

HENRY PARLAND

SÖNDER

(om framkallning av Veloxpapper)

Sönder

Henry Parland

Sönder

(om framkallning av Veloxpapper)

Utgiven av Per Stam

Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors
Atlantis, Stockholm
2014

Henry Parlands *Sönder (om framkallning av Veloxpapper)* utkom i vetenskaplig utgåva av Per Stam som nr 677 i serien Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 2005. Även då utkom boken på både Svenska litteratursällskapet i Finland och Bokförlaget Atlantis.

© Per Stam och Svenska litteratursällskapet
i Finland 2005

Pdf-utgåva 2019

Detta verk är licensierat under Creative Commons
Erkännande-Ickekommersiell-IngaBearbetningar 4.0 Internationell
(CC BY-NC-ND 4.0).

Omslagsillustration: Johan Isaksson

Omslag: Antti Pokela

Illustrationer:

Svenska litteratursällskapet i Finland,
Historiska och litteraturhistoriska arkivet, Helsingfors;
reprofoto Janne Rentola

Ombrytning: tt-urex

UDK 839.79

ISBN 978-951-583-277-1 (tryckt utgåva, Finland) www.sls.fi

ISBN 978-91-7353-689-9 (tryckt utgåva, Sverige) www.atlantisbok.se

ISBN 978-951-583-485-0 (pdf)

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:sls-978-951-583-485-0>

Innehåll

Utgivarens förord	7
Sönder (om framkallning av Veloxpapper)	21
Ordförklaringar	141
Källor och litteratur	145

Utgivarens förord

Den finlandssvenska romanen var påfallande modärn kring 1930. Under några få år författades förutom Henry Parlands *Sönder (om framkallning av Veloxpapper)* även Hagar Olssons *På Kaananexpressen* (1929) och Elmer Diktonius *Janne Kubik. Ett träsnitt i ord* (1932). *Sönder* är en ultra-modärn – eller rättare quosego-modärn – kärleksroman förlagd till 1920-talets Helsingfors med växel ekonomi, förbudslag, dansrestauranger, badstrandsflirtar osv. Men *Sönder* är mer än modärn. Den är modern, inte i kraft av Henry Parlands rykte som modernistiskt underbarn, trött jazzande ungdom och tidigt död dekadent dandy, utan i kraft av finurlig formuleringsglädje och modernt berättande med olika tidsplan, uppbruten kronologi, programmatisk saklighet (inklusive framkallningslära) och genuin misstro mot de svärfångade minnens sanningshalt och litterära bärkraft. Den mödosamt tecknade bilden av Ami avslöjas gång på gång som en ofullständig konstruktion. – *Sönder* betecknades följdriktigt som samtida eller rentav framtida var gång den gavs ut under 1900-talet.

Sönder är en meta-roman om skrivandet av berättaren Henrys roman *Sönder*, som tycks likna Parlands roman med samma namn men näppeligen är identisk med den.

Sönder är en Helsingforsroman – författad i Kaunas, Litauen – som omnämner Brunnsparken, Studenthustorget och Tölö, restaurangerna Kapellet och Kämps kafé utan att ha staden som ämne, men väl som självklar fond

för händelseförloppet. *Sönder* är Marcel Prousts *På spaning efter den tid som flytt* överflyttad till 20-talets solkiga Helsingfors, med berättaren Marcel och Swann inkarnerade i Henry, medan Ami i Henrys ögon tycks bära tyngden av sina föregångare Albertine och Odette. Parland erkänner ironiskt släktskapet med Proust genom mottot och en kommentar i epilogen. Berättartekniskt finns vissa uppenbara likheter med Prousts romancykel, men Parland arbetar till skillnad från denne med medvetet framkallade minnen: bokstavligen med hjälp av fotografier av Ami och metaforiskt med hågkomster av en grå hatt.

Sönder genomsyras av den ryska formalismens begreppspar automatisering–främmandegöring, som Parland nyligen kommit i kontakt med: konstens uppgift är att genom att försvåra perceptionsprocessen verka främmandegörande och därigenom återge människan hennes sensibilitet. Inledningsvis får läsaren veta att rakspeglar och kameror kräver nya intryck för att inte tröttna, att ett fotografi endast under speciella förhållanden kan ge en »upplevelse av omedelbarhet och nyhetskänsla». Minnena av Ami kommer till en början till Henry tack vare tidigare icke uppmärksammade detaljer i den bild av henne som han framkallar. Också förhållandet mellan Ami och Henry kan ses mot bakgrund av rörelsen mellan automatisering och främmandegöring; båda kontrahenterna beskrivs som om de agerar utifrån denna logik.

Sönder är även en uppgörelse med en personlig tragedi, men en litterärt gestaltad självuppgörelse. Samtidigt kan man fråga sig – som jag tidigare har gjort i *Krapula. Henry Parland och romanprojektet Sönder* (Uppsala universitet/Svenska litteratursällskapet i Finland, 1998) – vad det är som romanen förtiger: Vad är det med Ami som inte riktigt får – eller kan – sägas rent ut? Varför löper Henry inte linan ut och nämner förhållandet vid dess rätta namn?

Henry Parland i Kaunas, 1929. (Okänd fotograf.)

Henry lyckas aldrig beskriva Ami – romanen slutar med ett misslyckat försök att komplettera porträttet av henne. Kanske är hela romanen en kringgående rörelse som kommer så nära det går att komma utan att förtäras av eld.

*

Den här utgåvan av Henry Parlands ofullbordade roman *Sönder (om framkallning av Veloxpapper)* baseras på originalmanuskripten och presenterar efter noggranna textkritiska överväganden romanen med så få ändringar och justeringar som möjligt. *Sönder* har tidigare publicerats i tre skilda versioner.

Sönder skrevs i Kaunas, Litauen, mellan november 1929 och augusti–september 1930 med sikte på en romanpristävlan. Henry Parland avled 22 år gammal i sviterna av scharlakansfeber i november 1930. Efter hans död gavs romanen ut som en del i den postuma volymen *Återsken* (Söderströms, 1932), som också innehöll dikter, noveller och artiklar. För redigeringen svarade Parlands vänner Gunnar Björling, Rabbe Enckell och Sven Grönvall, samt hans far, Oswald Parland. Det var framför allt de två författarna, Björling och Enckell, som arbetade med texten. De 20 kapitlen från det drygt 120 sidor långa handskrivna huvudmanuskriptet presenterades i tur och ordning, från början till slut. Utgivarna putsade Parlands språk utifrån samtidens normer för ett litterärt högspråk: förutom korrigeringar av grammatiska fel och stavfel försökte de eliminera finlandismer (språkdrag i finlandssvenskan som avviker från rikssvenskan). Utgivarna företog även en del kortare och längre strykningar, bl.a. av scenen hemma hos romanens Gunnar i det femte kapitlet. Namnen på flera av romanfigurerna ändrades (Ami → Amy, Henry Parland → Henry Rapp, Gunnar → Gösta,

Rolf → Paul). Inga av de textavsnitt som Henry Parland arbetat med efter huvudmanuskriptets färdigställande våren–sommaren 1930 användes, dock följdes en av Parland tecknad disposition över romanen som angav att den skulle bestå av två delar. I dispositionen hade Parland också givit beteckningar på olika scener i romanen, som nu med några undantag fick ge namn åt tidigare ej namngivna kapitel. I manuskriptet syns spåren av de första utgivarnas arbete: språkliga rättelser, strykningar, anteckningar om renskrifter m.m. Till skillnad från Parlands egna anteckningar är dessa nästan uteslutande gjorda med blyerts.

Romanen gavs ut på nytt 1966, redigerad av Henry Parlands bror Oscar, som en del i *Den stora Dagen efter. Samlad prosa 1* (Söderströms/Wahlström & Widstrand). I denna andra edition har namnen och de flesta av de strukna partierna återställts. Språket har även här putsats, men också moderniserats. Framför allt skiljer sig den andra editionen från den första genom att utgivaren har använt material utanför huvudmanuskriptet och dessutom fullföljt och vidareutvecklat några av de planer som Henry Parland hade på att omarbota romanen, vilket lett till att kapitelordningen ändrats och antalet delar i romanen blivit tre. 1966 års edition av *Sönder* låg sedan till grund för en tredje edition 1987 (Pilotserien, Författarförlaget; utgiven av Torsten Ekbohm, Åke Hodell och Olle Orrje i samarbete med Oscar Parland), med en språklig putsning av framför allt kvarvarande finlandismer. Först 1987 kom alltså den första separatutgåvan av *Sönder* (den finns sedan 1998 tillgänglig som print on demand genom Podium och sedan 2003 som e-bok genom eBoklagret Omnibus). Om de tidigare utgåvorna och deras mottagande, se *Krapula*, där även romanens tillkomsthistoria tecknas och romantexten analyseras.

Den här utgåvan presenterar en restaurerad *Sönder*. Kapitlen är återställda till den ordningsföljd de har i huvudmanuskriptet; därigenom bevaras berättelsens inre logik. Återställd är också Parlands disposition med en indelning av romanen i två delar med ett inledande kapitel (som företal eller prolog) och en epilog, som framgår av kapitelöversikten (s. 19). De scenbeteckningar som de tidigare utgåvorna hämtat från Parlands disposition används inte inne i romantexten men återges med kursiv i översikten. Endast ett av de kompletterande avsnitt av olika längd som Parland arbetade med under sommaren och hösten 1930 har accepterats som del av den huvudsakliga romantexten: slutet av epilogen från och med »Tiden tänjdes ut till ett långdraget vemod» (s. 138). Romanens helhetsstruktur är densamma som jag argumenterade för i *Krapula*. I den vetenskapliga utgåvan 2005 ingår ett appendix med ett urval av ofullbordade försök att utveckla och/eller omarbeta romanen, jämte några strykningar (bl.a. en tidig version av femte kapitlet, som i 1966 års version användes som åttonde kapitel).

I denna edition accepteras i mycket större utsträckning än i de tidigare utgåvorna det Henry Parlandska språkbrukets egenheter. Vid ederingen av texten har jag kommit fram till att i stort sett alla blyertsändringar är gjorda av andra händer än Parlands (en slutsats jag inte hade möjlighet att dra under mitt arbete med *Krapula*). I det textmaterial som ligger bredvid huvudmanuskriptet och som inte användes 1932 har inga liknande blyertsrättelser företagits. Romanens kvinnliga huvudperson visade sig också under ett par lager blyertsändringar stavas Ami, inte Amy eller Amie. När ändringarna var avlägsnade låg Parlands egen text blottlagd, med finlandssvenska ord och uttryck, talspråk, slang, ovanlig meningsbyggnad och en språkanvändning påverkad av andra språk, men också

med en del rena språkfel – manuskriptet innehåller en provkarta inte bara på finlandismer utan också på den typ av språkfel som den som lär sig svenska som främmande språk ofta gör på vägen.

Man kan – med en anakronism – hävda att *Sönder* är en modernistisk romanklassiker skriven på invandrarsvenska, eller rättare invandrarfinlandssvenska. Det ovanliga ligger främst i språkvalet, inte i att en författare skriver på ett relativt nytt och ovant språk – i litteraturhistorien finns många exempel på att verk som sedermera blivit klassiska författats av människor som fötts in i ett språk men valt att uttrycka sig på ett annat (August Strindberg, Joseph Conrad, Samuel Beckett). Parland var inte den ende flerspråkige bland de finlandssvenska modernisterna – eller den finländska befolkningen i stort – däremot var han ensam om att skriva en avancerad modernistisk roman på sitt yngsta språk. Vid sidan om romanens oomtvistade litterära kvaliteter ger den här utgåvan alltså en ny dimension: Parlands eget språk, så som det såg ut 1929–30.

Henry Parlands första språk var tyska och ryska. Han lärde sig därefter att tala finska. Först i de tidiga tonåren började han lära sig svenska, när familjen hade flyttat från Tikkala utanför Viborg till Grankulla utanför Helsingfors. 20 år gammal debuterade han i bokform med diktsamlingen *Idealrealisation* (1929). Vanligen omarbetade han sina texter ett flertal gånger. När han skrev *Sönder* vistades han i Litauen och trots att han arbetade vid det svenska konsulatet i Kaunas var hans kontakt med det svenska språket sparsam. Hans vardagsspråk i Kaunas var tyska och ryska. Även hans talade svenska hade försämrats när han besökte Helsingfors vid påsken 1930, enligt vittnesbörd från hans vänner.

Henry Parlands egen text har sålunda skavanker. Vid redigeringen av Parlands texter i tidskriften *Quosego* och

Henry Parland (i mitten med fluga) på utfärd i Kaunas i obekant sällskap, 1929 eller 1930. I bakgrunden floden Njemen. (Okänd fotograf.)

inför utgivningen av *Idealrealisation* fungerade Gunnar Björling som förste läsare och redaktör – bland annat rättade han rena språkfel – och antagligen hade Parland för avsikt att låta honom eller någon annan ha samma roll inför en eventuell utgivning av *Sönder*. Vid påsken 1930 läste Gunnar Björling och Rabbe Enckell det i det närmaste färdigställda manuskriptet. Sannolikt härstammar

en del blyertsrättelser i manuskriptet från denna läsning. Björling gav även Parland en del kommentarer kring romantexten med blyerts i marginalen, senare utsuddade.

I föreliggande utgåva har Parlands egen text bevarats så långt möjligt, vilket medför att några läsare möjligen kommer att reagera mot dess talspråkliga karaktär, kanske också mot vissa skriftspråkliga drag (komplicerad meningsbyggnad; »tysk» ordföljd – tyskan slår igenom även i ordval och konstruktioner). Till de finlandismer som accepteras, men som ofta rättats i tidigare editioner, hör *taga ont, lådas, ha det skyndsamt, slippa in, slippa fram, måsta, flackra, blackna, kapera, plumpsa, barmficka, servererska, stickmörkt, blaskigt, slattrigt* och sammanskrivningar som *alltidedär, dendär, senockså, sentomsider, såsnart*. Talspråkliga uttryck som *båd, int, måst, opp* och relativt ovanliga uttryck, inte sällan påverkade av andra språk, som *nu och då, allt mer och mer, allt ännu, allt fortfarande, på sista tiden, i ro och fred, en gång för alltid* accepteras också.

Den obearbetade texten har trots detta krävt en del korrigeringar, framför allt av skrivfel, stavfel och formfel (sje-ljud, prepositioner, genusformer och kongruensböjningar), men också av meningsbyggnad som ej fungerar, av omvänd ordföljd och av inkonsekventa ändringar. I första hand har jag valt alternativa språkformer från blyertsändringarna i huvudmanuskriptet eller andra ändringar genomförda i den första utgåvan 1932 (merparten av blyertsändringarna i manuskriptet har slagit igenom i den första utgåvan). Flertalet av de första utgivarnas språkliga korrigeringar är av den karaktären att Parland med stor sannolikhet skulle ha godkänt dem. Sålunda är det naturligt att också här använda detta sekundära material som komplement. Det är dock endast ett begränsat antal av korrigeringarna i första upplagan som har införts i den här editionen: utslaget på hela texten motsvarar de

ungefär två per sida. Utöver detta har jag gjort ett mindre antal nödvändiga ändringar (omkring tjugo stycken, stavning och interpunktion oräknat).

Ordförklaringarna tar upp idag ovanliga ord, uttryck och företeelser, samt vissa finlandismer, germanismer m.m.

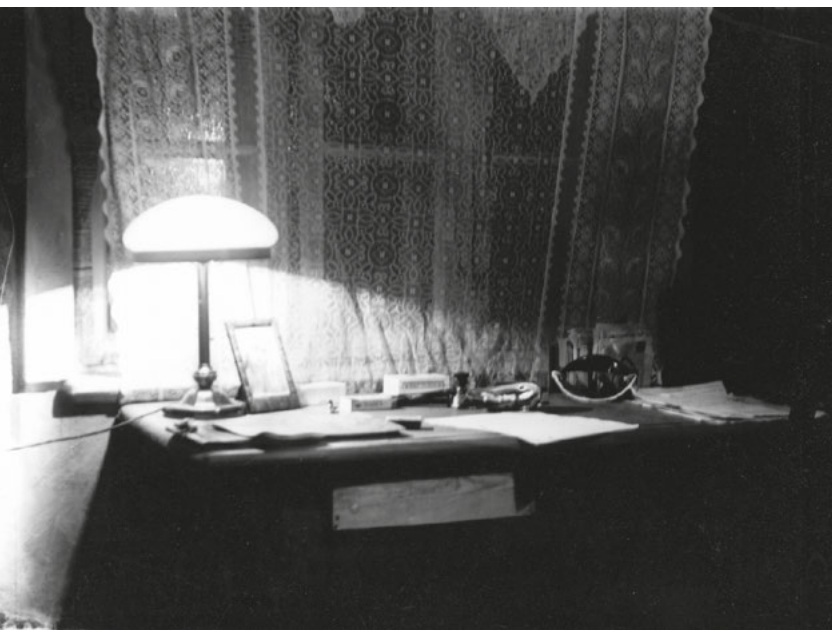
I denna pocketupplaga utgår två delar i den vetenskapliga utgåvan av *Sönder* (2005): ett appendix (jfr ovan s. 12) och den textkritiska kommentaren.

*

Jag vill tacka dem som läst och kommenterat olika arbetsversioner: Dinah Cannell, Gustav Fahl, Daniela Floman, Harald Hultqvist, Camilla Kretz, Jonas Lillqvist, Rita Paqvalén, Lotta Solding, Eivor Sommardahl, Ulrika Sundström, samt Robert Åsbacka. Särskilt värdefullt har det varit att Henry Parlands bror Herman Parland och hans hustru Birgitta har läst manuskriptet. De har givit klagörande kommentarer kring flera detaljer och formuleringar, varav några har arbetats in i ordförklaringarna. Här kan nämnas ytterligare ett ord: »Skandal», dispositionens beteckning på romanens åttonde kapitel, ger i ryskan något andra associationer: gräl, sammandrabbning, uppträde (en munter, uppseendeväckande händelse).

Jag vill även sända ett tack till Oscar Parland, som gick bort innan redigeringsarbetet kom igång på allvar, för oförbehållsamma, insiktsfulla och mycket givande diskussioner kring romanen *Sönder* och dess författare.

De av litteratursällskapet utsedda granskarna, fil.dr Michel Ekman och professor Clas Zilliacus, har i arbetets slutskede stått till tjänst med värdefulla synpunkter, som jag har försökt beakta.

Från Henry Parlands sista bostad i Kaunas. På skrivbordet står ett inramat kvinnoporträtt. (Foto Oswald Parland.)

Mitt arbete med utgåvan har möjliggjorts genom generösa bidrag från Stina och Erik Lundbergs stiftelse och Helge Ax:son Johnsons stiftelse. Tack även till Kulturfonden för Sverige och Finland för ett vistelsestipendium vid Hanaholmens kulturcentrum och till personalen vid Svenska litteratursällskapets i Finland arkiv.

Per Stam

KAPITELÖVERSIKT MED SCENBETECKNINGAR
(de senare med kursiv, hämtade från Henry Parlands
disposition)

Sönder (om framkallning av Veloxpapper)

I Författaren synar sig i spegeln. *Företal. Brev.*

I

II Om fotografering och framkallning av kopior.

Fotografering.

III Ami kommer. *Fotografering.*

IV Ami blir ledsen. *Situation i det gröna.*

V Om hattar. *Upplysta fönstret.*

VI *Tvekan.*

VII *Gråthistoria.*

VIII *Skandal.*

IX Jag blir rädd. *Tiden genast efter skandalen.*

X *Försoning, men det är ingen försoning.*

XI *Restaurangscen.*

XII *Krapula.*

XIII *Ami blir sjuk*

XIV *död.*

XV

II

XVI *Situation när han första gången ser Ami.*

XVII *Blir bekant med Ami. Sammanträffande i
Brunnsparken. Plagescen.*

XVIII *Ytterligare sammanträffanden.*

XIX *Tar henne. Brigitte.*

[XX] *Epilog.*

Sönder

(om framkallning av Veloxpapper)

Motto: denna bok är kanske ett plagiat av Marcel Proust

I

Författaren synar sig i spegeln.

Förrän författaren började skriva denna roman, tog han sin spegel från toilettbordet, ställde den framför sig och synade sitt ansikte däri. Det var något långdraget, ganska vanligt, men inte heller opersonligt. Ögonen voro gråa och trötta. Håret mörkt, det stretade bakut ifrån pannan och samlade sig slätt och tjockt över öronen. Munnen var en smula uttråkad och tung, den ville verka ironisk, men det krävde en ansträngning. Denna hade skurit två långa streck tvärs över mungiporna. Hakan sade ingenting.

Totalintrycket var tveksamhet, parad med rätt mycket självkänsla. Ibland dominerade det ena, ibland det andra draget, beroende på humöret, som i sin tur dikterades av kravattens och den alltid halvstärkta, långsnibbade kragens inbördes förhållande och harmoni. Denna åter stod i samband med en hel massa yttre företeelser, såsom tillgången på pengar, cigaretter, intryck etc. Det oaktat kunde det ibland hända, att författaren, trots tadellösa krag-snibbar var på ett uruselt humör. Det skulle emellertid leda oss till alltför djupsinniga reflexioner att närmare gå in på ämnet, varför vi nöjer oss att konstatera faktum: han var stämningsmänniska.

Spegeln återkastade bilden utan varje intresse, den hade gjort det flere gånger om dagen under 1½ års tid

och hade hunnit bliva utled på författarens fysiologi och kravatter. Spegel med undantag av de flegmatiska fickspeglarna bli liksom kameraobjektiven oerhört fort trötta på att jämt och ständigt se samma ansikte; en rakspegel fordrar sålunda absolut att en kokett kvinnomun nu och då sminkar sig framför den, och ett Zeiss-Ikon-objektiv blir dammigt och oskarpt av att fotografera samma person flere gånger å rad. Så även författarens spegel. Den återkastade hans ansikte uttråkat och gäspande, och när han det oaktat fortsatte att stirra, gjorde den en grimas.

Strecken vid mungiporna klövo dragen som med ett knivhugg, ögonen blevo osymmetriska och hakan glodde föraktfullt neråt. Författaren sträckte ut tungan åt sin spegelbild, som ögonblickligen gjorde lika, tände en cigarrett och började skriva. Han skrev först ett kärleksbrev.

Senaste vecka var det ett år sedan din död, Ami och jag måst be dig om ursäkt för att jag först nu kom att tänka på det. Jag vet inte vad det beror på att jag så helt och hållet glömde bort, jag kommer inte ens ihåg vad jag gjorde den dagen. Troligtvis satt jag på konsulatet, blädbrände i opersonliga, stela papper och såg ut genom fönstret. Det regnade. – Förresten kommer jag inte så noga ihåg. Kanske att jag blandat med vad som var sista året. Då regnade det ju hela hösten igenom, fina, vassa droppar, vilka silade igenom kläderna och stucko att man frös. När vi gick hem från din begravning, Sten och jag, hade vi ingen annan tanke än att så fort som möjligt slippa in någonstans och få en kopp hett kaffe till livs. Vi gick till Kämps kafé. Salen var så tom att vi tvekade om vi skulle gå in dit. Vi satt där i två timmar och pratade affärer.

När vi gick ut, kom Rolf emot oss. Sten berättade för honom att vi kommit från din begravning. Rolfs glasögon blänkte oförstående, så tycktes han med ens erinra sig om

någonting och sade: ja så. Gick vidare, en smula för rak i axlarna.

Men jag vill inte skvallra på dina gamla vänner, Ami, inte alls. Rolf var ovanligt tankspridd dendär dagen och jag är säker på att han efteråt tänkte helt annorlunda. Dessutom stodo vi i Kämps tambur, folk sprang opp och ner för trapporna, dörrar smälde igen, och distraherade. Han måste inte hava förstått riktigt vad saken gällde.

Du får därför lov att ursäkta, båd Rolf och mig, för att vi var på sitt sätt int grämt oss tillräckligt över din död. Vad mig beträffar, så glömmar jag ju så oerhört fort. Nästan fortare än du, och du kunde ju den saken. Också nu, när jag skriver till dig – jag har ett ärende att framföra, nästan ett affärsförslag, – har jag svårt att finna en omedelbar, personlig ton, jag ser dig inte tillräckligt tydligt längre. Eller kanske jag t.o.m. kan tvinga hjärnan att skarpt tänka sig in i varenda detalj av dig, men det blir inte alls levande. Ännu för ett halvt år sedan var det helt annorlunda. Men vad hinner inte ske under ett halvt år!

Vet du att man upphöjt dig till någotslags helgon. Det har blivit obligatoriskt att på tal om dig använda sig av ett patetiskt officiellt tonfall, som jag kanske inte så litet har skuld till, men som nu rentav äcklar mig. Alla dessa människor tycks alldeles hava glömt att du var en människa, de föreställer sig dig som ett konglomerat av uteslutande goda egenskaper och drag. Jag är säker på att du inte tycker om det, jag är nästan säker på det. Och det är därför som jag ville komma fram med ett ärende – nästan en offert, som jag redan nämnt – och jag hoppas, du går in på det. Det är inte alls farligt, ånej, – jag tror t.o.m. att du kommer att tycka om det, fastän jag har litet svårt att uttrycka saken; därför denna långa inledning.

Ser du, Ami, jag skulle vilja skriva denna bok om dig. Ifall du tillåter. Jag skulle vilja skriva ner dig, sådan jag

kommer ihåg dig och jag skulle vara mycket tacksam om du ville hjälpa mig därmed. Huru? Sak samma, jag vet ju inte vilka möjligheter som du har därtill, du är ju död. Men kanske du ändå kunde hjälpa mig på något sätt, att jag får dig riktigt tydlig och levande framför mina ögon och inte glömmer någonting. Det skulle vara mycket snällt av dig.

Ser du, jag ville ha dig åter framför mig sådan du var och icke sådan människorna sedermera gjort dig, en illamålad helgonbild. Jag måste slå sönder denna helgonbild, ty det är inte du. Du skall hjälpa mig därmed.

Jag tänker slita lös din bild ur varenda en vrå av min själ och skriva ner den på glesradiga, vita pappersark. Kanske jag gör dig illa; det är onekligen en smula brutalt, men jag tror att det är bättre, att på detta sätt rycka dig lös från alla de föreställningar, som du är ihoptrasslad med och vilka hindra mig från att se dig framför mig.

Att du en gång till dör för mig på det sättet? Kära lilla Ami, men i så fall kommer du ju först att leva några ögonblick, förrän du slocknar och denna bok är färdigskriven. Förstår du: om du vill hjälpa mig att skriva den. Vad som kommer sedan? – vi har ju bara börjat och vem tänker då på slutet?

– Förresten – om du inte vill – jag har i så fall endast gjort min artighetsplikt genom att meddela mitt beslut. Att jag i så fall oroat dig, är ju tråkigt, men skadan är redan skedd. Alltså godnatt, Ami, och fundera på saken. Om möjligt, så skall vi börja redan i morgon kväll. Omkring kl. 10 på kvällen väntar jag dig. Tidigare tror jag knappast att det blir av, det är för ljjust om dagen. Alltså kl. 10 i morgon kväll. Sov gott.

Henry

I

II

Om fotografering och framkallning av kopior.

Jag äger en Zeiss-Ikon-kamera, 6×9, ljusstyrka F:6;3. Jag skulle helst hava köpt en med ljusstyrkan F:4;5, men det skulle varit nästan dubbelt dyrare och jag kunde inte få ihop så mycket pengar på en gång. Jag har nu haft kameran i tre år och givit ut en förmögenhet för plåtar, tillbehör och framkallning.

Förut fotograferade jag landskap, men nu tar jag endast person- och gruppbilder. Landskapsbilderna hava alltid en viss pretention på att vara konstnärliga, vilket en fotografi enligt min åsikt varken bör eller kan vara. En fotografi skall fånga en given situations samtliga detaljer och ingenting annat. Därför skall en fotografi också alltid vara en ögonblicksbild. Exponeringar över $\frac{1}{5}$ sekund strida i princip mot ljusbildernas väsen.

Jag framkallar alltid själv. 3–4 gånger om året grips jag av ett våldsamt intresse för framkallning och kopiering av plåtar, som blivit tagna för flere månader sedan, och vilka legat så länge i skåpet, inpackade i ljustätt papper, att jag inte ens mera kommer ihåg vad de innehålla. Jag låser in mig i mitt rum, skruvar en röd glödlampa i lamphållaren och sopar skoningslöst ned allt från skrivbordet. På det ställer jag skålar med vatten, framkallare och surt fixer-

salt, som jag köpt om dagen och i någonslags extas löst upp i ett mätglas med hett vatten.

Helst använder jag metol-hydrokinon-framkallare. Den är enklare att handskas med och man begår inte så lätt misstag i brådskan, som alltid griper mig, när jag sysslar med fotografier. Dessutom tycker jag bra om Agfas dubbelsidiga glaskapslar tillslutna med mjuka tennhylsor, vilka rivs upp lättare än en levande kropp och låter pulvret strömma ut i vita, glaserade korn. Fixersaltet däremot hyser jag något slags antipati emot. Dess kristaller verka alltför fordrande och självmedvetna när de bullersamt plumpsa ned i vattenglasen.

Jag lägger plåten i skålen och låter framkallningsvätskan smeksamt glida över gelatinhinnan, som av det röda lampljuset fått en aning färg på sin matta, bleka hy. Jag svänger skålen långsamt fram och tillbaka och mitt hjärta bultar allt hastigare. När de första mörka fläckarna på plåten, likt ett utslag som allt mer och mer griper ikring sig, börja visa sig, når upplevelsen sin kulminationspunkt. Allt som händer därefter, plåtens nyansering och fördjupning gör jag sedan med fullständigt kall hjärna. Det är blott sällan jag begår något misstag då längre, mina händer arbeta precist och maskinmässigt och i mitt inre känner jag en trött avspänning, tills plåten blivit tillräckligt svärtad och den nästa kan doppas ner i skålen. Då lever jag upp igen.

Bäst tycker jag om att kopiera negativ på halvmatt, mjukt papper, som ger större djup men inte heller förvränger bilden som hårt eller glansigt papper ibland gör. Medan framkallningen av negativ innebär ett mera teoretiskt skapande; man kan blott på svärtningens djup och skarphet ana sig till resultatet, inger kopieringen känslan av undrets realitet; från det skära vita pappersarket ser med ens ett ansikte eller ett landskap, sådant du nog

kommer ihåg det, men fördunklat av intryck och associationer, vilka är alltför otydliga för att kunna elimineras bort. Här i skålen, svagt rödfärgad av belysningen ligger det där utsuddade och fördunklade intrycket fullkomligt skilt för sig, skarpt avgränsat från den övriga världen och med en massa smådetaljer, sådana endast ett kameraobjektiv, inte ett mänskligt öga kan fånga dem.

En fotografis hela tjusning ligger just i det där förut icke observerade detaljerna, har man vant sig vid dessa och kompletterat sin inre bild av föremålet ifråga med dem, bjuder bilden inte längre något intresse. En fotografi har därför egentligen en mycket kortvarig livstid, redan efter några timmar blir den likgiltig och avnött och man gör då bäst i att lägga den undan och glömma den för att sedan någongång rent tillfälligt erfara samma upplevelse av omedelbarhet och nyhetskänsla, som när små obetydliga detaljer kunna låta minnet av någonting fullkomligt löst och bortglömt flackra upp till en bjärt och suggestiv illusion. Aldrig kan man erfara ett starkare intryck härav än när man sitter böjd över framkallningskålen och det ena draget efter det andra skjuter fram, kompletterande varandra, givande åt varandra en helt ny betydelse och vikt och slutligen balanserande mot varandra till en bild, vilken förvånad ser ut i rummet likt ett nyfött barn.

Kopieringen av ansikten och grupper har alla dessa egenskaper i allra högsta grad. Det ligger någonting av uppväckande från de döda i processen. En situation eller ett ansiktsuttryck som i det verkliga livet aldrig kan vara precis detsamma flere gånger å rad upprepar sig här huru många gånger som helst, därtill behövs blott tillräckligt kopieringspapper och framkallare. Man kan kopiera dragen av en person som dött för många år sedan i hundratals exemplar, man kan fylla hela sitt rum med bilder, den ena fullkomligt lik den andra och alla småleende

eller stirrande på samma sätt. Det skulle vara ett ofelbart sätt att bli vansinnig, om icke fotografierna skulle hava en så kort livstid och redan efter några timmar från en livslevande situation förvandlas till en likgiltig och ytlig reproduktion av någonting som man inte ens bryr sig om att konstatera.

III

Ami kommer.

– Kl. är 5 före 10. Om fem minuter borde Ami således komma. Jag har gjort allt i ordning för att taga emot henne. På bordet står två skålar, en med framkallare och en med fixersaltlösning, en kopieringsram, två paket Velox-papper och en hög försiktigt oppstaplade negativ –. En röd glödlampa ruvande under taket.

Jag själv har klätt mig i en underbar högtidsskrud. Hon kommer säkert att skratta, en smula road och en smula meningslöst, när hon får syn på de apokryfiska fläckiga byxorna och rocken som blivit för trång över bröstet och därför saknar en knapp. Hon kommer till och med att säga i förebrående-likgiltig ton: skulle det inte vara skäl att sy fast en ny knapp? Och därvid endast av gammal vana försmädligt höja på de tuschade ögonbrynen.

Jag tar kopieringsramen, faller in ett negativ i den och täcker det varsamt med pappersarket. Den trycker sig en smula ovilligt mot gelatinhinnan, och böjer ryggsidan uppåt som en katt, som vaknat och spänner ut kroppen i en mjuk, vid båge. Jag lägger locket på och stirrar överrumplat i lampljuset, som flammar opp för 40 sekunder. Och mina ögon, som skräckslagna och bävande fångats i ljusfloden, som rinner ut i rummet och energiskt kämpar med taklampans infernalisiska ljus, stanna med ett förtviv-

lat ryck på klockan – 10 sekunder, 20 sekunder 25, 35, 37, 39,

– 40 sekunder.

Det vita ljuset slocknar lika hastigt som det flammat opp, glödlampan blir ännu rödare av segerstolthet. Jag trycker papperet i framkallningsskålen och min andedräkt blir hetsig och lyssnande.

Ami kommer.

Hon kommer tveksamt och dröjande och framkallaren pressar fram hennes drag ur papperet som formlösa mörka fläckar. Efterhand ordna de sig bredvid varandra, bli allt mörkare och samla sig till antydningar av Amis trötta ljusa huvud. Jag skakar nervöst på skålen och vätskan gungar av och an givande liv och uttryck åt hennes ansikte. Det lever upp, dragen bli allt mer och mer bekanta – och nu småler hon. Hon smålog alltid när jag tog bilder av henne. Det klädde henne, visste hon.

Goddag Ami, säger jag sakta. Hon krusar lätt på läpparna, ty mina händer har darrat till och framkallarens yta genomilas av en skälvning.

Huru står det till Ami? frågar jag. Det var snällt att du kom. Säg, vill du hjälpa mig i dendär saken som jag talade om igår – – Inte – – ?

Amis ansikte har mörknat en smula. Men så skälver framkallarens yta åter till under orden som jag blåser mot den och hon nickar småleende. – Jag vet inte riktigt ännu, men vi kunde ju försöka. Förresten bör du taga mig ut ur skålen om du inte vill förstöra min hy helt och hållet. Ser du inte att jag redan blivit solbränd som om jag under hela mitt liv aldrig gjort annat än tagit solbad. Raska på!

Jag rycker förskräckt till och drar bilden opp ur skålen. Småleendet på Amis läppar har stelnat till ett skärande streck och ansiktet skymmes av en mörk slöja. Kopian är förstörd.

– – Älskade lilla Ami, förlåt, att jag tog emot dig så här oartigt, men när jag såg ditt lilla kära söta ansikte, glömde jag bort alla regler både för artighet och framkallning av Veloxpapper. Är du arg Ami. Du får inte vara det. Du såg så vänligt nyss, vill du inte försöka igen. Jag blev bara så glad när jag såg dig, det var allt. – Att jag förstört din fina hy? Det är oförlåtligt, jag erkänner det, men vet du, vi kan bota skadan. Vi skall laga en ny bild av dig. Bara du inte småler igen att jag tappar huvudet. Försök vara allvarsam tills jag lagt dig i fixersaltlösningen!

Amis bild tittar förebrående förbi mig. Den har blivit gammal och likgiltig som ibland på morgonen efter det hon vakat länge föregående kväll. Jag kastar kopian i vattenskålen och den faller med ryggsidan uppåt. – Är du arg Ami? Tror du inte att jag kan taga emot dig som det anstår?

Jag lägger ett nytt papper i kopieringsramen. Jag arbetar kallt och beräknande, men mitt hjärta bultar oroligt. När Amis ansikte åter börjar forma sig till ett småleende därinne i skålen, vänder jag bort blicken och räknar några sekunder. Nu!

Ur fixersaltskålen ser hon glad och ljus ut i rummet. Hennes småleende är litet förvånat och hon blinkar en smula ovan mot det plötsliga vita ljuset som bordslampans släppt löst. Men så vänjer hon sig efterhand, när jag lagt henne i vattenskålen, börjar hon tala, först tveksamt och sedan allt mer och mer flytande, som en människa, som länge vistats ensam och därför känner sig osäker när hon plötsligt åter är bland människor.

På hennes panna strax under håret ser jag en liten mörk fläck, det är väl negativet som fått något fel som jag

tidigare inte lagt märke till. Men det ger åt hennes ansikte ett alldeles nytt uttryck, på något sätt allvarsammare än den Ami som jag känt från förut. Jag säger:

– Har du stött dig på vägen hit, Ami? Det är då hemskt att du haft så mycket otur med ditt besök här. Först höll jag på att förstöra din hy och nu när du ändå var så snäll och kom på nytt, har du stött huvudet. Tar det ont ännu? Förresten tror jag att vattnet i skålen är bra att badda pannan med. Inte sant?

Ami småler. Bordslampan kastar små koketta ljusreflexer över bilden och den ser vänligt på mig:

– Å, inte var det så farligt. Jag väntade mig inte heller något bättre mottagande. Herre Gud, jag känner väl dig tillräckligt från förut. Kommer du ihåg när du av bara artighet mot mig nästan vrickade min fot när du absolut skulle hjälpa mig med ytterkängorna. Och vad dendär bulan beträffar, så är det strunt. Vattnet här är visserligen alldeles ljumt, men vad skulle du komma ihåg att du speciellt tillrett ett varmt bad åt mig.

– Vi skrattar båda. Vattnet krusas av små täta vågor och de klingar precis på samma sätt som Amis dämpade, lätta skratt. Men så blir hon allvarsam och ser omkring sig i rummet.

– Här är ju allt som förut, märker jag. Och ändå är det mera än ett år sedan jag sist var här. Men du själv, du har blivit slarvigare sedan dess. Vad i Herrans namn har du för någonting på dig? Skäms du inte att taga emot mig sådär? Du ser ju ut som –

– Förlåt Ami, säger jag. Jag har inte blivit slarvigare sedan dess. Men jag har blivit förnuftigare. Dedär trollelixiren med vilkas tillhjälp jag väckt opp dig från de döda, lämna förbannat fula fläckar efter sig på kläderna. Därav denna högtidsdräkt.

Hon ser uppmärksamt på mig: Du talade någonting om

affär i ditt brev. Man kan inte precis säga att du ser vidare kreditvärdig ut.

– Det var en stilistisk nödvändighet, Ami. Förresten så kan du lugnt bevilja kredit åt mig nu. Jag har stadigvarande tjänst.

Jag vet, jag vet, vi får väl se. Men jag vet inte riktigt vad du tänker göra med mig. Klä mig naken. Eller i pyjamas? Det senare skulle ändå vara trevligare.

– Du skall få en fin blårandig sidenpyjamas. Det lovar jag dig. Och inte bara en utan många.

– Bilden sjunker sakta till skålens botten. Jag skall tänka på saken. Men ta mig bort härifrån nu. Jag fryser.

IV

Ami blir ledsen.

På bordet ligger pappersbitar vilka huttrande rullat ihop sig och av kölden fått en grov sträv gåshud. Jag vecklar opp dem och försöker släta ut deras ängsliga kroppar. De stretar emot och när jag med våld rätar ut dem ge de små förskräckta prasslingar ifrån sig.

– Var inte så oförsiktig, säger Ami, det tar ont! Du håller ju på att vrida nacken av mig. Och ser du, så du skrynklat till min klänning! Du får inte!

Försök vara lugn, kära, älskade Ami, säger jag. Bara ett ögonblick, så är allt färdigt. Så lägger vi dig till sängs i dendär tjocka luntan, och i morgon bittida är du lika fräsch som någonsin, och din klänning är utan veck. Ett ögonblick, kära Ami. Jag vet att det tar ont, men inte vill du väl ligga sådär hoprullad i evighet heller?

Ami försöker småle. Men det tar väl alltför ont och papperet suckar till. Inte skulle jag hava kommit om jag vetat att det skulle taga så ont. Och tror du, det blir roligt att sova mellan sidorna i 1734 års lag. Det är ju dit du vill stoppa mig. Tack skall du ha.

Papperen prassla nästan hysteriskt. De rulla ihop sig igen och vända mot mig sina förfrusna, upprörda ryggar. Jag tänder en cigarrett och börjar tala, pockande och vidlyftigt, som till en sjuk som skall övertygas att han

måste gå igenom en operation.

– Vad du är dum, Ami, nu måste vi börja på nytt igen. Vad fan tjänar det till att bråka, när du ändå vet att det måste ske. Eller vill du visa, att du kan hålla på ditt? Jag vet ju från förut. Kommer du ihåg när du en gång – det var väl för två år sedan – ringde upp till mig mitt på natten och sade att du skulle fara ut till landet och väcka upp någon stackars fan. Det var väl Ragnar Ström som den sommarn bodde någonstans vid kustbanan. Jag var sömnig och rasande på dig, men du fick mig ändå upp och jag gick ut och sökte reda på en bil. Jag har sällan svurit så ohyggligt som då, och när jag sedan arg och glåmig anlät utanför din portgång, sade du att du redan väntat i en kvarts timmes tid och att du aldrig trott att herrar klä sig så långsamt. Du sade det i den lugnaste tonen i världen, som om vi aldrig gjort någonting annat än stigit upp kl. 3 på natten för att åka ut till Ragnar Ström. Du ville bara stå på ditt och kanske ansåg du det också för fullt naturligt. Men när vi sedan frusna och utvakade anlät till hans villa och trummat upp honom, var du redan så sömnig att du knappast kunde hålla ögonen öppna. Du såg så liten och blek ut i morgonljuset och Ragnar och jag hade ingen annan tanke än att få dig att lägga dig och sova. Och jag tror du själv kände dig litet olycklig över hela dendär tillställningen. Men du ville till intet pris ge tappt, och i stället för att gå och sova drog du fram hela Ragnars whiskyförråd och satte dig på verandan att dricka i soluppgången. Det var en härlig morgon, ljum och strålande ljus och det enda felet med tillställningen var att du hela tiden pudrade dig för att täcka över ditt glåmiga utseende. Du såg till slut alldeles ohygglig ut där du satt på verandan med solstrålarna lekande i whiskyglaset och ditt ansikte kritvitt mot syrénlöven. Men du ville bara stå på ditt och tvang oss att dricka med och filosofera. Jag tror att vi filo-

soferade något haltande och först då kom jag underfund med att du i själva verket inte var så litet vidskeplig. Du berättade med full övertygelse spökhistorier på en julimorgon när solen skrattade och fåglarna sjöngo och du märkte inte alls vilken grotesk stämningsbrytning därigenom uppkom. Vi satt där, Ragnar och jag, han i någonslags morgonrock och jag i skjortärmarna och hörde förvånat på. Men så greps vi också av någonslags underlig stämning, det var väl kombinationen whisky, sommarmorgon och ditt likbleka ansikte inramat i syrénlöv som gjorde det, och började själva känna oss litet kusliga till mods. Vi glömde bort solstrålarna, fågelsången och de gröna träden och började gräva i vårt minne efter alltmöjligt skräp som vi inte ens skulle täckts berätta åt varandra natten mot skärtorsdagen, kl. 12. Men här levde de där vålnaderna och synerna livslevande opp inför våra ögon, och röken från våra cigaretter (vi rökte ju den morgonen som om vi fått betalt för det) steg mot den djupblå himmelen i underliga slingrande rörelser. Det var den mest idiotiska stämning, jag någonsin erfarit, man kunde kalla den abnorm, t.o.m. pervers, men så vitt jag kommer ihåg, var den fullkomligt uppriktig. Och allt bara därför att du ville stå på ditt och inte gå och lägga dig och sova ut.

När vi sentomsider slutade, jag och Ragnar måste väl gå ned till tåget för att hinna till tjänsten, var du så slut som man bara kan tänka sig. Vi visste inte vad i herrans namn vi skulle göra med dig, kommer du ihåg Ami? Förresten tror jag att du knappast kommer ihåg någonting, du var alltför sömnig, fastän du Gudvet varifrån hade tillräckligt med krafter kvar för att fordra att vi skulle stanna kvar hos dig och ge tusan i alla tjänster. Vi hade lagt dig i Ragnars säng, den var tre gånger större än du, och ändå ville du stå på ditt. Du var alldeles omöjlig den dagen.

Men när vi på eftermiddagen kommit tillbaka, var du så

stillsam och ödmjuk och hade vänt opp på hela köket för att laga mat åt oss. Kommer du ihåg, Ami så vi skrattade, Ragnar och jag när vi såg din olyckliga uppsyn där du stod framför primusköket och pumpade så att lockarna fladdrade kring ditt huvud. Och sedan när vi satt oss till bords, satt du där med drömmande ögon och såg ut i trädgården som du inte ens lagt märke till på morgonen. Jag tror att du nästan skämdes en smula. Och när vi sedan sent omsider reste till staden med 10-tåget, hade du plockat åt dig en blomkvast och bakom den gömde du dig för mitt kanske litet spydiska utseende. Du var så snäll och blyg och täcktes inte ens röka cigaretten, som jag erbjöd dig, emedan en äldre dam satt bredvid oss och girigt betraktade din inte överdrivet långa kjol. Var nu inte ledsen, Ami, jag berättar ju allt det där bara för att påminna dig om huru snäll och artig du ibland kan vara, och huru du nog kan hålla ut rätt mycket bara du själv vill. Inte sant Ami? Bara ett ögonblick, och jag lägger dig mellan 201 och 202 sidan i 1734 års lag och där får du sova ut tills i morgon för att åter bli fräsch och söt.

– Papperen prassla sakta och ge suckande efter. Godnatt, Ami, och tack för hjälpen. I morgon skall vi fortsätta.

V

Om hattar.

När vi sedan kommit till staden och sökte oss fram genom väntsalen, märkte jag på Amis ansikte vilken oemotståndlig makt staden och dess atmosfär hade över henne. Det veka, skygga uttrycket försvann efterhand och ögonen fick tillbaka sin hungrigt trötta glans. Jag märkte detta framför allt när vi stego i bilen och jag därvid lutade mig över henne. Då hade redan ett knappt skönjbart egensinnigt streck skurit sig in vid mungiporna och huvudets hållning när hon lutade sig tillbaka i bilen antydde en viss kraftansträngning som inte ville bli synlig. Hon bad chauffören köra ett tag utmed huvudgatan och hennes blickar sögo girigt in den sparsamma belysning, som sommarkvällen bestod sig med. Hon blev åter mera bekant för mig, fastän jag kanske rent tillfälligt satt mig så långt från henne som möjligt. Men jag kände åter denna likgiltiga, absolut säkra äganderätt över henne, som vi alltid känner för en sak som är oss så pass bra bekant, att den inte längre kan försätta oss i en situation, där vi skulle vara oförberedda. Jag frågade:

– Är du inte trött, Ami? Tror du inte det är bäst vi för hem dig med detsamma? Du har ju inte sovit en blund den sista natten.

Hon såg förvånat opp: – Som du vill. Förresten är

klockan inte mera än 10. Men det kan ju vara detsamma.

Hon kröp ännu mera in i sitt hörn, och såg ut åt sidan. Vi for förbi hamnen och skären utanför blinkade vänligt åt oss genom den tunga, varma sommarluften. Jag kände allt fortfarande dendär idiotiska självfallna äganderätten över Ami och brydde mig inte om att få henne vända sig mot mig. Hon hade tagit av hatten och de gula lockarna fladdrade och slog kring huvudet. Jag bad chauffören bara vända och köra till hennes hus.

När vi kommit fram, steg hon hastigt ur bilen och räckte mig handen. – Det är onödigt att du följer mig upp för trapporna, du kan lika gärna fortsätta hem med bilen, om du är så trött. Godnatt!

Hennes figurer blev en aning suddig i den vita skymningen medan hon stod vid dörren och sökte fram sin portnyckel. Hon gjorde det litet för bestämt och bråds-kande för att endast vilja gå opp och lägga sig. Men jag kom inte att tänka på det, fastän det nu efteråt rentav förvånar mig att jag inte observerade dedär hastiga, nervösa rörelserna medels vilka hon öppnade väskan och ryckte i dörren som inte genast ville gå opp.

– Jag kommer inte riktigt ihåg mera huru det kom sig att jag sedan i stället för att fara hem direkt, först gjorde en avstickare hos Gunnar. Antagligen mötte jag honom någonstans på gatan och erbjöd honom att åka med ett stycke, eftersom vi hade samma väg. Han var ovanligt inbunden och tvär dendär kvällen och den obligatoriska cigaretten krökte sig stridslustet oppåt mellan de sammanbitna läpparna. Han gjorde en grimas när jag berättade om vår bilresa ut till Ragnar senaste natt och tvärfåran litet snett över pannan drog sig ihop till ett djupt, fult ärr. Han frågade bara: var du också verkligen på tjänsten idag?

– Javisst svarade jag en smula förnärnad över hans tonfall, som fått en anstrykning av anklagelse. Huru så? Har du kanske ringt till mig, medan jag var ute och åt frukost. Jag åt ute i dag för att litet pigga opp mig och du vet ju själv att dendär maten, som vi får på banken inte precis är avsedd för att bota kopparslagare.

Jag vet inte varför jag frambragte denna långa ursäkt, som var dess mera omotiverad, som jag på Gunnars ansikte kunde avläsa, att han inte hade ringt till mig. I själva verket hade mina ord åsamkat precis motsatsen till det, som de var avsedda till, de reste ögonblickligen någonslags mur oss emellan och när jag slutat sågo vi båda litet misstänksamt på varandra, alldeles som om vi inte skulle trott på vad den andre sagt. Gunnars pannveck blevo ännu mera fula och ärrliknande.

– Du tycks aldrig kunna få nog av dendär historien, sade han i en ton som höll på att bliva rentav hotande. Du har nu hållit på i över ett halvt år, och det enda synliga resultat som blivit uppnått under tiden, är att några mäniskor slutat hälsa på dig. Har du kanske inte själv märkt det? Du är galen i så fall!

Hans röst hade blivit hård och stötvis. Jag ryckte på axlarna för att därigenom i någon mån skyla över huru rätt han hade. Men han gick redan av och an i det låga, med böcker och pappershögar fullproppade rummet och hans steg ljödo som stridssignaler.

– Du får ursäkta att jag återigen skäller på dig. Om du vill kan du ju säga, att jag inte gjort annat på sista tiden. Men vi äro väl vänner, för fan. Begriper du inte att detdär småningom måste taga slut, att det inte går mera, detta fullkomligt vansinniga rusande och festande hit och dit, och denna evinnerliga krapula, som du sedan några månader kroniskt befinner dig i. Det är ju sist och slutligen jag som får känna mig skyldig till hela soppan emedan jag

gjort dig bekant med dendär – – Hon är ju kanske söt och trevlig – för all del, medan hon inte kände dig, tyckte jag t.o.m. att hon var en ovanligt fin och rar människa. Men hon gör dig ju spritt galen, galen. Det är just det. – Han slängde sin halvökta cigarett på golvet och tände flämtande en ny. Äret i pannan såg ut som ett öppet sår.

– Jag ryckte åter på axlarna. Jag var van vid allt detta och förresten insåg ingen bättre än jag själv huru rätt Gunnar hade. Det var dessutom inte alls så farligt med hans predikningar, hade han bara fått rasa ut, skulle han på några ögonblick igen bli världens snällaste människa. Än så länge rasade stormen för fullt.

– Vet du, vad jag hörde i dag, när jag var på redaktionen? Att du efter allt att döma kan hälsa hem efter ett år. Varifrån i helvete tänker du kanske ta pengar till alltdedär? Gott, det har gått hittills. Bankerna ge kredit än så länge, och dendär cementhistorien, som du satt i gång har hittills täckt över Amis supéer och middagar. Men tror du, de kommer i oändlighet att bygga hus i Helsingfors? Du är en idiot! – Han tände en ny cigarett. Ordet »idiot» hade synbarligen medfört en liten kraftavspänning. Knuten på hans kravatt hade blivit lös och bred.

– Och huru är det egentligen med dendär sista sändningen frågade han en aning mildare, men på samma gång mera misstänksamt. Den borde ju vara här endera dagen.

– Konossementen inkasso, svarade jag, och han for opp som om han blivit stucken av en geting. – Det var tammefan just det, jag tänkt mig! Säg mig, han stannade med händerna i byxfickorna framför mig och cigaretten stod nästan vertikalt. Säg mig, vad i all världen tänker du nu göra?

– Jag var på banken i dag, svarade jag kanske litet undvikande. Det reder sig nog.

Men karln tycktes vilja sätta ett ordentligt korsförhör i gång: Huru mycket?

- 11. - Jag höll på att bliva arg.

- Huru lång tid?

- 2 månader.

- Har du talat med Stenberg?

- Ja.

- Vad sade han?

- Att han skulle ge besked i morgon.

- Han svängde runt på klacken och en hög uppstaplade tidningar ströddes ut över golvet. Han sparkade till dem.

- Det var Stenberg jag såg på redaktionen i dag, sade han om en stund milt. Han sade - - Ja nog vet du själv vad han sade. - -

Fastän jag mycket väl kunde föreställa mig samtalet i fråga, kunde jag inte dölja mitt intresse: Huru så?

- Att du sjunger på sista versen, käre vän - Gunnar talade åt bokhyllan mitt emot mig. Att du i bästa - bästa - fall kan reda dig till hösten. Då - - han ville tydligen inte prata ut någonting, som han blivit ombedd att hålla tyst med. Men nu släppte jag inte taget: då kommer bankerna att dra in byggnadskrediten sade jag liksom på måfå och iakttog ängsligt hans bortvända huvud.

Just det - cigarretten flög som en raket genom rummet. I höst kan du hälsa hem med din cement. Det sade Stenberg.

- Det är långt till hösten, riskerade jag en dumhet. Förresten har Stenberg hela sitt liv igenom förutspått ekonomiska kriser. - - Detta var återigen en dumhet och jag tystnade skamset. -

Gunnar hade satt sig på stolen mitt emot mig. Han hade sjunkit ihop och hans vänliga ögon tittade lurande fram under ärret på pannan, som allt ännu inte ville slätas ut. Han ryckte trött på axlarna.

– Förlåt, att jag skäller ut dig, i stället för att hjälpa på ett mera handgripligt sätt. Men vad skall man göra med en herreman som du. – Som inte begriper – – Som är helt enkelt galen. – Som företar utflykter till landet mitt på natten och super medan han ser solen gå opp. Kan man kanske göra annat än skälla?

Vi försökte båda att skratta. Det lät inte riktigt äkta, men det fick gå för det. Jag sade:

– Ifall dendär saken reder sig i morgon med Stenberg, går vi och äter middag någonstans. Inte sant?

– Kommer Ami med, frågade han hastigt och cigaretten vippade oppåt. I så fall – –

– Nej hon kommer inte med sade jag lugnande och ångrade mig genast efteråt – – Knappast, ifall hon inte ringer upp och säger att hon inte har någonting att äta. Det brukar hända ibland. – – Men jag tror inte – – åtminstone skall jag försöka undvika det. Om du vill.

Han skrattade till. Det lät lika ansträngt som förut, och kanske det denna gång krävde ännu mera möda: Om jag vill? Åter flög cigaretten genom rummet och slocknade långsamt och motvilligt i ett hörn. Om jag vill? Nej, jag hoppas verkligen att ha det höga nöjet att få se Ami i morgon. Men nu är det på tiden att du går hem. Du har ju inte sovit en blund den sista natten.

– Det är sant, det, erinrade jag mig och fick med ens brått. Klockan är ju nära ett. Och jag måste vara fräsch och förtroendeingivande i morgon, när jag går opp till Stenberg. Godnatt.

– Sommarluften var lika gråtung och varm som tidigare på kvällen. Ljusen därute på skären hade blivit blekare men sände allt fortfarande sina vänliga, flämtande hälsningar över vattnet. Efter cigarettröken i Gunnars rum var det skönt att bada ansiktet i de ljumma, rena vinddragen från havet. Jag gick inte direkt hem,

utan gjorde en liten omväg och råkade komma förbi Amis hus.

Jag skulle troligtvis inte alls lagt märke till att hennes fönster var upplyst, om inte alla andra fönster varit försänkta i ett djupt, sovande mörker. Jag observerade det därför redan långt innan jag kommit fram till hennes hus, men tanken att det måste hava varit just hennes fönster infann sig först långt senare, när jag redan gått förbi ett stycke. Den kom så plötsligt, att jag i första ögonblicket inte alls lade märke till att det på något sätt angick mig personligen. Jag tänkte bara: jäså, hon har inte lagt sig ännu, hon måste således haft ännu någonting att göra i kväll. Och emedan jag i min absolut säkra äganderättskänsla till henne, som i grund och botten måhända inte var någonting annat än vanlig trötthet just i det ögonblicket inte kunde föreställa mig, vad hon möjligen kunde hava att uträtta hemma hos sig kl. 1 på natten, var den följande tanken: jag måste hava tagit miste på fönstret, det måste vara ett annat. Hon måste ju sova sedan länge.

Jag gick mekaniskt vidare, men mina steg blevo allt mera dröjande och stannade till slut helt och hållet. Var det faktiskt Amis fönster som jag sett, eller något annat? Denna tanke, som i början inte innehållit någonting annat än ett rent sakligt begrundande av fenomenet, blandades efterhand ihop med ett ständigt tilltagande intresse för vad Ami kunde göra så där sent. Jag gick långsamt tillbaka. Nu skymtade redan huset där hon bodde och jag sökte ivrigt efter det upplysta fönstret, men kunde inte upptäcka det. Jag såg hela tiden opp mot tredje fönsterraden, där hon bodde och stötte nästan ihop med en man som hastigt kom gående över gatan. Han mumlade en ursäkt och skyndade vidare och nu kunde jag redan urskilja Amis fönster. Det var försänkt i sommarnattens gråtunga skymning liksom alla andra.

Men under det jag vandrade hemåt började någonting kväljande bubbla upp i mitt inre. Jag visste ännu inte riktigt vad det var, ty än så länge var det för formlöst för att kunna samla sig till en bestämd tanke eller känsla. – Var det Amis fönster, som jag sett ljus i, eller inte? Och om det var hennes fönster, så vad kunde hon ha för sig så där sent om natten. Vad kunde Ami överhuvudtaget ha för sig? Jag hade aldrig sett henne göra någonting annat hemma hos sig än spela grammofon och bläddra i filmtidskrifter. – Javisst ibland sydde hon på någonting, men hon fick det aldrig färdigt. – En dyna, eller någonting liknande. Hon sade att det skulle bli ett broderi – paradisfåglar, eller papegojor – hon sade varje gång ett nytt namn. Men Herre gud, inte hade hon väl suttit och sytt ut papegojor mitt på natten. Det var ändå litet för absurt. – Kanske det inte heller var hennes fönster. Då föllo ju paradisfågeln och allt det där bort av sig själv. – Jag släckte lampan och vände mig beslutsamt mot väggen: nu skulle jag somna ögonblickligen. – Men om det senockså var hennes fönster. – En karl hade skuffat till mig utanför hennes port. Han hade ursäktat sig och lyft på eller rättare sagt rört vid hatten. Den var grå, med frambrättorna nervikta. Vem kunde han vara? Lång, åtsittande överrock och en grå sommarhatt med nervikta frambrätten.

Och plötsligt satte jag mig upp i sängen och skrattade vilt ut i det skumraska rummet; jag ägde ju själv en precis likadan hatt! Ljusgrå, med nervikta frambrätten och ännu ljusare band! Hahaha, vi hade alltså likadana hattar, jag och dendär mannen. Den hade således också kostat 140 Fmk ifall den var köpt hos Stockmann. Hahaha! Männe Ami märkt det? Säkert hade hon gjort det, hon tyckte ju så om att prova hattar, herrhattar speciellt. Hon hade väl ställt sig framför spegeln, och han bakom henne, så nära att hon väl fick luta sig framåt för att få den påsatt. Och

sedan – – hade hon med ett tvärt ryck vänt sig mot honom, och befallande lyft läpparna mot hans ansikte, eller låtit sig falla bakåt, som hon tyckte om att göra. – – Hon hade därvid haft på en hatt, som till punkt och pricka påminte om min. Hahaha.

– Rummet hörde förvånat på och möblerna, särskilt skrivbordet och bokhyllan togo ett chockerat uttryck på sig. Jag började med ens skämmas inför dem. – Jag hade ju lagt mig för att sova –. Och i morgon – ja för fan, i morgon skulle Stenberg ge besked. Hurudan hatt hade Stenberg? Knall? men inte alltid. Ibland använde han en – ljusgrå filthatt med – – oppåtvikta brätten. Oppvikta – – och med svart band. Säkert? Jag skall se i morgon hurudan hatt Stenberg använder. Men nog var det senockså oppvikta brätten – – –

VI

- 28438 - Hallå, är det Ami?
- En gäspning.
- Godag Ami, har du inte vaknat ännu?
- Nej.
- Lade du dig då inte genast när du kom hem i går?
- Jo.
- Men jag gick förbi vid ett-tiden och tyckte att ditt fönster var opplyst.
- Tystnad.
- Hallå?
- Jag glömde väl att släcka ljuset när jag lade mig -- Jag läste ännu litet förrän jag somnade -- Glömde att släcka.
- Säg mig Ami, tycker du att ljusgrå herrhattar är klädsamma. Jag glömde väl min i bilen i går kväll och kommer inte ihåg chaufförens nummer. Skall jag köpa mig en likadan igen?
- Telefonluren läggs ner.
- 53066 - Trrrr.
- Godag direktör Stenberg. Det var trevligt att direktören ringde opp såhär tidigt. Jag skulle förresten just själv ringa opp.
- Det var angående dendär saken, som herr Parland talade om i går. Jag har funderat på den i natt.
- Ja.

- Jag går med på saken ifall ett tredje namn kommer med.

- Tror direktören, att det är absolut nödvändigt?

- Absolut, och så en sak till. Inga omsättningar som senast. Om herr Parland kommer efter ett, så skall vi ar-rangera saken. Det var ju KOP?

- Tack så mycket, direktören, jag skall komma då. Jo det var KOP. Adjö.

Telefonluren lägges ner.

10537 - Goddag Sven, dethär är Henry. Hör du jag måste be dig om en liten tjänst. Har du paper i KOP?

- Mer än nog. Huru så?

- Jag skulle behöva dig som tredje man.

- Vem kommer med dessutom?

- Stenberg.

- Duger inte hans namn ensamt?

- Jo ser du, han tycker om att krångla. Han skulle vilja ha en tredje man med. Men det är ju rena formaliteter. Går du med på saken?

- Huru mycket?

- 11.

- Sådärja. Du tycks ju röra dig med miljonaffärer. Men -- varför inte. Om Stenberg är med. --

- Jag kommer opp till dig kl. ½1. Tjänare så länge.

- Telefonluren läggs ner.

4456 - Goddag Gunnar, här är Henry. Allt i ordning igen. Vart skall vi gå och äta middag?

- Har saken faktiskt gått? Gratulerar! Och förlåt att jag i går --

- Å för all del. Stenberg ville ha ett tredje namn och Svenka gick in på saken. Fint eller vad. Jag tänker förres-ten be honom komma med. Vad säger du om Palladium? Vi träffas där klockan, 5.

- Kommer Ami med?

- Nej, det gör hon inte. Säg mig – tror du man kan känna igen en karl om man vet att han har ljusgrå sommarhatt med nervikta frambrätten. Som min – –
- Telefonluren läggs ned.

VII

– Jag har spelat kort i går, säger Ami. Först vann jag 160 mk, men sedan försvann de ännu hastigare än vad de kommit. Men det var nu också roligt.

– Huru mycket? frågar jag så lugnt som möjligt, och griper alldeles för tidigt i barmfickan.

Men Ami låds inte höra vad jag säger. Kanske hon också faktiskt inte hör. Hon sitter med lockarna pressade mellan händerna och ser på måsarna, vilka glida av och an framför terrassen. Hon ser liten och drömmande ut.

– Hur mycket, upprepar jag redan en smula enerverad. 200? 300? 500? 1000? Säg?

Men hon sitter bara där och pressar huvudet mellan fingrarna så att lockarna kvälla fram mellan dem. Så vänder hon sig mot mig och på hennes ansikte ser jag tydligt att hon faktiskt inte uppfattat vad jag sagt. Det småler inåtvänt och tycks inte ens observera att jag sitter bredvid.

– Tror du det skulle vara svårt att dränka sig här? frågar hon om en stund åter vänd mot måsarna. De flaxa uppmuntrande med sina vitglänsande vingor och en av dem störtar sig huvudstupa ner i vattnet: så där enkelt är det. Kommer opp igen och seglar föraktfullt bort, följd av de andra.

– Huru mycket? upprepar jag den här gången så bestämt att hon måste höra det. 2000? Det är en trevlig

soppa, du tydligen åstadkommit i går. Men säg då för Guds skull.

Hon vänder sig hastigt mot mig och hennes ögon äro som hos ett sårat djur: Vad är det du egentligen vill av mig? Du med dina evinnerliga huru mycket. 50:75 om du absolut vill veta det. Och det är naturligtvis därför som jag vill dränka mig. Inte sant? Hon skrattar till och hennes röst har med ens blivit skarp och gäll som måsarnas.

– Vad är det då? frågar jag förbryllat. Någonting prasslar till mellan mina fingrar och jag stoppar sedeln skamset tillbaka i fickan. Det är då fan, att man alltid skall göra allt förhastat.

Ami ser hatfullt på mig. Vad det är? Du, och endast du. Jag är utled vid dig. Och jag slipper inte ifrån dig. Här sitter jag bredvid dig och har äran att se på huru du dricker kaffe. När du druckit ur dendär koppen, kommer du att bereda mig det höga nöjet att få servera en till. Är detta inte nog?

– Kära lilla Ami, säger jag så vänligt jag kan. Inte behöver du servera mig mera kaffe, ifall detta förstör ditt humör. Jag kan ju själv. – Men jag hejdar mig förskräckt. Hon ligger handlöst över bordet, och snyftar, snyftar, att man kan tacka Gud för att det inte finns människor i närheten.

Så rycker hon upp sig och faller ihop mot min skuldra. En servererska visar sig för ett ögonblick, men drar sig förskräckt tillbaka. Det är verkligen en Guds lycka, att det inte finns andra människor på strandkaféet. Det är lyckligtvis middagstid – Ty Ami snyftar hejdlöst vidare och jag sitter där i den mest idiotiska situationen i mitt liv, och lyssnar andlöst efter steg. – Bara ingen skulle komma. Vad tusan har manne gått åt flickan? Har hon återigen råkat någon av sina forna bekanta? – Då brukade hon bli så här efteråt – Eller har jag faktiskt sårat henne med

mina frågor? Jag visste då verkligen inte – att hon var så granntyckt. Herre Gud, bara ingen skulle komma.

Det finnes ingenting obehagligare för en man – jag tror mig ha rätt att generalisera i dethär fallet – än att sitta på en stol med en flicka snyftande mot sin axel. Man känner sig då som någotslags möbelföremål, en stolkarm eller något liknande och man blir faktiskt redan efter några minuter träaktigt stel och likgiltig; man sitter där och spänner sina ryggmuskler för att inte ge efter för tyngden som snyftar emot en och tänker på vadsomhelst, bara inte på dendär lilla olyckshögen bredvid en, som ju fullt och fast är övertygad om att man hyser medkänsla och försöker trösta. Man stryker henne tanklöst och mekaniskt- varsamt över håret, mumlar någonting banalt och inlärt och tänker gudvet vadför avlägsna tankar. Också nu, när Ami efter sitt för mig fullständigt obegripliga hysteriska utbrott med ens sökte stöd hos mig, åstadkom hon i själva verket en känsloriktning av fullkomligt motsatt natur. Ty medan hon låg där mot min axel och jag till synes varsamt och uppmuntrande strök henne över halsen, sysselsatte sig mina tankar ingalunda med gissningar angående orsaken till hennes förtvivlan, utan jag tänkte rätt och slätt på ett brev som jag erhållit på morgonen och som inte hade någonting annat med Ami att göra än att det antydde utsikterna till en rätt lönande affär.

Jag tänkte över brevet och de möjligheter, som därigenom öppnades för min på sista tiden verkligen undergrävd ekonomiska ställning och kom underfund med att det verkligen öppnade en utväg. Det var inte cement dendär gången, utan en leverans av järnplåt, som ifall den skulle gå igenom, ställde mitt oroväckande ekonomiska läge i en betydligt ljusare dager än vad det tett sig vid första genomläsandet av brevet. Och medan jag satt här, mekaniskt strykande över Amis hals och lockar, flammade

med ens opp för mitt medvetande en plan, så enkel och som jag tyckte genialisk, att jag inte längre hyste det ringaste tvivel om att affären skulle lyckas och jag tack vare den skulle bliva kvitt alla bekymmer och obehagligheter. Det måste ju gå! Planen var genialisk just i det avseendet, att den ställde alla mina medtävlare i en alldeles annan kategori, långt bakom mig, varigenom jag s.a.s. ensam blev herre på täppan. Och mina händer, vilka blivit delaktiga av den vilda glädje, som exploderat i mitt inre och sopat det rent från alla förlegade sorger, gled hastigare och segervissare över Amis snyftande lockar, så att hon tryckte sig allt närmare mig och efterhand tycktes lugna sig. Jag antar att det måste hava gått till på det sättet, ty medan jag sålunda rent mekaniskt, eller åtminstone oavsiktligt vaggade in henne i en rogivande avmattning, fortsatte jag att smycka ut min plan med detaljer och möjligheter, vilka göto ny kraft i mina domnade ryggmuskler och jag måtte ha suttit där omkring en halv timme stödan- de Ami med min vänstra axel utan att känna den ringaste trötthet därav.

Men till slut, när dendär planen som skulle resultera i min ekonomiska återuppståndelse, inte längre saknade en enda liten detalj, och jag t.o.m. tänkt över konceptet till svaret på det lyckobringande brevet, började mina tankar tveksamt söka sig tillbaka mot utgångspunkten och jag upptäckte åter Ami bredvid mig. Hon hade rätat på sig en smula och tyngde inte längre så handlöst som förut mot min nu faktiskt domnade axel. Jag hajade till en smula i första ögonblicket, emedan jag trodde, att hon kanske märkt huru likgiltig hon var för mig i dethär ögonblicket, men så upptäckte jag att hon höll min hand i sin och när hon vände huvudet mot mig skimrade i hennes ögon ett omförlåtelsebedjande och ännu litet fuktigt sken. Jag försökte att så hastigt som möjligt sätta mig in i den nya

situation, som därigenom inträtt, och samlade all min kraft för att förjaga det där brevkonceptet, som allt fortfarande skymde undan allt det övriga. Jag måste ju vara förberedd på att få höra Ami bikta någonting för mig eller avgiva någon förklaring, för sitt besynnerliga beteende. Hon såg så bedjande på mig och hade blivit så späd och liten, att jag faktiskt med en förtvivlad ansträngning lyckades låsa in dedär påhängsna och för mig så oändligt eggande tankarna i något bakre gemak av hjärnan. Jag böjde mig närmare henne och strök över hennes hand.

– Kära, lilla Ami, sade jag med en rest av segerkänsla i rösten, som jag dock genast upptäckte och undertryckte, huru är det med min flicka nu? Kanske det var bra att du grät ut. Lyckligtvis fanns ingen i närheten som kunde ha sett det, så att det ju inte är så farligt alls.

– Över Amis blida, vänliga ansikte gled en knappt märkbar skugga av förvåning. Hon kastade en hastig blick omkring sig, och jag är övertygad om att hon först nu upptäckte att vi befann oss på ett sommarkafé ute vid havsstranden och inte hemma hos henne. Men så lyste den ångerfulla uppsynen åter fram:

– Förlåt – att jag ställer till, – – sådant här på offentligt ställe, sade hon sakt. Men det kommer ibland över mig. Och då kan jag inte längre. – –

– Vad kan du inte längre med? frågade jag förbluffat.

Hon såg förvånad opp: – Allt det där – –. Att jag sålt mig åt dig – –. Jag har inte sålt mig åt dig! snyftade hon med ens till igen. – Men du tror säkert att jag gjort det!

– Hm, kunde jag inte låta bli att säga, men jag tror att hon inte hörde det. Jag önskar ännu denna dag att du inte hört det, Ami. – Jag sade:

– Men varifrån i Herrans namn har du fått det där ifrån? Huru skulle jag kunna komma på en så vansinnig idé? Äro vi kanske inte vänner?

Kanske, mumlade hon ännu saktare. Men när du frågade så fullkomligt affärsmässigt, då jag berättade för dig om det där kortspelet. Det tog så ont – –

Jag visste verkligen inte vad jag skulle svara. Men hon smög sig närmare och lyfte sitt ansikte mot mig. Kyss mig, befallde hon ängsligt och bestämt.

Jag såg förskräckt omkring mig, servererskan stod i närheten och betraktade oss med iögonfallande intresse. Och då gjorde jag den största uppoftning, som jag någonsin gjort för Ami, jag kastade en bönfällande blick på servererskan, böjde mig ner och kysste Ami på munnen.

VIII

Några dagar senare kom Ami opp till kontoret och jag märkte genast på hennes min att hon hade någonting viktigt att säga. Hon trädde in med sin oberörda litet böjda hållning, som gjorde att hon såg mindre ut än vad hon i själva verket var. Slog sig ned i stolen som stod där för att ta emot besökande och fick Gud vet varifrån tag på min hatt, som hon vände och synade och sedan med ett ryck lade ifrån sig.

Så lät hon blicken smyga ut genom den halvöppna dörren i rummet utanför, där skrivmaskinernas stötvisa prassel på ett diskret, men tillika bestämt sätt antydde att kontoret »Parland & Co» alltid har fullt opp att göra. (I själva verket hade personalen fått order att arbeta till varje pris, så snart någon besökande, som det gällde att imponera på infunnit sig på kontoret, och av något misstag hade de väl ansett Ami för en sådan.) Jag anmärkte i rätt likgiltig ton att hon i dag såg ovanligt fräsch ut, men då hade hon äntligen avslutat förberedelserna och klämde till med ett: tror du, du skulle ha råd att bestå dig med en maskinskri-verska till?

Huruså? sade jag förbluffat, och sökte förgäves gissa mig till fortsättningen på en så pass originell inledning.

– Jag har tänkt på att söka mig en tjänst, svarade Ami lugnt och såg mig stadigt i ögonen.

– Jag måtte inte ha svarat på en lång stund, men när jag

äntligen samlat mig brast jag ut i skratt. Hon såg förebrående på.

– Vad i Herrans namn har gått åt dig, Ami? Är du sjuk? Eller – – inte har du väl druckit någonting i dag?

Hon tog åter min hatt och synade den mycket noga: varför – – varför talar du såhär till mig. Förstår du inte, – att jag vill göra slut på dendär historien. Varför kan jag inte arbeta och förtjäna pengar lika väl som någon annan.

– Där ha vi det, avbröt jag. Det är just det att du inte kan arbeta och förtjäna pengar som någon annan. Det passar dig inte. Det – det kommer att förstöra dina händer, kära Ami, se inte så ledsen ut, men förlåt, du duger till vad tusan annars som helst – men inte till arbete.

I vanliga fall skulle Ami ha kastat någonting i huvudet på mig, efter den sista repliken. Men hon började gråta – Herre Gud vad hon grät ofta och olämpligt på sista tiden. Kanske jag borde ha frågat ut henne närmare först – det var väl bara ett av hennes vanliga infall, som måste behandlas med försiktighet. Kanske jag verkligen borde gått litet varsammare tillväga. Eller behövde hon pengar? Men flickan hade ju blivit så omöjlig på sista tiden att jag inte vågade ställa den frågan, just nu.

Hon satt där i stolen som var avsedd för solida korpulenta affärsmän, och snöt sig sakta i en duk som var alltför parfymerad för att kunna torka bort tårar. Hoppressad i ena handen höll hon min hatt, vars nervikta brätten otvivelaktigt löpte faran att bli oppvikta. Så snart dendär affären gått igenom borde jag verkligen köpa mig en ny. – Dendär hade kostat 140 – hos Stockmann. Eller var det dendär mannens hatt, som jag träffat då på natten som hade kostat så mycket? Varifrån kunde jag veta, huru mycket hans hatt hade kostat? Javisst vi hade ju likadana! – Det var kanske då hans som Ami höll i handen just nu? – – Men nej, för fan huru kunde dendär karlens hatt ha

kommit hit. (Jag kastade för säkerhets skull en blick på hängaren vid dörren, där fanns ingenting.) Naturligtvis var det min hatt som Ami förstörde som bäst. Men dendär mannen – –, och åter vandrade mina tankar någonstans långt bort från Amis bekymmer och sorger, men stötte överallt på motstånd och måste vända tillbaka till hatten, kring vilken de började kretsa i allt hastigare cirklar.

– Det är underligt, men varje gång jag försöker sätta mig tillbaka till tiden före Amis död, sker detta bäst genom att som utgångspunkt taga dendär hatten, som en natt skymtat förbi mig och som inte lämnar mig i fred ens nu. Det är väl svårt att förklara varför just denna obetydliga, av sommarskymningen delvist utsuddade situation, som jag ju inte tillmätt någon betydelse då den inträffade, så segt och oförsonligt bitit sig in i mitt minne. Möjligt, att det delvist beror därpå, att jag kort därefter förlorade herraväldet över Ami, och att detta således var sista gången, då hon faktiskt kunde bedra mig. Men jag tror inte att denna förklaring är uttömmande. Den är snarare en konstruktion, som blivit gjord långt efteråt, och som därför inte alls ger nyckeln till det, att jag, sedan några timmar efter det där mötet började känna mig förföljd av någon slags fix idé och pinade mig jämt och ständigt och genom min mistänksamma lurande hållning även Ami. Å andra sidan kan jag inte förneka att dendär fixa idén är och kommer att vara för mig av stor nytta för denna boks skrivande.

Ty det finns kvällar, när Ami själv tydligen är på miss-humor och hennes fotografi får ett uttråkat, likgiltigt uttryck, och då skulle jag inte kunna skriva ett ord, om jag inte haft dendär olycksaliga hatten. Jag behöver i så fall (fastän jag ogärna gör det, emedan den i första hand blott väcker oro och förstämning) endast föreställa mig den så tydligt som möjligt, för att genast se framför mig den som-

markvava gatan och ett stort stelt fem-våningars hus med döda fönster. Och sedan börja även akustiska föreställningar dyka opp, i medvetandet, steg som skyndsamt och mjukt ljuda mot trottoaren (han måste tydligen haft gummiklackar), och med ens tystna vid gatukorsningen. Och om jag nu, utan att bry mig om den ångestkänsla som alltid griper mig i nacken när jag kommit så långt, dröjer en stund vid detta minne, och låter det fylla ut hela min föreställningskrets, skjuts någonslags luckor i mitt medvetande plötsligt åt sidan, och jag träder obehindrat in bland denna sommars händelser. Jag behöver då endast luta mig ned och lyfta den ena eller andra situationen opp från marken, för att känna, huru den sprattlar mellan fingrarna på mig och sedan fastän motsträvt, så ändå lydigt lägger sig på bladen i denna bok. – Men jag gör det som sagt endast ogärna, emedan det alltid är förbundet med en hel massa obehagliga associationer och tankar, vilka plågar mig till långt in på natten och inte ens under sömnen lämna mig i fred. Jag vaknar då först långt in på förmiddagen, och måste kläda mig i största hast, för att hinna i tid till konsulatet och få arbetet undanstökat. Och allt ännu under påklädandet välla någonslags otydliga minnen av drömmarna från natten opp i mitt inre och lägga sig först under arbetet som jag under sådana dagar gör undan med ett alldeles särskilt nit – till självförsvar.

– Jag tror att det egentligen just var dendär dagen, då Ami kom till mig för att be mig skaffa henne arbete, som dendär vanföreställningen definitivt fick herravälde över mig. Det var hennes anblick, där hon satt, ömsom snyftande, ömsom torkande ögonen och kastande förstulna, bönfällande blickar på mig, vilka jag inte märkte, eftersom jag redan fått giftet in i kroppen, som påskyndade sjukdomsprocessen i alldeles otrolig grad. Det fanns nämligen en viss understreckad kontrastverkan i situationen

(lik den hos Ragnar på morgonen) som alltför skarpt fallit mig i ögonen, och som min fantasi utvecklade till ett enormt fasaingivande spöke. Jag såg till slut endast Ami och hatten, som hon höll i handen, och rummets väggar, skrivmaskinerna, kontorsbordet, allt gled bort, obestämt vart, efterlämnade mig ensam med min fix-idé, som girigt nosade sig fram till mitt hjärta. – – – Varför hade hon inte svarat någonting, när jag frågade henne följande morgon per telefon. Naturligtvis kände hon sig skyldig; ifall hon inte förstått, när jag frågade henne varför hon inte svarat, skulle hon väl ha frågat genast vad jag menade. Hon tyckte ju om att prata i telefon fastän i timtal. Men hon hade väl varit alltför oförberedd, som jag väckt henne då genom min ringning, och hade helt enkelt hängt på luren, för att i ro och fred kunna fundera ut en lögn. – – Och nu, nu kom hon hit till mig, och lekte oskuldsängel – ville börja arbeta. – Ta mej tusan, om jag skulle låta lura mig så lätt! Och så naturligt hon gråter! Jag tror hon t.o.m. lyckas pressa fram några tårar. – – Nej, nu var det då verkligen på tiden att en gång tala rent ut – Och vad i helvete håller hon dendär hatten i sin hand. Den är ju min och icke hans – –

Det var snarare en reflexrörelse förorsakad av den sista tanken än någon avsiktlig grovhet, medels vilken jag ryckte hatten ur hennes hand och slängde den opp på bokhyllan. Hon ryckte till och såg oförstående och olycklig på mig. Hennes ansikte såg verkligen förgråtet ut och under det hon först oförstående och sedan med tydlig avsky avläste uttrycket hos mitt ansikte, kröp hon ihop i ena hörnet av den jättelika fåtöljen, lik en hund som vet att han skall få stryk, men inte riktigt kan erinra sig om försyndelsen som han begått.

– Hör nu, Ami, sade jag, sluta opp med ditt evinnerliga tjutande, ty jag har blivit led vid det. Och förrän vi talar

vidare om ditt ärende, är du kanske god och svarar på några frågor som jag vill ställa dig. Sitt kvar, där du är! – hon hade rest sig till hälften och gjort en rörelse för att gå.
– Vill du kanske ha en cigarett?

Hon tog tveksamt emot en, men hennes ansikte hade därvid redan antagit ett trotsigt och hårt uttryck, som det alltid skyddade sig med i sådana fall. Jag märkte att det inte precis var den lämpligaste tidpunkten som jag valt, för att få henne att bikta, men jag hade väl redan kommit alltför långt i min svartsjuka, för att kunna hejda mig.

– Kanske du är god och förklarar mig, vad du hade för dig dendär kvällen, när vi kommo från Ragnar. I ditt fönster var det ljus kl. 1 på natten när jag kom förbi. Vem var hos dig då?

– Hon gjorde en otålig gest. – Men jag har ju redan – –

– Du ljuger.

– Hennes ögon drogo ihop sig och ett trött, horaktigt drag skar in vid hennes mungipor. Jag kände igen det, jag hade ofta observerat det i början på vår bekantskap, medan hon ännu umgicks med sina forna bekanta.

– Vem var hos dig då. –

– Hon for opp från stolen, stämde armarna i midjan, och skrattade gällt och hatfullt i ansiktet på mig:

– En man, i en likadan grå hatt som du, men det är också den enda likheten er emellan. För du är ett rått djur!

Till all lycka hade jag inget tyngre föremål än bläcksud-daren i handen, och den träffade endast dörren, som Ami redan hunnit stänga efter sig.

IX

Jag blir rädd.

Tiden genast efter mellanfallet på mitt kontor hör till de situationer i mitt liv, som jag har mest svårt att åter försätta mig i. Jag kommer nämligen inte alls ihåg några reella fakta från den tiden, och det är ju möjligt, att det inte heller inträffat något särskilt eller anmärkningsvärt. Det är som om någotslags tungt, grått töcken, i vilket små ljusprickar – mouches volantes – oavbrutet glida förbi, lagt sig över dedär dagarna, och ur det dyka minnesbilder fram, flamma opp för en bråkdel av en sekund och låta mig medels sin magnesiumbelysning skåda saker och ting som inte alls finnas. För att karakterisera denna period i mitt liv, som troligen inte varade längre än en vecka, och som endast efterlämnat ett överkligt, nästan ogrifligt intryck kvar hos mig, gäller det därför att fånga dedär blixtljussituationerna just när de åter dykt opp hos mig och inte släppa dem, förrän de blivit fästa på papperet och därigenom blivit materialiserade och – banaliserade. Ty jag åtminstone har alltid en känsla av att begå helgerån, när jag börjar pejla i mitt undermedvetna jag och därifrån draga fram dessa underliga djupvattensfiskar, som vi vanligen kalla för hallucinationer, drömmar o.s.v. Och när ett sådant vidunder efter långt och ibland hopplöst väntande äntligen nappat på kroken, som viljan lagt ut försedd med

den allra aptitligaste slingrande associationen, är det inte nog med att rycka metspöet till sig, utan just då måste hjärnan arbeta precisare än någonsin för att ögonblickligen taga en ögonblicksbild av djuret, framkalla den och fixera den. Ty såsom djupvattensfiskarna såsnart de blivit dragna ur sitt element förvandla sig till formlösa, döda gallertklumpar, emedan det ovana lufttrycket ovanom havsytan spränger dem, så rinna även dedär föreställningarna sönder, så snart de kommit upp i dagsljuset.

Det är en tålmodsprövande sport att fånga fisk på metspö. Och jag har ofta fått vänta i timtal, stirrande på mitt medvetandes nu och då av en skälvning genomilade yta, utan att flötet gjort andra rörelser än rent tillfälliga, vänt sig för vinden, eller gungat till för en vågrörelse, som kommit obekant varifrån. Man sitter där och ser skuggor och ilningar glida över vattnet, ibland tycker man t.o.m. att flötet ryckt till och väntar andlöst på att se det dyka ner och försvinna. Men det är vanligtvis endast en synvilla, eller har någon obetydlig småtanke börjat gnaga på associationen, som man kastat ut, och när man sedan drar opp reven, är masken borta och krokens hårda glans har följat de skygga djupvattensfiskarna. Det finns ingenting mera irriterande än dedär småtankarna, de komma ibland i täta svärmar och vattnet blänker av deras spensliga, sprattlande stjärtslag. Man får då rymma fältet och gå vidare längs stranden, för att på något annat ställe kasta ut reven och åter nästan stirra sig blind på flötets gungningar. Man upplever då ofta samma missräkning som tidigare: småfiskarna, som gnaga av masken och sedan komma upp till ytan för att sola sig och jaga dammkornen som lagt sig över den. Man sätter på den allra fetaste, lösaste associationen, den ringlar åt alla håll och försvinner protesterande i djupet. Skuggor och ilningar glida över vattnet. Man har redan blivit trött vid allt väntande, man har

rentav blivit en smula sömnig och man börjar dåsa, med småtankarnas solskenslek ännu speglade i ögonen. Man glömmer bort flötet, som av vinddraget drivits något åt sidan, nervanspänningen löser sig efterhand och andhämtningen blir regelbunden och lugn. Då glider någon ny synförnimmelse med ens över näthinnan, skuggan efter en vattenring, som slår mot stranden och får en att yrvaket rycka till. Man ser oförstående omkring sig, upptäcker med ens, att flötet inte mera är synligt, och hör i stället allt flere vattenringar mjukt plaska mot stranden. Man rycker till sig metspöet, det böjer sig som en båge, reven är spänd som en fiolsträng och nu – nu kommer det opp, vidundret, skimrande i alla regnbågens färger, medan det i en vid båge flyger över ens huvud och slår ner på strandhällarna bakom.

Men hjärnan, ifall den är en skicklig fotograf och redan några gånger varit med vid dylika upptagningar, vevar under tiden förtvivlad på, för att fånga trollfiskens färd genom luften. Ty den vet att detdär vidunderliga jättegäpet med den minimala stjärten, eller en annan gång dendär underbara färgprakten, som får en att rysa till av salighet, emedan just den öppnar porten till himmelriket, som kommit till en i drömmen, kommer att förvandlas till en skälvande gallertmassa, så snart som den slagit ner på marken; en massa, som kanske ännu kan äga något intresse för specialister i djupvattensfiskarnas anatomi, men som lika litet har att göra med dendär härliga varelsen, som några ögonblick svävade över vårt huvud, som en drömtydningsbok har med våra syner att göra.

Bland de sällsamma varelser, som jag sålunda drar opp ur mitt undermedvetandes djupaste lager, finns det en, som jag redan ofta känt nappa på kroken, men som alltid lossnat ifrån den, just när jag redan trott mig kunna bärga den dyrbara fångsten i land. Och fastän jag inte äger en

enda fixerad bild av den och inte heller vet om jag någonsin kommer att äga en dylik, vet jag att det just är det svartfjälliga vidundret som kretsat ikring mig under de där nätterna och nattlika dagarna efter det Ami gått ifrån mig och stängt bakom sig kontorsdörren. Jag kan inte beskriva det där vidundret, inte heller föreställa mig det, men jag vet, att det hade ett gap späckat med sneda, pigglignande tänder, och en stark, oregelbundet formad stjärt, medels vilken det sam ikring i mörkret, och som ibland t.o.m. snuddade vid mig. Och det var då, vanligtvis dendär plågsamma och liksom stickande föreställningen kom opp hos mig.

Men när jag sent omsider lyckats somna, kom en annan varelse till mig, för vars strålande färgprakt det svarta vidundret inte kunde hålla stånd. Det försvann och mina drömmar lystes opp av ett stilla, dämpat sken i vilket de mörka gestalterna allt mer och mer gav vika för de ljusa. Och ur dedär ljusa varelsernas skugglek trädde en fram till min säng, och jag visste att det var Ami, fastän hon hade ett annat ansikte, och ett annat namn, och hela tiden bytte gestalt. Hon brukade komma emot mig på vägen, ibland satt hon bara bredvid mig, och jag kom med ens ihåg, att hon redan länge, länge suttit där, hela tiden lutande sig allt närmare mig, och att jag endast behövde sträcka ut handen för att nå henne. Så glömde jag bort henne igen, men skenet, som utgick från henne värmdes allt ännu i mitt hjärta, och jag trädde in i en restaurang, där Ami dansade med någon främmande herre, som, jag visste det, var min bror. Jag menar: det var kanske Ami, när jag nu tvingar mig in tillbaka i dendär situationen, ser jag att hon hade Amis drag, men jag kände inte igen henne då och hon var mig fullkomligt likgiltig.

X

Lika otydligt och överkligt framstår också slutet av denna historia för mig. Denna dag, inramad i en höstlik, fuktig stämning, kunde kanske förliknas vid de första symptomerna till oppvaknandet efter en marriden natt, medan dagern sparsamt och grått silar in i rummet genom de nerfällda gardinerna, men ännu är för svag för att jaga bort spökgestalterna, vilka trängas kring sängen. Om jag rätt kommer ihåg, steg jag ovanligt sent opp dendär dagen och hade så skyndsamt att i rätt tid hinna till kontoret, att jag inte ägnade Ami en tanke. Först senare på dagen, när jag i telefonkatalogen sökte efter ett nummer, stötte jag av en händelse på namnet på gatan, där hon bodde, och detta var nog för att jag efter en halvtimmes tvekande, under vilken jag gjorde slut på en halv ask cigaretter, ringde opp till Ami, och fick höra att hon gått ut, men sagt till, att ifall jag ville tala med henne kunde jag få träffa henne kl. 6 på eftermiddagen.

Jag torde ha varit ovanligt artig och korrekt med tjänarinnan, medan jag talade, men när hon lagt på luren, började någonting ohyggligt välla opp i mitt inre. Jag steg opp från bordet, tog på överrocken och hatten, och raglade ut från kontoret, utan att ens bry mig om att lägga undan papperen, som jag haft framför mig. Redan tidigare, medan jag talade med tjänarinnan, hade jag oupphörligt sett på klockan, och sett att den var $\frac{1}{2}1$, jag hade ock-

så räknat ut, att det således var 5½ timmar tills dess, då jag skulle träffa Ami. Men när jag kommit ut på gatan, hade jag redan glömt det och måste se efter ånyo, jag gjorde det sedan otaliga gånger, medan jag planlöst vandrade från kafé till kafé, träffade på bekanta och växlade några ord med dem. Men så upptäckte jag mig med ens sittande vid något av deras bord, med en orörd kaffekopp framför mig, såg hastigt på klockan, som sedan jag sist sett på den, visade 10 minuter mera, och lämnade dem med nervositeten hos en man, som redan försenat sig till ett viktigt möte, och ännu inte vet, när han kommer att hinna fram till det. Och klockan kröp obönhörligt långsamt vidare, ibland tyckte jag att den stannat och höll den bävande av hopp mot mitt öra: kanske klockan i själva verket redan var mera. Men så hörde jag åter det lugna, ironiska tickandet och nu såg jag också att sekundvisaren faktiskt kröp fram, den hade bara för en stund gömt sig under minutvisaren och kom nu skadeglatt fram ur sitt gömställe, pinande mig till döds med sin trippande gång utefter sekundstrecken.

Det är underligt, att alltsedan tidpunkten, då jag vevat opp Amis nummer, alla mina orubbliga föresatser att aldrig mera växla ett ord med henne, och om möjligt inte ens tänka på henne, med ens gått opp i intet, så att jag under dedär 5½ timmarna, inte en enda minut tvekade om jag skulle gå till henne eller inte. Visst skulle jag gå. Jag tror att ingen makt i världen skulle kunnat avhålla mig därifrån; jag skulle ha skrattat i ansiktet på den som åt en dåre som skulle nämnt möjligheten att jag inte skulle komma till henne vid det utsatta klockslaget. Beslutet, som jag fattat, eller som rättare sagt gripit mig om strupen, föreföll mig lika naturligt, som att jag för att tända eld på en tändsticka, måste riva dess ena ända mot asken, och inte den andra, utan huvud. Och antagligen hade

Ami, som säkert kände mig mycket bra, just räknat på denna plötsliga sinnesförändring hos mig, ordern, som tjänarinnan meddelat mig, hade hon säkert redan givit flere dagar tidigare, emedan hon ju inte kunde veta när detta omslag skulle inträda. Att hon visste att det förr eller senare måste inträda, bevisar redan tjänarinnans tonfall, som inte visade minsta förvåning, utan rabblade opp läxan med säkerheten hos en, som redan under några dagar varit förberedd att bli tillfrågad. Min oerhörda opphetsning under denna dag, medan jag som en besatt rände av och an på gatorna, var sålunda ingalunda framkallad av någon tvekan eller inre strid, den hade slutat redan då jag stack fingret i första numret i sifferskivan, utan av en blind otålighet att få se Ami, om ock bara för ett ögonblick, sak samma vilka följer det kunde ha.

Faktiskt hade jag så helt givit mig i dendär på varje tankeinhåll blottade otålighetens våld, att jag först när jag några minuter före 6 stod utanför Amis dörr, kunde uppfatta situationen med en viss eftertanke. Men också detta bara ett ögonblick; när jag redan stod i tamburen och mekaniskt synade mig i spegeln, var min hjärna åter lika tom på alla tankar, som tidigare på dagen, och jag steg in i rummet där Ami satt endast driven av dendär opphetsningen, som emellertid avtog med varje steg och småningom ersattes med en fruktansvärd trötthet och tafatt-
het.

Hon märkte synbarligen, huru oförberedd och svag jag var i detdär ögonblicket, och övergick därför genast till offensiven. Hon gjorde det mycket skickligt, bad mig sitta ner, räckte mig handen och sade: Jaså så får man till slut ändå se dig igen. Det var länge sedan – –

Hon undertryckte mycket skickligt segerkänslan som skymtade fram mellan orden, så att jag inte kunde brusa opp och därigenom slå henne ur positionen. Jag sade

bara: ja det var länge sedan. Jag råkade ringa till dig i dag och fick höra att du ville tala med mig.

– Ta plats och kasta av dig överrocken.

Det var endast med möda jag fick den av mig. Tröttheten lade sig som bly över mina lemmar och jag sjönk ner någonstans i en stol, hjälplös och med en obetvinglig lust att luta mig emot Amis skuldra och vila ut mot den.

Hon kom fram till min stol och satte sig på dess karm. Här är du nu igen, sade hon tankfullt och drog ner kjolen som åkt opp över knäna.

Jag svarade ingenting. Hon hade ju så förbannat rätt. Här var jag nu igen, och därmed var ämnet egentligen uttömt. Hade jag kanske någonting att tillägga? Halvt moderligt, halvt ironiskt böjde sig Ami ner över mig. Och jag kröp ihop närmare värmet som trängde ut genom halsurringningen och kände mig som en hundvalp som äntligen hittat en bekväm sovplats framför brasan.

XI

Efter denna dag undvek jag Ami. Jag träffade henne blott helt tillfälligt, och det kunde hända att vi satt i samma kafé vid skilda bord. Hon brukade vanligtvis vara i sällskap, som jag endast flyktigt kände och för vilket jag brukade skydda mig bakom en tidning eller medels en nick som tillräckligt klart visade att jag hade annat för mig för tillfället. Ibland kom Ami då fram till mig för några ögonblick, men hon satte sig inte ens ned utan vi växlade några tunga, beklämda fraser, varefter hennes kappa säkert och lätt snuddade förbi borden tillbaka till sitt sällskap. Medan jag tände på en cigarrett och kände en blyklump växa till i mitt inre.

Det var som om någonting gått sönder oss emellan dendär eftermiddagen, då jag försökt tina opp min förfrusna kärlek med värmet som trängde ut genom Amis halsurringning. Ty när jag om en halvtimme eller så vaknade ur dendär tröttheten, som handlöst kastat mig i en stol i hennes rum, sågo vi på varandra som främmande människor gör när de begått någonting inkonventionellt: förläget men samtidigt bestämt att komma ur den obehagliga situationen. Amis fingrar som hade grävt sig in i mitt hår lågo med ens som stela träpinnar mot mitt huvud och jag kände att hon kämpade med lusten att draga dem bort. Vi togo brådslande på oss ytterkläderna och gick på en biograföreställning. Och medan vi satt där nästan

tryckta mot varandra, längtade var och en av oss att sitta i en annan bänkrad, eller med åtminstone två stolars mellanrum, för att ha andrum.

Det kan hända att jag överhuvud var människoskygg vid denna tid. Jag gick omkring och kände en blyklump växa till i mitt inre. Den tyngde min gång och jag kunde ibland i timal sitta på ett kafé utan tillräcklig handlingskraft att kunna betala och gå. Kanske jag väntade på att Ami skulle komma in och med sitt sällskap slå sig ner vid ett av borden bredvid. Ty jag kommer ihåg att jag jämt och ständigt brukade se mot dörren och med andan i halsgropen söka bland människor som kom in. Men kom Ami då verkligen in, forskansade jag mig bakom tidningen, som jag på förhand sökt fram för detta ändamål och såg knappast opp från den för att hälsa på henne och hennes följe.

Sedan satt jag där och njöt av några lugna ögonblick. Hon var inom räckhåll, tredje bordet till vänster, och jag visste att det endast behövdes en tre-fyra steg för att nå det. Och detta var tillräckligt. Om jag ville, kunde jag gå och sätta mig ned bland dem, och därför satt jag kvar. Nu och då kastade jag en förstulen, i en lång båge över hela rummet snuddande blick över tidningen, och när den passerade Amis bord såg jag att hon igen börjat pudra sig starkare och att hennes ansikte under den sista månaden blivit äldre och tröttare. Jag konstaterade detta med en likgiltig grymhet, och böjde mig över tidningen för att om en stund åter förstulet spionera över dess rand och förskräckt titta bort ifall hon råkat vända huvudet åt mitt håll.

En dag råkade vi samtidigt komma in på restaurangen. Jag upptäckte det först när vi båda stodo framför spegeln i tamburen och synade vårt yttre förrän vi gick in. Ami stod en aning framför mig, och hennes huvud som jag såg

i spegeln gjorde en förvånad rörelse som skulle vara en hälsning.

– Ser jag inte hemsk ut? frågade hon min spegelbild, medan hon pinade kammen genom sina alltid litet tillrufsade lockar. Jag är så trött i dag. Kammen hade glidit ut ur lockarna och de suckade lätt till.

– Kanske du ser litet trött ut sade jag. Men det brukar du ju vara ganska ofta.

Jag skulle inte ha vågat säga det rakt i ansiktet på henne, men sådär, åt spegeln kunde jag riskera det. Den återkastade ett leende som slukades av hallen bakom min rygg.

– Varför ser man dig så sällan nuförtiden – frågade hon om en stund, och vände sig mot mig. Och medan hon lade kammen i sin väska kom hon att stå alldeles tätt intill mig.

Jag gjorde en vid gest som skulle förklara att jag hade fullt opp att göra och att jag helst inte ville gå närmare in på ämnet. Men emedan hon stod så nära, snuddade den vid hennes arm och såg ut som om jag velat stöta henne ifrån mig. Hon såg förebrående opp till mig, men kom ännu närmare.

– Har du tid att sitta en stund med mig? Mitt sällskap sitter redan därinne, men jag har ingen lust att redan nu gå till dem. De äro så tråkiga –

– Det är jag också, sade jag, men det lät som om jag bett om ursäkt. Jag sade det under det vi redan gick igenom dörren till salen och det var således för sent att korrigera tonfallet.

– En människa som kommer in på en restaurang blir alltid en smula förvirrad medan hon tar de första stegen, av de många borden, bland vilka man måste välja, av de otaliga fientliga ögonen som suga sig fast vid en och redan på förhand synas stämda till ens nackdel. En person

som kommer in på en restaurang betraktas av gästerna som redan suttit en 10 minuter vid sina platser, som en gröngöling, som inte vet att sällskapet därborta i hörnet med all sannolikhet har en konjaksflaska stående under bordet och att dendär feta herremannen vid bordet bredvid måste vara en utlänning att döma av kyparens oförstående min, medan han tar emot beställningen. Och ve den nyinträdde om hans kravatt åkt åt sidan, eller om han glömt att borsta av kläderna i tamburen. Hans människo-värde sjunker då ögonblickligen några grader under nollpunkten, som även den mest korrekta blir taxerad till såframt han inte är skådespelare eller har en någorlunda tvivelaktig dam i sällskap. Ty framför allt i det senare fallet utbytes den fördomsfulla granskningen genast mot ett urskuldande leende: se dendär är då åtminstone ingen nattmössa. Han har säkert ett nachspiel säkerställt, där det kommer att gå till över alla förväntningar. Synd att jag har min fästmö här i kväll, annars skulle jag försöka slippa med!

Det var därför en viss lättnad för mig att tillsammans med Ami träda in i salen och lydigt följa hennes säkra gång mot ett bord som hon knappast visste av ännu, men som hennes medfödda restauranginstinkt redan hade vädrat. Hennes far hade varit billiardmarkis, men dött redan under hennes tidigaste barndom. Det vore kanske för mycket sagt att hennes yttre skulle ha ordnat henne in under de »tvivelaktigas» kategori, men det innehöll i alla fall tillräckligt därav för att säkerställa oss ett inte alltför kritiskt mottagande av publiken. Och jag var därför stolt över Ami, där hon oberört men just därigenom tillika uppmuntrande, sökte sig fram mellan korselden av avklädande blickar, vilka tillfredsställda över resultatet välviligt gled över på mig: jojo. Du har fångat dig en bra bit i kväll och därför måste du vara en trevlig karl!

Det oaktat voro vi ännu barbarer i förhållande till den övriga publiken, medan vi satte oss ner vid bordet och i flygande hast satte oss in i dessa så oändligt viktiga detaljer, genom vilka vi kunde bli ett med den övriga publiken. Till höger om oss sutto två herrar och en dam, vilka drucko kaffe och däremellan smuttade på sina ölglas. De höjde dem halvt ängsligt, halvt stolt i luften och stötte dem mot varandra att de demokratiska ölglasen förvånade klirrade till. Till vänster en ensam herre anspråkslöst förtärande en schnitzel. Han tuggade den omsorgsfullt och omständligt och torkade varje ögonblick mustascher-na med sin servett. Längre fram sutto några ungdomar, flickorna förskräckt och med omisskännbar avund betraktande Amis kappa, som jag hjälpte henne av med, studenterna med en knappt återhållen förstämning jämförande den med sina egna damers toiletter. Hovmästaren stod vid ett bord tvärs över dansgolvet och försökte lösa alla hovmästares problem under alla tider: att tillika vara lakej och övermänniska. Några personer med upphettat ansikte i hörnet till vänster läto med virtuosaktig skicklighet sina teglas försvinna under bordskanten för att sedan med ett lycksaligt uttryck röra om deras innehåll vars yta omotiverat stigit med en tredjedel.

Allt detta fångade Ami och jag medels en vid, vetgirig blick, som vi snokande lät vandra runt salen, och när det var gjort, logo vi båda nöjda och lyckliga för oss själva: vi var inga gröngölingar längre utan lika erfarna och blaserade som den övriga publiken. Och denna började redan betrakta oss med en viss förståelsefull sympati, en sympati, som tack vare vissa drag i Amis yttre omisskännbart tilltog och småningom höjde oss till en annan kategori än de övriga gästerna. Vi hade segrat. Vi hade blivit upptagna som hedersgäster i restaurangens rättrogna, ptolemeiska värld.

Amis sällskap satt ganska långt borta och kunde knappast se oss, under det vi i en spegel i pelaren bredvid vårt bord ganska bra kunde iakttaga det. De sågo verkligen tråkiga ut, erkände jag inte utan tillfredsställelse. Jag fick t.o.m. stor lust att meddela Ami det, men hon var alltför sysselsatt med att studera matsedeln för att jag skulle våga göra det.

Plötsligt sköt hon den åt sidan.

– Jag vill dansa.

Men du sade ju nyss att du var trött, invände jag så olämpligt som möjligt. – Det är länge sedan vi dansat sist, tillade jag urskuldande, ty hon hade rätat på sig och beslutsamt stigit upp: kom.

– Det är inte alltid sagt att man i en restaurang med dansgolv utan vidare får träda ut på detsamma, utan att måsta genomgå en likadan assimilationsprocess som vid inträdet i salen. Ty dansgolvet är åter en värld för sig, skarpt avgränsad från salens av stolarna och borden runt omkring, om ock med mindre puritanska lagar för nyinträdda. Sålunda kan man på dansgolvet taga sig friheter, vilka äro otillåtna utanför dess gränser, och vilka i värsta fall alltid kunna urskuldras av trångheten, det hala golvet, eller vad det nu må vara. Det är underligt, men man löper på det mindre fara att visa sig löjlig än när man sitter vid sitt bord. Ty de sittande betrakta dem som dansar alltid med en viss avund, en avund som nedsätter deras kritiseringsförmåga och låter dem ha överseende med sådana i och för sig dödssynder som att två par stöta ihop eller damens sko råkar gå upp på den mest avgörande punkten.

Men som redan sagt: dansgolvet har sina egna lagar, vilka fordra absolut efterkommande genast från första steget. Överträdelse straffas ögonblickligen, och det rent automatiskt; man kommer ur takten eller trampar damen

på tårna. Låt vara att publiken runtomkring förhåller sig välvillig, desto hänsynslösare ingriper orkestern och låter saxofonerna skratta ut en att man helst ville sjunka under jorden. Kvintessensen av dessa lagar, vilka egentligen borde finnas uppspikade på väggen i varenda en dansrestaurang, är att man under det man dansar ovillkorligen måste ha huvudet tömt på varje slag av tankar eller tankefrön, d.v.s. försöka bringa sin hjärna i ett övergående tillstånd av uppmjukning och absolut passivitet. Därför är det egentligen förbjudet att tala under det man dansar, och ifall detta visar sig vara omöjligt, får man för guds skull inte säga någonting förnuftigt, utan konverserar i en lätt, ologisk form, som låter kroppen fritt anpassa sig efter musiken.

Dessa lagar, i och för sig enkla och begripliga för varje normal människa, hava en nackdel, som man upptäcker först vid utträddandet ur restaurangen: hjärnan, som med 5 minuters pauser under hela kvällens lopp fungerat som en sparbössa, i vilken man stoppar in intrycken slant efter slant, vägrar att efteråt förarbeta dem till en bestämd föreställning om kvällens förlopp: man vet bara att man haft roligt eller tråkigt och att räkningen belöpt sig till så och så mycket, men inte ett dugg mera. Att beskriva en restaurangscen, – såframt man inte konstruerar opp den rent schematiskt, stöter därför på analoga svårigheter som vid återgivande av drömmar eller överkliga föreställningar, hjärnan ger i bägge fallen ytterst ovilligt materialet ifrån sig och man faller hela tiden för frestelsen att räkna opp yttre händelser, vilka emellertid skett rent mekaniskt och därför i och för sig själva äro värdelösa.

Ami lydte dansgolvets lagar med en vördnad som endast den som själv varit med om att skapa dem kan ha för sitt verk. Och hon hade lärt mig att ovillkorligen efterkomma dem, åtminstone när jag dansade med henne.

Därmed vore emellertid ett stort misstag att tro, att hon skulle ha dansat särskilt bra eller med verklig hängivenhet. Hon kom alltid en smula för nära en, vilket ibland gjorde henne själv förlägen och kunde bringa henne ur takten. Men hon kunde inte annorlunda. När vi trätt ut på dansgolvet och hon lagt sin hand på min axel, trängde sig hennes kropp rent intuitivt fram mot min, och vi som under alla dessa dagar varit så fullkomligt avstängda från varandra, voro med ens så handgripligt nära varandra, att jag med ens gav fan i alla konvenser och började tala allvar till henne, medan vi dansade och saxofonerna gjorde sitt yttersta för att påskynda den obligatoriska hjärnuppmjukningen.

Följderna läto inte vänta på sig. Vi stötte mot ett par, studsade mot ett annat och jag såg Amis huvud lyfta sig emot mig ur virrvarret av armar, ryggar och halsar kring oss, med ett uttryck som tillräckligt klart uttryckte ett befallande: tig. Men berusad av dendär plötsliga närheten till henne som tillsammans med några glas konjak saligt genomilade och fyllde hela min kropp lutade jag mig ner till henne och sade: Jag har ännu inte bitt dig om förlåtelse för dendär gången, du vet. Men det var inte alls så farligt menat, kära Ami. Om du inte vill, behöver du ju inte berätta det för mig heller, nog kan vi väl förbli vänner för det?

Hon nickade, egentligen en smula för energiskt för att det skulle kunna vara ett svar, men emedan jag inte kunde se hennes ansikte, utan bara såg hennes lockar röra sig och åter lägga sig i de av frisören förställda vågorna, uppfattade jag det som ett sådant och vi törnade mot en stol som råkade stå litet ut på dansgolvet.

Denna gång kunde Amis ryckning på huvudet inte misstydas. Och vi dansade stumt vidare, hon tätt tryckt mot mig, vilket jag nu hårdnackat ville ställa i samband

med mina ord, och vilket fyllde mig med en känsla av befrielse och lycka, som jag var nog klok att inte låta utmynna i några ord, utan i raskare och längre danssteg. Därigenom kom hon återigen att hålla sig fastare intill mig, medan hon höll huvudet bortvänt, och när musiken slutade att spela och det hördes applåder kring oss, applåderade jag med, med en entusiasm som tvang Ami att förvånat se opp till mig och sedan hastigt vända sig bort med ett tvetydigt småleende på läpparna.

Jag förstår inte själv nu, varför jag inte märkte någonting då. Kanske var jag litet full. Åtminstone torde jag ha varit det senare på kvällen. Ty när vi kom tillbaka till vårt bord, beställde jag i min idiotiska lyckostämning det ena glaset efter det andra. Jag tror vi höllde mer än en hel flaska konjak i oss den kvällen.

Här vid bordet kunde jag tala fritt. Och jag höll en översvallande svada, om huru lycklig jag var nu när allt var bra igen, och huru ohyggligt jag ångrat mitt uppträde och huru jag dendär dagen först sprungit omkring i staden utan en annan tanke än att klockan äntligen måtte bli 6 och jag skulle få se henne. Om tiden därefter undvek jag däremot att tala, kanske emedan jag själv inte riktigt klart kunde förklara vårt beteende då, kanske också emedan den ännu låg alltför nära oss, för att jag skulle vågat röra vid den med lika naiva oförbehållsamma fingrar som när jag talade om det övriga.

Hon hörde på med ett underligt, halvt förvånat, halvt tanklöst leende, medan hon förstrött tummade på sitt glas och såg förbi mig utåt salen. Ibland nickade hon och skålade lydigt för vår återuppståndna vänskap, varefter jag fortsatte med mitt prat. Nu skulle vi träffas alla dagar, i morgon skulle vi äta frukost tillsammans, och sedan fara ut till landet till Ragnar Ström. Vi hade ju på så länge inte varit där. Jag hade träffat honom häromdagen och han

hade förväntat sig över att vi inte alls mera behagade visa oss. Eller – en idé! kanske vi redan i kväll skulle fara dit ut med bil och en flaska konjak i paletåfickan – som vi en gång gjort. Vad säger du om det Ami?

Jag måste hava varit full dendär kvällen. Fastän jag till det yttre verkade fullt normal, bara fruktansvärt pratsjuk. Ty annars skulle jag väl inte ha kommit fram med ett sådant idiotiskt förslag. Jag borde ju ha vetat att Ami i dylika fall absolut fordrade att själv hava initiativet och obarmhärtigt annulerade vartenda ett förslag som inte uppkommit i hennes egen hjärna. Därför sade hon bara: det regnar ju i kväll, och fortsatte att se förbi mig mot ett bord, någonstans i motsatta hörnet av salen.

Men jag fortsatte att prata och skåla. Och hon hörde förväntat och efterhand ovilligt på, vilket jag emellertid inte märkte. Kanske jag inte ville märka. Jag ville inte låta min illusion gå ifrån mig och sökte medels ord hålla den kvar så länge som möjligt. Så länge jag talade om den, trodde jag på den. Skulle jag redan då hava slutat att tala, skulle den måhända ögonblickligen ramlat ihop och jag skulle inte ens ha njutit av dedär saliga timmarna på en restaurang framför en ölflaska konjak och Amis trötta huvud förstrött nickande åt min entusiasm.

Antagligen förstod hon inte ett dugg varifrån dendär överlyckliga stämningen kommit över mig. Vi hade kommit in till salen, båda på misshumör, dansat några varv och sedan druckit något. Och huru skulle också hon, Ami, kunnat förstå, att jag därav, att hon under dansen hållit sig tätt intill mig, skulle ha dragit några slutsatser. Det var hennes vana att trycka sig intill kavaljeren, hon gjorde alltid så och säkert utan att reflektera över huruvida det kunde uppfattas inneha någon bestämd betydelse. Det var hennes sätt att dansa. Hon kände sig säkert lika fjärran mig som ute i tamburen då vi träffades. Och därför

spelade ett förvånat leende på hennes läppar, medan hon såg förbi mig och tanklöst tummade på sitt glas.

Av en tillfällighet – jag hade väl råkat tappa tändstickorna på golvet och böjde mig ned för att taga opp dem därifrån – råkade jag se åt samma håll som hon. Men jag såg endast ett huvud som likgiltigt vände sig mot ett annat, som jag inte kunde se, men som antagligen var synligt från Amis plats. Jag glömde det redan under det jag bjöd eld åt henne och beställde mera, fastän det redan var stängningsdags och räkningen minsann redan stigit tillräckligt högt.

Strax därefter kom någon gående från detdär salshörnet mot vårt bord. Han tog sig ingen brådska och på hans steg när han gick tvärs över dansgolvet, hörde jag att det var mannen med den gråa hatten. Han stannade litet åt sidan strax bakom mig och jag såg Ami förvåntansfullt lyfta huvudet mot honom.

Jag tände en cigarrett och väntade. Amis ögon sögo sig fast vid honom bakom mig, hajade förskräckt till när de kom ihåg mig och blevo med ens dunkla. Musiken spelade opp för sista gången.

Jag bugade: får jag lov? Mannen bakom mig gjorde antagligen lika. Ty Amis ögon löpte förtvivalde av och an mellan oss och slocknade medan hon rådvill steg opp för att gå med honom. Men emedan jag likaså stigit opp och kom att stå närmare dansgolvet, medan han måste gå runt ett bord för att slippa fram till henne, kom det sig att hon gick med mig och han endast fick en hjälplös, modfälld blick av henne.

Vi dansade, och jag sade ingenting under hela tiden. Men vi törnade sedan också mot ett par och Amis huvud som lika tätt som tidigare låg intill mig ryckte till och slog viljelöst mot min axel. Och när vi gick tillbaka till vårt bord, där en imponerande räkning väntade voro vi lika

fjärran från varandra som då vi träffat på varandra i tamburen och talat till våra spegelbilder.

XII

Följande dag ville jag träffa henne till varje pris. Jag hade beslutat det redan kvällen förut – då jag låg i sängen efter att hava följt henne hem utmed ändlösa tomma gator, vilka definitivt lamslogo varje handlingskraft hos mig och mynnade ut i Amis portgång, som efter ett frampressat: adjö, tack för i kväll, slukade henne med en skadeglad skräll. Min hjärna, som under hemvägen inte förmått utlösa några andra föreställningar än en känsla av tryck mot pannan, nu och då avbrutet av en stump av någon melodi, som orkestern spelat under kvällens lopp, gjorde förrän den definitivt domnade bort någonslags förtvivlad kraftanspanning, en grimas, som resulterade i ett fånigt, ovedersägligt beslut att träffa Ami följande dag, helst genast på förmiddagen och få klart besked en gång för alltid. Sedan sov jag, innan jag ens hunnit tänka tanken till slut och när jag på morgonen vaknade, fanns den orörd kvar i medvetandet, lika kategorisk och blottad på varje omtanke huru den kunde realiseras, som 8 timmar tidigare. Jag började skyndsamt kläda på mig, för att komma i rätt tid, och först när jag doppat huvudet i tvättfatet, och hjärnan ovilligt och makligt började röra på sig, började jag förstå, vad som hänt föregående kväll, och att jag var på väg att gå ut och träffa Ami. Men i stället för att med någonslags omtanke eller kritik överlägga saken, blev den ännu mera kategorisk för mig, allteftersom den första klarvakenheten

gick över och började ersättas med en tung oförmåga att tänka sig in i någonting, som måhända är det väsentligaste symptomet på kopparslagare. Sekunderna rann allt långsammare undan och när jag sist och slutligen var färdig med toaletten, hade jag känslan av att redan i timtal hava varit oppe och försummat en massa tillfällen att träffa Ami.

Klockan var först 10. Hon var således ännu hemma, tänkte jag slött och gick fram till telefonen på skrivbordet. Därtill behövdes måhända tre eller fyra steg, men jag kommer ihåg, att det var en hel evighet, förrän jag kom fram till det. Det var som om tiden tänjts ut, eller nästan stannat, och jag ryckte ett par gånger förskräckt till medan jag gick fram till bordet, över att allt ännu inte hava nått det, fastän tiden, när jag tog första steget, redan låg så oändligt långt tillbaka, att jag knappast kunde komma ihåg den längre. Och när Amis röst främmande och avlägsen nådde mitt öra, var jag i första ögonblicket fullkomligt bragt ur fattningen och mumlade någonting så förhastat och meningslöst, att det räckte en lång stund förrän hon fick klart för sig vad det var fråga om. Sedan hörde jag mig prata in i luren, allt hastigare och ledigare och Amis röst fyllde ut pauserna med hennes typiska, menlösa småskratt. Men med ens ryckte min röst förskräckt till och ett ögonblick senare uppfattade jag att Ami inte alls delade min trängtan att vi skulle träffas. Hon hade fullt opp att göra hela dagen, smålog hon så menlöst som möjligt, men jag kunde nästan se hennes ansikte, morgonsömnigt och uttråkat, med ett egensinnigt veck i pannan, som hän-syftade på kvällen i går och fullt och fast var beslutet att inte låta samma historia upprepa sig igen. – Kanske senare på dagen, retirerade hon efter en paus, ifall du mellan 1 och 2 ville visa dig på kaféet, det kan hända att jag går förbi och sticker mig in för ett ögonblick. Men du skall

inte tro att jag tänker binda mig genom ett löfte, tillade tonfallet, jag säger dethär främst för att få slut på dethär samtalet, som enbart förargar mig. Adjö så länge; det knackade till i luren, och jag ropade ännu några hallå efter henne, vilka aldrig hunno fram, ty dendär knackningen betydde att hon hängt på sin lur och nu sträckte hon antagligen på sig i sin pyjamas som en mjuk, behagsjuk katt, för att kasta sig ner bland kuddarna på hennes divan och gäspa ut efter det föga angenäma samtalet.

Men jag var allt ännu för morgonsömnig, yrvaken, för att kunna befria mig från mitt beslut att träffa henne och klamrade mig därför fast vid hennes löfte att eventuellt träffa mig senare och vågade inte ens det ringaste tvivla på det. Det var dryga 4 timmar till dess och jag märkte att jag på något sätt måste slå ihjäl dem för att kunna uthärda deras daskiga, krypande gång. Mina kopparslagare gjorde sig allt mer och mer påminta och jag kom att tänka på att ett glas sodavatten säkert skulle göra gott – och förresten där fanns ju ett slags tidsfördriv; att taga på ytterkläderna, gå nerför trappan, ut genom portgången, sedan utmed trottoaren till andra tvärgatan och därifrån utmed Esplanaden ända fram till kaféet. Där fanns garanterade 40 minuter, som jag inte behövde bry mig om, huru jag skulle slå ihjäl dem och sedan – skulle jag kanske hitta på någonting nytt. Jag blev till och med rädd att tiden inte skulle räcka till för min promenad – ty den tänjde sig ut i medvetandet till en ändlös, brokig väg. Där, någonstans i slutet på vandringen fanns kaféet, där jag kunde dricka mitt sodavatten, och bakom det, tiden när jag skulle träffa Ami. Och fastän den fortfarande låg ganska långt borta, var det ändå betydligt närmare än just nu, medan jag i flygande hast klädde på mig och med oknäppt paletå sprang nerför trapporna, närmare målet, som skymtade och lockade genast bakom mitt närmaste mål, kaféet. Jag

gick skyndsamt framåt, från hamnen strök en kylig blåst kring gathörnen, den ryckte i mina hattbrätten och trängde in i min upphettade hjärna, och virvlade bort de sista tanketrasorna ur den. Jag tyckte att den svalkade och ville ropa någonting åt den, att den borde fladdra ännu hårdare, kanske jag också gjorde det, men i samma ögonblick stötte jag ihop med någon som kom gående emot mig, och mitt patetiska tilltal till blåsten degraderades till en banal ursäkt; att det inte var meningen. Han såg ilsket på mig, jag rusade vidare och stod frånvarande i kaféets vestibul, framför en spegel, som förnärmat återkastade mitt glåmiga utseende: du har supit igår, min gosse. Jag ryckte på axlarna och gick in, med en pinande känsla av att strax måsta vika av åt ena eller andra sidan, och besluta mig för ett bord. Till all lycka mynnade gången ut vid ett sådant, jag satte mig ner, bytte stol, märkte att jag satt ännu fånigare och beställde med ångest i rösten en flaska vichyvatten. Serveringsflickan såg förstående på mig, med en blandning av medömkan och avund, kanske hon själv inte var bättre därän än jag och inte kunde föreställa sig något högre än att få sitta tillbakalutad i en stol och fukta sina uppbrända läppar mot ett sodavattensglas.

Men hon överskattade min privilegierade ställning gentemot henne; sodavattnet smakade rök och lät en kväljande ångest krypa opp längs strupen. Redan efter fem minuter hade jag ingen annan tanke än att slippa bort ur rummet, som avlägset sorlade ikring mig och inte alls syntes vara stämt till min fördel. En dam vid bordet bredvid kastade nu och då missmodiga blickar på min sodaflaska, medan hon åt sin granne berättade en ändlös historia om sin dotter, som haft någotslags obehag på kontoret där hon hade tjänst. Hon berättade den i en jämn ström ord, som syntes vara outsinbar och som ett grått dödande tråkigt regn prasslade mot min trumhinna. Och

medan hon berättade tänjdes tiden ut i oändlighet, den stod nästan stilla, precis som på morgonen då jag ringde till Ami, bara att jag nu kände det mycket påtagligare. Jag hörde inte längre meningen i orden, som hennes outtröttliga talorgan frambragte, utan endast bokstäverna, andningspauserna, betoningarna, utan något som helst inbördes sammanhang, oändligt accentuerade, förstorade, fyllande ut de evighetslånga minuterna med sina överdrivna kantiga kroppar.

Jag torde hava suttit på detta sätt omkring en timme eller så försjunken i en irriterande slöhet, som spände mina nerver till bristningsgränsen – emedan den i själva verket inte var någonting annat än ett halvvarsinnigt väntande på att Ami skulle komma in genom glasdörren snett mittemot, 3½ timmar tidigare än hon lovat (hon brukade alltid komma minst 20 min. för sent) – då hon verkligen kom in och med ett halvtförnärligt leende närmade sig mitt bord. Jag steg otympligt opp, bad henne sitta ner, satte mig själv och visste sedan absolut inte vad jag skulle taga mig till med henne. Luckan som i går kväll för en stund opprivits för oss hade åter obönhörligt fallit igen, och tydligen kände hon situationen lika otrevlig som jag. Hon tog opp tidningen, som jag ögnat igenom utan att läsa mera än huvudrubrikerna, och fördjupade sig i den utan att hava sagt mera än ett: god morgon, huru står det till? En beklämmande tystnad följde, endast understreckad av det allt fylligare sorlet och tobaksmolnen runtomkring, och åter tänjdes tiden ut till ett spänt oändligt gummiband, som dallrade till vid minsta rörelse och slet i mina nerver värre än förut.

Slutligen hittade jag på en sats, som åtminstone för några ögonblick kunde bryta trollringen inom vilken vi befann oss. Jag sade: trevligt att jag redan nu fick träffa dig, du hade ju lovat komma först kl. 2. Hon lyfte huvudet

en aning från tidningen, dock utan att taga blicken därifrån: väntar du på någon annan kanske? Jag kan i så fall gå med detsamma. Men hon gjorde inte den minsta rörelse för att sätta sin hotelse i verket, utan satt kvar nedböjd över tidningen med en kallnad kaffekopp framför sig. Och efter en stund tillade hon: jag kommer i alla fall inte att sitta länge här, jag känner mig inte alls bra i dag. – Och efter att hava slängt tidningen oihopviken över stolen bredvid, nästan bedjande: jag känner mig så underligt trött i dag, kanske du ville följa mig hem? Jag kände mig förvånad, bragd ur fattningen av denna plötsliga frontsvängning och gjorde en glatt överraskad, men delvist spydisk bugning. Mycket angenämt. Vill du att vi skall gå genast.

Hon log frånvarande mot mig. Hon syntes tänka över någonting, en funktion, som inte alls lämpade sig för henne, ty den gjorde hennes ansikte 5 år äldre, och hon såg också annars äldre ut än 22 år. Jag skulle ha lust att gå på bio i kväll, ifall jag då känner mig bättre. Vi ha på länge inte varit tillsammans på bio. Förut gick vi så ofta.

Tiden drog sig en aning ihop och slet inte mera så smärtsamt i mina nerver. Jag kom ihåg en biografföreställning som Ami och jag föregående vårvinter varit med om. En sentimental, amerikansk film, med Pola Negris trötta, avnötta ansikte i en massa närfotografier, och en primitiv, rörande intrig kring ett barn som blivit berövat sin moder. Jag hade då ännu inte lärt mig att uppskatta den amerikanska filmens diskreta innehållsprincip att i ingen händelse tränga alltför djupt under ytan, utan endast vara ett sätt att slå ihjäl två kvällstimmar, och låta dem spårlöst försvinna ur medvetandet efteråt, en princip säkert lika acceptabel som dess motsats, den tyska filmens, att framalstra mardrömmar eller sadism. Jag hade därför trots bästa vilja inte kunnat dela Amis förtjusning

över de rörande kulissarrangemangen och hållit ett pedagogiskt-estetiskt tal till henne, som hon säkert försökte förstå, ty de ovana uttrycken måste smickra henne, men som hon helt enkelt inte kunde kaperas såfram hon ville förbli sig själv. Kulisser var för henne det enda verkliga, och djupare än till ytan kunde hon inte gå. Det skulle emellertid vara en orättvisa att låta detta framstå som en nackdel; hon kände kulissernas verklighet långt omedelbarare än vad jag kände livet, det framgick ovedersägligt redan av hennes förmåga att gå upp i dem. Jag kommer ihåg den rörande, läraktiga minen, med vilken hon åhörde mitt föredrag, nu och då avbruten av ivriga nickningar: naturligtvis, ja visst, det är klart. Jag såg från första början att hon inte begrep ett dugg, men ansiktsuttrycket fängslade mig till den grad, att jag fortsatte med mina (ytterst teoretiska) angrepp mot den amerikanska filmen, medan vi vandrade ned till spårvagnshållpunkten. Och när hon skulle stiga upp i vagnen, och räckte handen åt mig, hade det kommit ett högtidligt, allvarsamt uttryck i hennes ansikte, då hon sade: Nästa gång skall vi gå på en tysk film, jag tycker också att dendär vi såg i dag egentligen var skräp. Jag hade fått en oemotståndlig lust att antingen skratta henne rakt i synen eller också omfamna henne mitt på Studenthustorget, jag visste bara inte vilket, men i samma ögonblick hade spårvagnen skrällt till och guppat i väg över växlarna, och jag stod ännu länge kvar på refugen, med en känsla av hopplöshet och förtjusning över att äga en flicka som Ami.

Det kan ju hända att också hon kom ihåg dendär kvällen, mindes kanske sina tankar och intryck då hon satt i spårvagnen, efter det jag sagt adjö åt henne, och dit jag inte kunde följa henne, emedan jag ju blivit stående på en perrongrefug på Studenthustorget och hennes vagn glidit bort mot Tölö. Ty medan hon nu satt mittemot mig, vårds-

löst eller måhända endast trött tillbakalutad mot ryggstödet av sin stol, återspeglade hennes ansikte någonting av uttrycket, som jag iakttagit hos henne dendär kvällen, och som måhända just förorsakat att denna likgiltiga, banala biografforeställning med ens blev så levande framför mina ögon. Och när vi sågo på varandra, hade åtminstone jag den känslan, att vi överraskat varandra med att tänka över samma sak, och över Amis ansikte gled ett tunt, försagt småleende, förorsakat av detta minne som för några ögonblick slätade ut de denna morgon alldeles särskilt påtagliga rynkorna på pannan.

- Det skulle ju vara alldeles utmärkt trevligt, svarade jag därför denna gång alldeles uppriktigt. Låt mig titta - jag grep efter tidningen - vad det vore för filmer att se på. Hon böjde sig ivrigt mot mig, men föll åter slappt tillbaka i sin stol, efterlämnande någonting av sitt hårs doft i min närhet: inte finns det några biografannonser i dagens tidning! Det är ju torsdag.

Jag skall ta reda på, när jag kommer hem, sade jag och hon nickade: Gör det och ring på senare på dagen, att jag vet till vilken biograf jag skall komma. Fastän - det kom åter ett pinat uttryck över hennes ansikte - jag inte riktigt vet om jag kommer att orka.

Dumheter, det är bara igår kväll, som sitter i ännu, invände jag tvärsäkert. Ty jag hyste inte den ringaste oro över vad det kunde vara med Ami, illamående och eländig som jag själv var, och då var det ju ganska naturligt, att också hon kände sig dagen efter.

XIII

Jag följde Ami hem i bil. Den var täckt och luften i den mättades nästan genast med doften av hennes hår. Det innehöll inte så mycket parfym, som någonting annat, sövande och besynnerligt, som vissnande löv ibland kan ha, och det svepte in mig medan jag ensam åkte tillbaka i en långdragen, rogivande stämning, som mynnade ut i det lugnande perspektivet att på kvällen åter få träffa Ami, och tillbringa ett par timmar med hennes kappa lätt snudande vid min. Jag vill inte påstå att utsikten precis gladdde mig. Jag hade inte den ringaste lust att gå på biograf den dagen, tänkte då snarare på vad som eventuellt kunde följa efteråt, promenaden hem, kanske en liten pratstund på hennes soffa. Egentligen föreställde jag mig även dessa situationer i en mycket teoretisk belysning, jag var alltför trött och dagen efter för att kunna smycka ut dem med mera reella detaljer än högst allmänna föreställningar om en vas med blommor på bordet framför soffan och ett slags blå sidendräkt på Ami, som skulle rinna ut över soffan och svalka mitt upphettade huvud. Det fanns mycket litet erotik i dendär bilden, och den lilla rest som den möjligen kunde innehålla var alltför mycket stiliserad av mitt behov efter någonting estetiskt, lugnande, som min trögt funktionerande hjärna kunde njuta av, på samma sätt som en person som varit på långresa, och trött och dammig kommer hem, helst tar ett bad förrän han går och

lägger sig, för att på detta sätt intensivare kunna njuta av vilan.

Och som det ibland händer, att en till synes fullkomligt utomstående företeelse ger upphov till en tankeriktning eller stämning, var det om jag inte missminner mig, just dendär doften av vissnande löv, som utströmmade från Amis hår och fyllde den kvava kupén under min hemfärd, som lugnade mina till bristningsgränsen spända nerver, och läto mig skåda en bild, så idyllisk och menlös, att jag med ens kände mig nöjd och lycklig, och säkert skulle hava somnat, om inte färden varit så kort. Hemkommen kastade jag mig på sängen och tillbragte största delen av dagen i en salig, otvivelaktigt idiotisk stämning, ur vilken jag blott med möda kunde söka mig fram till telefonen och verkligheten, när klockan blivit så mycket att det var på tiden att ringa till Ami och bestämma platsen, där vi skulle träffas. Det räckte rätt länge förrän hon svarade och det hon sade lät under de första ögonblicken så absurt, att hon måste upprepa sina ord en gång till, för att jag skulle förstå att hon kände sig så pass dålig, att hon inte kunde komma ut, men i stället bad mig komma hem till henne, och göra henne litet sällskap. – Jag är så rädd – –, här avbröts rösten, och jag hörde på den sedvanliga knackningen att hon hängt på luren, kanske för att förhöja effekten och göra mig orolig över hennes tillstånd, kanske också bara tanklöst framkastat, som hon ju ibland brukade göra, utan att det minsta bry sig om intrycket, som orden kunde framkalla.

I första ögonblicket kände jag mig endast förargad över att biografbesöket, som nu med ens framstod för mig som någonting absolut nödvändigt, på detta lättvindiga och nonchalanta sätt blivit avskrivet från programmet. Detta icke minst därigenom att idyllen efteråt ovedersägligt ramlade ihop, d.v.s. blev kompletterad med di-

verse reala detaljer, som bröto sig ut ur stämningen och hotade att förvandla kvällen till en allt annat än angenäm samvaro med en person som antingen låtsades eller också faktiskt var sjuk. Jag gick därför ytterst långsamt och oviljigt nedför trappan, köpte i en blomsteraffär några blommor, varvid jag sorgfälligt valde ut de billigaste, och ringde av alla krafter på Amis dörr, för att på detta sätt åtminstone till en del ge utlopp åt min förbittring, och därigenom lättare kunna frampressa det förbindliga småleende, som är brukligt, när man kommer på sjukbesök. Hon drog bort regeln och medan jag öppnade dörren, hörde jag hennes bara fötter skyndsamt tassa inåt rummet och sedan tystna vid platsen där hennes säng stod. Jag tog omständligt av ytterrocken, något förvånad över mottagandet, och när jag – gud vet av vilken orsak – ropade ett bullrande guda ut i det mörka rummet, där Ami enligt all sannolikhet måste finnas, svarade hon någonstans långtifrån, alldeles som om hon dragit täcket över huvudet, eller grävt ansiktet ner i dynan, ett halvkvävt; kom hit, är du snäll. Jag sökte mig trevande in i det stickmörka rummet, stötte mot ett bord, som tidigare aldrig stått på denna plats, utan någonstans närmare fönstret, och hittade slutligen strömbrytaren. Och när ljuset flammade opp fann jag mig stående framför Amis säng, och i den låg hon, vänd mot mig, och betraktade mig ur ett par förskräckta, om förlåtelse bedjande ögon.

Detta var igen en överraskning för mig. Först och främst var hon okammad, vilket var det sista, man kunde föreställa sig om henne. För det andra såg hon ut att verkligen vara sjuk. För det tredje – och detta förvånade mig kanske mest av allt – var det lilla runda bordet, som annars brukade stå framför soffan, flyttat intill sängen, och i stället för de obligatoriska tidskrifterna fanns på det ett vattenglas och tomma papper efter några pulver. Detta

bord, som jag stött emot, då jag kommit in i rummet, och som inte alls visade sig vara fönsterbordet, som jag först trott, ingav mig genast en obehaglig förnimmelse att någonting allvarsamt kunde vara å färde, att det kanske inte alls varit en nyck av Ami, då hon bett mig komma hit i stället för att gå ut på bio.

Hennes vidöppna, skrämnda ögon påskyndade denna förvandlingsprocess hos mig, som utmynnade i en vimmelkantig känsla av ömhet och medlidande, och som var så stark, att den i ett nu hade besegrat mitt inneboende obehag gentemot sjuka. Jag satte mig ned på hennes säng och böjde mig ner över henne. Doften från hennes hår strömmade emot mig, men det var en annan doft än tidigare, som om löven redan vissnat helt och hållet, och jag drog mig förskräckt tillbaka, utanför dess räckhåll. Hon stönade sakta och drog fram sin hand under täcket, lät den trevande glida över täcket, och fann slutligen min. Jag tog den och tryckningen kändes fuktig och brännande. På detta sätt tillbragte vi dryga tio minuter, jag stirrande på vattenglasets på bordet och kännande hennes handtryckning allt obehagligare och fuktigare, och hon orörligt ihopkrupen under täcket, som på stället där hennes knän befunno sig, slagit en skarp oppåtvänd buckla.

Telefonen befriade oss till slut ur situationen. En mansröst, som frågade efter Ami, och när den hörde att hon låg sjuk, tillkännagav sig som hovmästaren. Han hade fått höra – sade han – att Ami inte var riktigt frisk, och ville därför höra efter huru det stod till. Om hon möjligen behövde någonting? Det gick inte riktigt för sig att underhandla därom per telefon, – han ringde inte hemifrån utan från en kiosk, men kanske han skulle kunna sticka sig in för några ögonblick. – Han skulle inte besvära – för all del – bara se efter vad som kunde behövas och låta det sedan skickas från restaurangen. – Jag vände mig frågan-

de mot Ami. Hovmästaren, det betydde konjak i nästan obegränsade mängder, och det skulle därför varit oklokt att avböja hans något påträngande förslag. Hon slöt ögonen och nickade svagt. – Jo, sade jag åt luren, om hovmästaren är så snäll, är vi naturligtvis bara tacksamma för det. Kanske fröken Ami verkligen skulle behöva någonting. Välkommen – Jag trodde mig riktigt kunna se hans lakejbugning vid de sista orden.

Det förflöto åter en tio minuter, under vilka Ami försökte klarlägga för mig vad som egentligen fattades henne. Hon hade synbarligen hög feber, ont i halsen, och svårt att svälja. Förkylning således – tänkte vi båda – då är det minsann löjligt att hovmästaren skall komma. Och han kom. Redan i tamburen började han draga fram ur sina fickor alla möjliga mystiska paket och när de sentom-sider blivit placerade på fönsterbordet i Amis rum, föredde det en överdådlig anblick med två konjaksflaskor majestätiskt höjande sig över frukterna och matvarorna ikring dem.

Hovmästaren var liten och fetlagd, efter några år skulle han antagligen vara skallig. Han kände sig hemma i situationen som fisken i vattnet, satte sig på en stol bredvid Amis huvud, strök varsamt över hennes hand och hade i ett nu korkat opp en av flaskorna och till och med trollat fram några glas, vilka uppenbarligen härstammade från restaurangen. Nu tror jag, det är bäst att vi allesammans dricker en grogg, vände han sig åter mot Ami, som vid åsynen av flaskan i uppseendeväckande grad kvicknat till – om fröken har ont i halsen, kommer det säkert att göra gott. I morgon bittida skall jag skicka opp kaffe och en liten frukost, och efter den kommer fröken säkert att vara frisk som aldrig förut. Han hoppade opp från stolen och trippade gravitetiskt ut i tamburen, där jag hörde honom prassla med några papper, och när han åter kom in var

han måhända ännu säkrare och högtidligare än förut. Han överräckte blomsterkvasten åt Ami med en djup bugning – kanske däri t.o.m. låg en del självironi – som fick henne att skratta till och sedan pressa fram ett ansträngt tack, vad hovmästaren är vänlig. Jag kände mig hela tiden på något sätt utomstående, visste inte vad jag skulle ta mig till och föreslog därför en skål. Ami tycktes faktiskt hava svårt att svälja, hon hostade länge och krampaktigt, men bad om mera. Hovmästaren snappade bort flaskan mellan fingrarna på mig och hällde i åt henne, varigenom han kom i tillfälle att böja sig mycket nära henne, medan jag stod bakom hans breda, något blankslitna rock och kände mig allt mer och mer irriterad över människan.

Antagligen undgick detta icke hovmästaren, ty när följande skål föreslogs, steg han opp och flyttade sin stol mera åt sidan för att bereda plats för mig. Jag satte mig ner på sängkanten och såg att Amis ögon blivit dåsiga och krampaktigt vidöppna, varefter det ånyo skålades för hennes tillfrisknande. Sedan tömde vi glas på glas, och Ami, som i början tappert försökt följa med fick ett kvävningss-anfall, kröp om möjligt ännu mera ihop under täcket, och hostade länge och förtvivlat in i kuddarna, varefter hon vände sig mot väggen och slöt ögonen. Hovmästarens stämman hade sjunkit några grader till ett sammetslent halvviskande, under det han berättade några av sina urgamla avnötta historier, under det vi tömde de sista resterna av flaskan. Ami sov redan och jag frågade mig om det så småningom inte vore på tiden att hovmästaren skulle gå. Men å andra sidan hade stämningen framkallat en varm sympati för honom hos mig, en sympati, som allt mer och mer trängde i bakgrunden min ännu för en halv timme sedan fullkomligt uppriktiga oro över Amis tillstånd, och som måhända tydligast kunde illustreras av våra inbördes platser: hovmästaren satt vid bordet mitt-

emot mig, medan Ami befann sig bakom min rygg, där jag inte kunde se henne, endast nu och då höra hennes söndriga andhämtning.

Till slut gick hovmästaren. Jag följde honom ut i tamburen och kände en viss avund mot honom, att han så enkelt klarat sig ur historien: druckit några groggar och sedan gått sin väg, medan jag nu skulle få bära efterräkningen och sitta hos Ami kanske halva natten. Ty någonting i hennes förbrända, virriga blick hade befallt mig att stanna ännu, och bistå henne, fastän jag å andra sidan omöjligt kunde gissa vad för slags hjälp jag möjligen kunde ge henne. Jag satte mig åter på sängkanten och hon vände sig suckande mot mig. Ögonlocken föllo kvalfullt ner över hennes upphettade ansikte, och håret hade förlorat varje spår av sitt guldskimmer. Under täcket skymtade konturerna av hennes kropp, uttryckande en rådlös ångest, som efterhand grep även mig, och vi betraktade varandra rädda och spörjande, som om vi skulle trott oss veta svaret på denna ångest, men försökte dölja det för motparten. Kanske det inte lyckades mig tillräckligt, ty med ens flög Ami opp från kuddarna, täcket gled ner från hennes axlar och hennes händer klängde sig fast vid mig. Jag vill inte – – du får inte gå ännu – – jag är så rädd, snyftade hon till och hennes bara armar slingrade sig kring min hals, att jag med ens kände luften taga slut. Jag pressade henne varsamt ned bland kuddarna, men hennes huvud stretade emot, det trängde uppåt, liksom för att inte förlora mig ur siktet och de numera fullkomligt virriga lockarna sopade förtvivlat över kuddöverdraget. Jag tog hennes hand, strök henne varsamt över huvudet och undrade om jag skulle kyssa henne. Jag hade inte gjort det på långa tider och var rädd att hon skulle missuppfatta situationen, tro mig begagna hennes tillstånd till min fördel fastän gudarna skall veta att hon inte var det

ringaste tilldragande sådan hon låg där. Men jag hade trots allt lust att kyssa henne, såframt det kunde bereda henne någon lättnad, jag hyste säkert fullkomligt uppriktiga känslor, vilka i ett nu skulle hava kastat ikull alla betänkligheter, om dessa inte just bestått av hänsyn. Och medan jag sålunda tvekade om jag skulle kyssa henne eller inte, märkte jag att hon hade somnat, hennes hand hade gripit ett krampaktigt fuktigt grepp om min, som jag inte vågade dra bort, och jag satt där länge, länge ömsom betraktande den tömda konjaksflaskan på bordet och ömsom hennes lockar, vilka sopat igen hennes ansikte och endast lämnat en bit av hennes hals öppen. Den pulserade och kämpade emot någonting, som tycktes snöra ihop den och den lilla fliken av örat som sökt sig fram och där hon annars brukade ha sina runda pärlemorörhängen, hade blivit pionröd av ansträngningen i kampen som fördes i dess kapillärkärl.

XIV

Detta var sista gången jag fick se Ami. Sedan följde några blåsiga dagar, när hon låg på sjukhuset och jag vandrade omkring i staden och köpte blommor, som jag gav åt sjuksköterskan, ty jag själv blev inte insläppt. En morgon ringde jag opp för att höra efter huru det stod till och sjuksköterskans röst darrade betydligt mera än min när vi talade om åtgärderna vilka borde vidtagas med Amis lik. Det var ett alldagligt, sakligt samtal från en telefonkiosk på järnvägsstationen och jag vill minnas att jag mycket artigt tackade för meddelandet. Sedan gick jag utmed Esplanaden och frös. Jag kände varken sorg eller någonting annat, bara en stor tomhet och svalka. Emot mig kom en bekant, han var på sitt bästa humör, jag följde honom en bit, pratande och skrattande som han. Men plötsligt hörde jag honom fråga huru det stod till med Ami, och när jag svarat, förstod jag på hans ansiktsuttryck att hon var död. Det hade blivit så förvånat och hjälplöst; munnen ville ännu fortsätta att skratta, medan hans taktkänsla dekreterade beklagande och medkänsla, och jag kunde inte låta bli att tycka synd om honom. Vi gick tiggande ett kvarter vidare, människorna strömmade som en tjock och sprucken massa förbi oss, sedan vek han hastigt av i en sidogata och jag vandrade ensam vidare. Jag kom ut till hamnen, det blåste, och jag knäppte opp överrocken för att inte känna mig så ensam. Vinden trängde ige-

nom kostymen och skjortan, slet i dem och jag lyssnade ivrigt till köldförnimmelsen, ty den fyllde ut tomheten i mitt inre och ställde mig på något sätt närmare verkligheten. En dam klädd i en likadan kappa som Ami haft kom emot mig. Hon hade likadana ljusa lockar som hon och jag sökte fascinerat hennes ansikte. Men avståndet var alltför stort och först när hon gått förbi, såg jag på hennes ben att det var någon främmande person, som jag tagit för ett spöke, eller som rättare sagt ingivit mig den vanvetliga fantasin, att de sista dagarna endast varit en elak dröm och att jag på min promenad händelsevis skulle stött på Ami, som det hänt några gånger förut.

På eftermiddagen gick jag till restaurangen. Det var kaffekonsert och jag slog mig ned vid ett stort bord med en grann blomsterkvast på. Jag bad serveringsflickan taga bort den, men kände mig efter några minuter så ensam, att jag flyttade till ett annat bord, där några bekanta drucko te med rom. De hällde flitigt i åt mig och liksom blåsten ute i hamnen för några ögonblick förmått fylla ut min ensamhet, så förvandlade också det heta, brännande teet den till en högtidlig, djup smärta. Men jag trivdes väl i den, ty den betydde befrielse ur det stela oförstående som hållit mig fången under hela dagen, och stämningen växte och vidgades tillsammans med de sentimentala slagdängorna, till vilka det dansades mitt i salen några steg från mitt bord. De fick en alldeles ny betydelse för mig, och jag upptäckte mig vid att sakta gnola efter melodierna, under det en varm domning fyllde ut mitt inre och var nära att pressa tårar ur ögonen. Jag torkade skamset bort dem, men slagern pressade fram nya, och jag satt där som i en förtrollning, kännande en oändlig lättnad och smärta stiga opp i mig i dess rytm.

Jag tog fram mitt notesblock och började skriva ett brev till Ami. Jag hade gjort det varje dag under den tid

hon låg på sjukhuset och det var väl mera av gammal vana, som jag gjorde det nu. Jag kommer ihåg att jag därvid använde en en smula raljerande ton, men den stapplade redan efter de första satserna ikull och fortsättningen blev ett förtvivlat, banalt nödscri efter Ami, att endast hon kunde befria mig ur den gråkalla ensamheten, i vilken jag irrade omkring alltsedan morgonen. Och under det jag skrev, vidgades den nu redan fullkomligt tomma salen, väggarna spjärnade ifrån varandra, och hotade att glida ut i tomrummet, medan jag krympte ihop till en huttrande nervknut, och ur den växte ut min hand, som lät pennan vimmelkantigt rusa fram över papperet.

XV

Sedan var jag en hjälte under några veckor. Man betraktade mig med en försiktig beundran, och jag hade inte heller någonting emot det, ty det hjälpte mig att dölja min smärta över Amis död, och jag är dessutom allt annat än oemottaglig för smicker och beundran. Och i det stora hela höll sig situationen ganska bra. Det kunde visserligen hända att jag på ett kafé eller en restaurang plötsligt trodde mig se Ami i väggspegeln komma emot mig, och en gång skrämde det till och med opp mig till den grad, att jag rusade opp från min plats och stötte ikull kaffekoppen på bordet. Men i det stora hela lämnade Ami mig i fred om dagen, och det var bara på natten, som jag ibland upplevde fruktansvärda anfall av svartsjuka gentemot mannen med den grå hatten, som antog skepnaden av en eller annan av mina bekanta, och om jag sedan träffade hans reala motsvarighet följande dag, måste jag först övervinna en viss förbittring mot honom, som jag vanligtvis maskerade med en överdriven, skrytsam hjärtlighet. En sak som hjälterollen, som jag blivit pålagd att spela, och som kanske inte så litet roade mig, direkt medförde, var att dussintals flickor bjödo sig ut att bli Amis efterträdare, och bland dem de flesta av hennes bekanta och vänner. Måhända ett rörande naivt försök att trösta mig, men som säkert innehöll en god portion maskerad nyfikenhet för den pikanta situation som därigenom skulle uppstå.

Jag vet inte. Men jag var alltför passiv och utan initiativ då, och så kom det sig att jag varken sade ja eller nej och fullkomligt oberäkneligt avslog eller tog emot det, som dessa flickor voro vänliga och dumma nog att erbjuda mig. De kunde ibland t.o.m. vara rätt trevliga, men deras nyfikenhet att få njuta pikanteriet i hela dess vidd resulterade alltid i ett och samma: de började tala med mig om Ami, vanligtvis prisa henne, och detta var nog för att jag skulle fara opp som ett ilsket djur. Men min rädsla för ensamheten förde dem allt ånyo i min väg, och jag var dem tacksam för det, tills ett obetänksamt ord åter lät mig fly ut till Amis grav, rensa bort höstlöven som allt tätare föllo över den och i någonslags stelkramp stå och stirra på kransarna med de redan fullkomligt urblekta banden. Men det var inte länge jag höll ut där, sedan rusade jag tillbaka till staden, hungrigare efter människor än någonsin.

II

XVI

– Kommen såhär långt visste författaren med ens inte alls huru han skulle fortsätta. Han stirrade en stund på Amis fotografi, som stod framför honom, men när den jämnt obevekligt smålog mot honom, tog han med ens ut den ur ramen och satte en annan bild i stället.

Den föreställde också den henne. Men medan den förra fotografin synbarligen härstammade från tiden kort före hennes död, visade denna en helt ung flicka i en enkel, kortärmad klänning. En viss behagsjuka skymtade måhända redan fram ur hållningen, men förmildrad och behärskad av den ungdomliga friskhet, som tycktes strömma ut från bilden.

Den hade stått på Amis toilettbord och han hade ofta betraktat den med en viss nyfikenhet, ty den var tagen långt före det han känt henne. Han hade ofta frågat sig huru denna bilds motsvarighet i själva verket varit, och när han en gång uttryckt detta för Ami, hade en skugga snuddat över hennes ansikte, varefter hon egensinnigt rätat på sig: du skulle sett mig då! Jag var en liten snäll flicka, som lydde pappa och mamma och aldrig skulle ha ens sett på dig. Han fick inte riktigt klart för sig gentemot vem av dem det spydiska tonfallet härvidlag var riktat, det kunde lika väl vara en kritik av författarens person som ett visst ironiskt vemod över att hon då var en snäll flicka, »som lydde pappa och mamma», och inte vågat släppa lös

det, som besjälade den behagsjuka ställningen på bilden. Hon tyckte om att betrakta den ibland, och därefter jämförande syna sig i spegeln, och man kunde aldrig på förhand sluta sig till resultatet av granskningen, ibland tyckte hon att hon såg bättre, yngre ut på fotografien, men om författaren tanklöst råkade instämma, gled hon hastigt med pudervippan över ansiktet och vände sig utmanande mot honom: Jaså, du anser mig vara gammal och ful, och ögonen blixtrade till, att han resignerat böjde sig ner att kyssa henne, vilket hon efter en stunds koketterande lät ske.

Han hade ofta bett henne om att få bilden, eller åtminstone få låna den, för att låta den bli reproducerad, men hon hade alltid skjutit opp det, och först efter hennes död hade han helt enkelt gått och tagit den. En tid hade han haft den stående på sitt bord, men sedan tagit bort den, emedan han velat ha henne framför sig sådan han känt henne medan han skrev av detta porträtt. Men nu, när arbetet var i det närmaste fullgjort, och bilden inte hade någonting mera att berätta, märkte han, att den ändå inte givit allt det, som han föresatt sig att avporträttera. Ty det fanns drag hos Ami, som inte syntes på den, drag som hon i allmänhet inte ville eller kunde visa, men vilka i ett obehäkat ögonblick plötsligt kunde dyka opp obekant varifrån och förändra hennes ansikte totalt.

Framför allt kunde detta hända när hon blev bekant med en person, som inte hörde till hennes egentliga krets och därför så att säga var någonting nytt och oväntat. Under de första minuterna brukade hon då ofta tappa den jämvikt som han så ofta beundrat hos henne, och någonting naivt och obeskrivligt tilldragande präglade hennes ansikte, medan hennes blickar nyfiket tummade på nykomlingen. Författaren befann sig då vanligtvis fullständigt avkopplad från situationen, satt på sidan och

hade ingenting annat att göra än att vara åskådare. Han försökte att inte visa sig svartsjuk, log förbindligt åt allt, men fick endast nu och då förströdda blickar, vilka till hans förargelse blevo fasta och vänliga så snart de hittat tillbaka till den nya personen, som låt vara endast för några minuter intresserade Ami. Men småningom vande han sig därvid och kunde rentav njuta av situationen, framför allt emedan han med full säkerhet visste, att nyfikenheten snart skulle vara tillfredsställd, och hennes ansikte om en kort stund åter skulle få tillbaka det där en smula trötta, lugna uttrycket, som syntes vara en garanti för att hon tillhörde honom. Och därför lärde han sig efterhand att resignerat sitta på sidan och betrakta Ami som en fullkomligt främmande person, som man vet att skall gå efter en kort stund men som uppenbarar någonting nytt, som man sätter värde på att komma underfund med. Han brukade i sådana fall se på henne med en smula kisande ögon, ty därigenom suddades de bekanta dragen hos henne ännu mera ut, och den oskarpa bilden som träffade näthinnan, gav hans fantasi fria tyglar att komplettera den med sådant som kanske inte alls fanns till i verkligheten. Och då kunde det ibland hända att han glömde bort vem det var som satt bredvid honom, och ur de bakersta skrymslena av hans hjärna döko fram gestalter, som han redan glömt, men som plötsligen livslevande stodo framför hans öga, frammanade av vibration i Amis röst, eller en lock som på ett nytt sätt spelade mot hennes kind.

I sådana fall begick han alltid ett oförlåtligt misstag, rättare sagt brott i Amis ögon: han blev tankspridd och fullkomligt omöjlig som sällskap. Ty låt vara att hon inte gav vidare akt på honom; småningom började hans frånvarande min ofelbart irritera henne, och då kunde hon ibland rusa på honom, för att skaka liv i hans stelt tillbakadragna hållning, bakom vilken han forskansat sig mot

verkligheten. Han kände sig då lydigt skuldmedveten, och gjorde sitt bästa för att söka sig tillbaka till omgivningen, men det ville aldrig riktigt lyckas. Ty medan han varit borta från den, hade det övriga sällskapet redan fått ett visst försprång framför honom, och han kände sig på något sätt efterbliven, han kunde inte följa med samtalet på samma sätt som de andra, ty för dem hängde vad som sades för tillfället ihop med det som redan blivit sagt, och detta hade han inte hört. Han stelnade till ännu mera och försjönk efter några minuters förtvivlad kraftanspanning, som inte förmått utlösa mera aktivitet än ett småleende som ville vara förbindligt, men i själva verket endast var olyckligt och blaskigt, tillbaka i sitt dåsande tillstånd, tills en ilsken blick av Ami åter fick honom att sprattla till och sömntrycket betrakta verkligheten runtomkring. Därvid kunde han inte undgå att känna sig svartsjuk. Det var en hjälplös, beklämmande svartsjuka, som endast förhöjde hans passivitet och gjorde den ännu ogenomträngligare. Han försökte visserligen intala sig, att den var ogrundad, och att även han fått sin andel av nyfikna, intresserade blickar av Ami, så länge han varit någonting nytt för henne. Han hade t.o.m. fått dem redan i förskott, förrän han ens blivit bekant med henne. Det hade varit en ljum förmiddag i slutet på april, han hade suttit vid ett bord på något tomt kafé, och hon satt några steg längre bort vid fönstret. Solljuset hade tjockt och klibbigt runnit ut över salen, som kände sig generad för dess kritiska hänsynslösa nyfikenhet. Också Ami skuggade sitt ansikte för det och skakade nu och då förtretat på sina lockar medan hon läste i ett magasin. Han hade suttit där och med en slö nyfikenhet stirrat på hennes profil och fantiserat ihop någonting om henne, en lika banal som ur verklighetssynpunkt osannolik omöjlig historia, vari han själv ädelmodigt tilldelat sig hjälterollen. I början gjorde han det av

ren slattrighet; tidningen, som han öppnat och fortfarande höll i handen var allt för uppenbart meningslös i det tjocka solljuset, som i allt bredare strimmor rann in genom fönstren; men efterhand växte därur en stämning, som gjorde hans fantasifoster allt mer och mer levande framför hans ögon, så att han till slut nästan fullt och fast var övertygad om, att Ami om några ögonblick skulle ge ett tecken, att han skulle komma fram till hennes bord och göra henne sällskap. Sedan skulle hon berätta en lång och sentimental historia, som han redan skulle veta av på förhand, och be honom hjälpa henne ur ett trångmål, ur vilket endast han kände till utvägen. – Här dök en obehaglig föreställning opp; skulle han hava tillräckligt med pengar att betala hennes räkning, ty det där trångmålet, ur vilket han skulle befria henne, hängde trots all romantiskhet, på något sätt ihop med denna storartade gest, som genast skulle ställa honom i ett helt annat ljus i hennes ögon. Han grep hastigt i fickan, slantarna skramlade till och hon lyfte huvudet från magasinet och vände det mot honom. Han fick en lång forskande blick och en början till ett småleende, och upptäckte att han redan en god stund suttit där och stirrat på henne. Denna upptäckt verkade som en kall dusch, den väckte honom ur hans drömmar i allra sista minuten, ty han hade redan lagt undan tidningen för att stiga opp och gå fram till henne, varigenom hennes trötta småleende förbyttes mot ett förvånat ögonkast och en knappt märkbar axelryckning.

Han tog skamset opp tidningen, och skickade ett tjockt rökmoln i väg mot henne, vilket dock aldrig kom fram till målet, utan stötte mot en solljuspelare och ströddes ut till damm. Hon rörde oroligt på sig, tog fram en spegel ur sin väska, burrade till håret, och vände sig sedan åter mot honom, liksom för att fråga, vad han tyckte om resultatet. Han måste ha uttryckt full belåtenhet, ty denna gång blev

småleendet faktiskt av, det dröjde en stund vid honom, och släcktes sedan genom en tydlig viljeakt, ty hon ryckte energiskt på axlarna och böjde sig ånyo över magasinet, så lågt att det inte kunde vara tal om lektyrläsning.

Sedan följde en beklämmande evighet, under vilken han fullkomligt överflödigt prasslade med tidningen och hon ej vågade lyfta huvudet en centimeter högre. Alla möjliga föreställningar runno vimmelkantigt omkring i hans hjärna, han kände växelvis vågor av glädje och missräkning dyka opp, men efterhand lade de sig och han lyssnade efter någon rörelse inne i sig. Det var som om blickarna vilka sprakat till mellan Ami och honom med ens utlöst hela det energiförråd som endast sparsamt sipprat fram mellan de otympliga fantasifostren som haft honom i sitt våld ännu för några minuter sedan, och resulterat i en känslösvirvel, som var alltför häftig för att inte hastigt sina ut. Han kände sig med ens brutalt tillbakasatt i verkligheten och denna fordrade handling, om också bara som kompensation för den domnade inre energin. Han ringde på servererskan och betalade. Men medan han gick ut ur salen, mycket försiktigt styrande sina steg, emedan han var säker på att Ami skulle se det, kände han åter hennes blick bränna i ryggen och vände sig hastigt om, glömmande hela den pompösa attityd som skulle täcka återtåget. Denna gång sågo de varandra stadigt i ögonen, han torde t.o.m. hava gjort en frågande rörelse med huvudet, fastän hon inte ville lägga märke till det, men så slukade dörren honom med ens, och han stod ute i tamburen, en smula vimmelkantig och oförberedd att taga på ytterrocken och hitta ut på gatan.

Från och med denna dag kände författaren igen Ami redan på långt håll.

XVII

Det är inte omöjligt, att bilden som författaren ånyo dragit fram ur sin bordslåda och ställt opp på sitt skrivbord, var tagen just vid denna tidpunkt, när han första gången observerat henne. Ty när han långt senare – det var väl ett par år – närmare blev bekant med henne, och var i tillfälle att studera henne omedelbart, tyckte han att det intryck som han då burit med sig ut ur det solkvava kaféet inte hade annat gemensamt med originalet än en viss yttre porträttlighet, mindre bindande, som den endast hänförde sig till hennes drag, men inte till hennes uppträdande eller sätt. Och det kan inte förnekas att han kände en viss missräkning vid jämförelsen, fastän han senare kunde iakttaga en motsvarande process: under den tid de voro närmare bekanta förändrades Ami ytterligare och hade knappast någonting gemensamt med illusionsbilden, som blivit inpräntad i honom vid ett visst tillfälle. Det var som om den blacknat eller blivit avnött, fastän den å andra sidan blivit långt mera konkret och mindre verklighetsfientlig. Detta irriterade honom, men drev honom även vidare, och skulle dendär historien med den grå hatten inte varit, skulle han måhända lyckats avslöja henne helt och hållet. Han skulle i så fall ofelbart blivit led på henne och knappast spelat någon roll alls vid hennes död, om inte Amis tvetydiga beteende tillfört henne någonting nytt och eggande. Och det var redan vid tillfäl-

let när de blevo bekanta, som han kände en sugande missräkning, som emellertid kategoriskt påbjöd honom börja den avklädningsprocedur, som han efterhand utförde med Ami. Den påbörjades brutalare än det efteråt visade sig vara rådligt; de hade blivit bekanta en kvav eftermiddag genom att båda två ramla in i ett nästan obekant sällskap, som var urtråkigt och åt en ändlös middag för att få tiden att gå. Därtill spelades grammofon, som värden med förtvivlad energi vevade opp platta efter platta, emedan han mycket väl visste att såsant grammofonen upphört att ljuda, sällskapet ofelbart skulle falla sönder och efterlämna ett gapande tomrum, som inte så snart skulle kunna fyllas ut igen. Och denna dödande stämning hade på ett eller annat sätt sammanfört Ami och honom mycket närmare, än alla intimiteter, som kunna medhinnas under en dag är i stånd till. De hade knappast växlat några ord under kvällen, men när de om några dagar senare rent tillfälligt träffades i en affär, tryckte de varandras händer som gamla goda vänner, och sluppo ledigt över de första rådlösa minuterna genom att komma ihåg huru dödande tråkigt de nyligen haft i varandras sällskap, vilket så att säga blev grundvalen för deras mycket hastigt stabiliserade vänskap. De trädde ut ur affären och gingo alldeles självfallet tillsammans vidare och det föll ingen av dem in att bry sig om riktningen, som de inslagit, de gick helt enkelt framåt och befunno sig plötsligt sittande på en bänk i Brunnsparken, varvid de till punkt och pricka betedde sig lika som de svärmande paren runtomkring. Ami hade tagit hans spatserkäpp och stack med den i sanden, medan han allt närmare ryckte henne in på livet, vilket hon lät ske efter att först hava makat sig undan till den yttersta, men också mest undanskymda ändan av bänken. Deras repliker hade redan för länge sedan mist varje självständig betydelse,

och han pratade in på henne bara för att se huru hon skulle reagera, ty hennes minspel ingav honom en rent fysisk njutning, medan hon ömsom förvånat och ömsom allvarsamt lät sina blickar tumma om honom. Här gjorde han ett litet fel, han lät sig ryckas med av sin ovana att betrakta människor och ting i stället för att gå handgrip- ligt till väga och fortsatte att excellera med kvickheter när deras mission för redan länge sedan var uppfylld, och Ami allt otåligare stack omkring sig med käppen. Hon stirrade fascinerat på hans skospetsar och böjde sig till och med närmare honom, för att bättre kunna fördjupa sig i deras åsyn, men han märkte ingenting, förrän han sagt en platthet, och upptäckt att hon lika hjärtligt skrattade åt den som åt alla djupsinnigheter, som han sagt tidigare. Denna upptäckt återförde honom till verkligheten och han tog äntligen hennes hand, som nervöst åkt av och annan utan att finna någon hållpunkt. Sedan gick allt sin gilla gång, och när han på hemvägen efter att hava följt henne till porten, slattrigt genomgick i minnet det som skett, hade han redan gjort sig en alldeles bestämd föreställning om henne; han visste att hon hade ett födelse- märke på vänstra sidan av halsen, att hennes bröst voro ganska fylliga, och att hennes intelligens och intressesfär inte nämnvärt skiljde henne från de flesta flickorna i hennes ålder, varemot hon otvivelaktigt besatt en viss världsvana och yttre raffinemang. Men fastän han sålunda såg sin illusion krossad eller rättare sagt äga en fullt normal matsmältning (hon hade på hemvägen flere gånger omnämnt kvällsvarden som väntade på henne, och som orode henne att den skulle kallna) kände han sig ändå fullt tillräckligt förälskad, för att utan obehag möta henne följande kväll på Kapellet. Och när han låg i sängen, hade redan en plan hunnit födas i hans hjärna, en något fantas- tisk plan, enligt vilken han skulle äga henne kanske i mor-

gon och inte senare än i övermorgon, då han skulle bjuda henne till någon restaurang eller kanske t.o.m. en biltur ut till landsbygden. Vad som sedan skulle följa, var han alltför sömnig att fundera ut, han var alltför säker på sin sak för att oro sig med sådant, när det en gång fanns ett så tillfredsställande perspektiv i omedelbar närhet, varefter han somnade. Men i drömmen undergick hans psykologi någonslags förvandling, han såg Ami komma emot honom i ett ljust skimmer, hon gled in på honom från alla håll och ur hennes småleende strömmade en alldeles ny ömhet i hans hjärta. Han vaknade med den brännande känslan att vara pinkär, borstade tänderna med ett jublande raseri och skar sig flere gånger under rakningen, varefter ett jätteproblem hotande reste sig ur hans klädsåp: vad för slags kostym skulle han taga på sig i dag. Där fanns en rutig sommarkostym och en blå kavajkostym att välja på, vartill som tredje möjlighet kom kombinationen ljusa benkläder och blå rock. Efter en lång och pinsam överläggning bestämde han sig för den rutiga, men kom sedan ihåg att den slog ett fatalt veck mellan skulderbladen och drog på sig de ljusa benkläderna, medan hans hjärna redan i iltempo utarbetade förslag till den mest lämpliga kravatten. Men kravatter äro allt annat än tillförlitliga varelser, man kan knyta en idealisk rosett 6 dagar å rad och på den sjunde dagen strejkar den. Det finns då ingen annan möjlighet än att låta den vila ut en tid, dess egensinne går efterhand över och om några veckor visar den den mest slaviska lydriad man kan begära av en kravatt. Och denna dag syntes hans kravattuppsättning vara på ett synnerligen svårt humör, det var inte långt ifrån att han skulle gett tappt, då en röd- och grårandig till slut behagade nedlåta sig till en acceptabel knut. Rocken vågade han inte taga på ännu och tillbragte i skjortärmar större delen av förmiddagen, ty det var en helgdag och

han hade aldrig förstått sig på att draga någon nytta eller nöje av dem.

Han satt därför på en länstol i salen, gnolande på en visstump, som han hört på hemvägen från Amis port och slätade sorgfälligt ut vecken på benkläderna, så snart de antogo en mera allvarsam natur tack vare hans ofrånkomliga vana att sitta med benen i kors. Inne i honom brände som en god matsnaps medvetandet att vara kär och innehavare av en särställning gentemot de övriga människorna som aldrig vetat av huru stora och mjuka Amis ögon blivit i trappuppgången, och vilken härlig rörelse hennes arm utfört, när den vinkat farväl. Han var fullkomligt nöjd och visste inte vad han skulle taga sig till. Till slut hittade han på en i hans tycke glänsande idé, han skulle fara ut till någon holme utanför staden och låta sin nyssfödda kärlek stekas av solen, så att den på kvällen solbränd och härdad skulle kunna skrida till aktion. I detta beslut fanns onekligen en hel del sunt förnuft, ty det finns ingenting mera hälsosamt för en förälskad yngling än att ensam tillbringa några timmar på en allmän simstrand. Lyckas han hålla stånd mot solgasset för varje högre lyftning dödande inverkan och bibehålla sin idealistiska tro till allt det kvinnekött, som stretar i badkostymerna runtomkring, är hans kärlek i stånd att förflytta berg. Lyckas han inte, räddar den svagsinhet som ofelbart måste gripa honom efter det han bränt opp ryggen och vänt magen mot solgasset, honom från att gripas av weltschmerz, och när han kommit hem, har han ingen annan tanke än att få äta sig sömnigt mätt. Badandet åter ger honom en nykter syn på tingen, och det är säkert ingen tillfällighet att sedligheten gärna ser mellan fingrarna på badlivet, ty den vet att det bästa medlet mot oöverlagda dårskaper är kallt vatten.

Han åkte ut till en holme på högra sidan om staden i en motorbåt fullsatt med kontorsflickor och butiksbiträden,

och kände vid åsynen av deras luftiga klänningar sin romantiska stämning sjunka med några grader. Det var ett gudomligt väder och när båten lagt till vid stranden kände han sig endast litet het i huvudet och slog därför in på en skuggig stig, som genljöd av nödskrik och jamanden, ty några hundra meter längre fram låg simstranden. I badhytten där han klädde av sig fick han ett nytt anfall av känslsamhet, ty medan han sorgfälligt lade ihop byxorna på bänken, associerades den halvmörka kvava badhytten med Amis trappuppgång, och han strök nästan ömt över byxorna, som voro av beige kvinnlig färg. Sedan stod han ute på stranden och vinnlade sig om en oberoende, imponerande hållning, ty i det flimrande och stänkande övandet runtomkring upptäckte han en flicka i en bländande och bedårande simdräkt, som satt strax intill och med formligt raseri grävde ner benen i sanden. Bredvid henne fanns en annan som han inte kunde bliva klok på, ty hon hade redan hunnit till större del försvinna under marken och endast en himmelsblå simmössa stack fram ur den som en omotiverad stjäklös blomma. Han beslöt att låta sig stekas just på den platsen, där han stod men klev först i vattnet för att sedan med lugnt samvete kunna följa med nergrävningsprocessen, som lovade att hålla på ännu en god stund. Han märkte även huru olidligt hett det var och störtade sig resolut i häkkitteln av av vattnet glänsande armar och ben som rörde opp havet till en sjudande bubblande förvirring. Vattnet strömmade rådlöst och ljumt mellan människokropparna och vågorna sökte förgäves bringa ordning i situationen och kasta alla objudna gäster ut på stranden. I detta ögonblick tänkte författaren absolut ingenting, och skulle han försökt komma underfund med temperaturen av hans förälskelse, skulle han resignerat ha märkt att den allt mer och mer närmade sig nollpunkten. Men till slut märkte han att han redan till-

räckligt suttit i vattnet, det var inte mera ljumt utan fuktigt-kallt och han kom ihåg flickan som grävde ner sina ben i sanden. Det fanns någonting varmt och torrt i föreställningen och han sökte sig resolut tillbaka till platsen där den himmelsblå jätteblomman som ett sjötecken stack fram ur sanden. Här upplevde han sin första missräkning: under tiden hade flickan synbarligen tömt ut hela sitt energiförråd och störtade sig vid hans åsyn som vansinnig i vattnet, där hon lade sig på magen och vispade opp det till ett sandfärgat skum. Denna bild bragte en fullkomlig förvirring i hans tankegång, den stämde inte alls överens med hans behov efter fina heta sandkorn, och han vände resolut hämlarna mot henne och huvudet inåt stranden. Inom några minuter hade han försjunkit i ett nirvana av blödsinnighet och försonlighet och vaknade först när han hörde någon frustande kasta sig ned bredvid honom, varvid några vattendroppar stack till i hans rygg och genast avdunstade, efterlämnande några heta sandkorn, vilka började kittla, så att han såg sig tvungen stiga opp och skaka av dem.

Det var flickan som grävt ner sina ben, och som nu hittat på en ny sysselsättning, hon vältrade sig stönande i sanden och brydde sig inte det ringaste om att hennes hår därvid girigt sög opp varje korn som kom i dess närhet. Författaren hade under tiden legat tillräckligt länge i solgasset för att kunna njuta av denna svalkande åsyn och betraktade därför hennes ormrörelser med intresse och tillfredsställelse. Han försökte även göra sig förtrogen med hennes simdräkt, som allt mer och mer oroade honom, men det var ingalunda lätt, emedan dess färgprakt än så länge skymdes av ett vått sandlager. Däremot lyckades han småningom komma underfund med hennes anatomi och ansikte; hon var ganska grovt byggd, fastän det antagligen inte skulle märkas när hon var fullt påklädd.

Synbarligen var hon första gången på simstranden, ty hon var inte det ringaste solbränd och hennes breda, stora ansikte var nästan gråblekt och kunde säkert anta ett synnerligen trött och olyckligt uttryck. Men hennes ovanligt, nästan onormalt, vitt från varandra ställda ögon, med vilka hon ibland fixerade honom, att han inte kunde låta bli att känna sig rentav generad, förlänade åt det ett originellt, om icke mystiskt uttryck, och efter en stund kände han ett oemotståndligt behov att kliva i vattnet och sålunda bringa reda i sin tilltagande oro. Han steg upp och hade redan satt ena foten i vattnet när flickan med en rusade upp och rusade förbi honom, varvid hon över-sköljde honom med sand och vattendroppar, så att han några ögonblick inte kunde se någonting och måste torka av ansiktet. Sedan såg han henne några meter längre fram åter liggande på magen och plaskande med händer och fötter, att han slog en försiktig lov kring henne och sedan sam utåt havet, där han inte behövde frukta några flere attentat.

Sedan låg de flere timmar bredvid varandra och han kände sig allt mer och mer oroad av hennes baddräkt och genom märmg och ben gående blickar, med vilka hon betraktade honom under pauserna mellan hennes originella gymnastiska övningar i sanden eller i vattnet. Den blå badmössan låg under tiden orörligt ingrävd i marken och steg med metodisk precision upp varje timme för att kliva i vattnet och efter precis 5 minuter lägga sig tillbaka på sin plats. Situationen var pinsam, och han hade för länge sedan gjort slut på den – hittat på ett sätt att göra sig bekant, eller helt enkelt gått sin väg, om inte hans olycksaligt romantiskt-analytiska läggning påbjudit honom att stanna och konstruera upp flickans egenskaper och drag med stöd av de få givna som han hade. Att börja tala med henne var han rädd för, emedan han redan skapat sig en

föreställning om henne och inte ville ånyo uppleva en likadan misräkning, som han redan upplevt med Ami föregående kväll. En okänd människa är trevligare att handskas med redan därför, att man i tankarna kan uppträda mycket hänsynslösare än i handling, och faktiskt var det allt annat än varsamt som han tog i flickan i den regnbågsfärgade simdräkten (han hade till slut ändå lyckats komma underfund med den).

Till hans försvar måste anföras att det inte alls var utslutet, att hon under sina sanduppblandade lockar hyste likadana tankar. Det skulle inte alls varit ointressant att rekonstruera deras ljudlösa dialog, om det inte lätt kunnat bli en blamage, emedan man ju inte får glömma att den försiggick på en simstrand i det värsta solgasset, och därför knappast hade kunnat iklädas en litterär form.

Men tillräckligt bearbetad var dialogen följande: (De kallade varandra av lätt förklarliga skäl du och gavo sig inte mödan att besvara frågor fastän replikerna ibland rent tillfälligt sammanföll.) Han: varför i helvete har du köpt det där vidundet till baddräkt? Hon: jag skulle vilja veta vad du egentligen är för en figur. Han: begriper du kanske inte att du inte alls skulle vara så dum om du skulle köpt dig en enkel svart. Hon: om du skulle hämta ett glas sodavatten åt mig, skulle du få visa dig företagsam. Han: var snäll och vänd dig en liten smula, att jag får se dina bröst. Nyligen låg du alldeles utmärkt, så där ja. Hon: du får gärna se på dem, jag behöver ju inte veta av det. Han: du tror att jag vill bli bekant med dig, men nehej lilla vän. Därtill är det alldeles för hett och såhär kan vi umgås mycket friare. Hon: du har en skavfläck efter kragknappen på halsen. Han: Ami har vackrare ben än du. Hon: med vem jämför du mig egentligen. Jag skulle vilja veta vem du brukar vara tillsammans med.

Han: varför stirrar du så på mig. Brukar du alltid göra

det? Hon: man säger att jag påminner om Brigitte Helm. Mina bekanta kallar mig också för Brigitte. Du skulle också få kalla mig så. Han: bara du inte skulle ha dendär simdräkten. Hon: nu har du tillräckligt fått se in i min urning, och förresten vill jag bli solbränd också från andra sidan.

– Som man ser skulle konversationen efterhand blivit fullt normal och skulle författaren med ens inte kommit ihåg att han fick skynda på ifall han ville i tid hinna tillbaka till staden, skulle den måhända antagit rentav oanständiga former. (Det är förresten inte uteslutet att den redan hunnit bli det, eftersom ovananförda som redan sagt utgör en litterär bearbetning.) Han gick tillbaka till sin hytt och genomgick i den en förvandlingsprocess; ty när han fullt påklädd trädde ut ur den, var han en i det närmaste normal människa. Ami hade åter intagit den plats som anstod henne. Här måste en viss sammanblandning av vitt skilda begrepp ägt rum, ty hans av solgasset uppmjukade hjärna hade än så länge inte tillräcklig kraft att medvetet eliminera Brigitte och i hennes ställe sätta Ami, utan den nöjde sig med att kasta en klänning över Brigittes regnbågsfärgade simdräkt och ingenting vidare. Ansiktet med de alltför vitt ställda ögonen kvarstodo ännu och förföljde honom medan han satt i aktern på motorbåten och stirrade i propellervirveln som jagade efter den, men vid landningsbryggan stöttes det ikull av en lastbil, som med ens reste sig framför författaren och var nära att köra över honom. Först genom chocken som han härvid upplevde kände han sig fullt tillbakasatt till realiteterna och såg Ami antaga en personlig gestalt, medan Brigittes bad-dräkt i ett allt mera avlägset solgass flimrande löstes upp och försjönk i havet.

XVIII

Om han föregående dag låtit sig ryckas med av en stämning och genom sina paradoxer fullkomligt bragt Ami ur fattningen, skred han således denna dag med kall beräkning till verket. Som vi sett hade hans förälskelse inte kunnat hålla stånd mot solgasset på simstranden, men ändå varit tillräckligt elastisk, för att till kl. 7 på kvällen hava hämtat sig i det närmaste. Den hade därvid antagit en mycket nyktrare natur än tidigare; badandet hade sköljt bort all tvivelaktig romantik, och skulle författaren inte känt sig en smula sömnig, skulle Ami med all sannolikhet redan denna natt ha sovit i hans säng. I själva verket kramade han denna kväll ur henne så mycket som det roade honom och lämnade henne sedan i sticket, vilket var dess oförlåtligare, som detta hände i ett ögonblick, när han precis visste att hon skulle ha lytt som en hund. Det är osannolikt att några moraliska betänkligheter spelat in härvidlag, det var en gest medels vilken han en gång för alltid ville ställa sig som den befallande gentemot henne, fastän han som av det följande kommer att framgå, räknat fel. Han gick hem mycket nöjd med sig själv, somnade ögonblickligen, och tillbragte natten på badstranden tillsammans med Brigitte. Följande dag ringde han aningslöst opp till Ami och fick det synnerligen kyliga beskedet att hon inte stod att träffas förrän i övermorgon. Trots sin sömnhet hade han föregående kväll varit tvungen att

göra våld på sig, när han så omotiverat lämnat henne, och detta hämnade sig nu i form av en obestämd svartsjuka, som förstörde hans humör för hela dagen. Han kände att allt synbarligen inte alls stod så enkelt till, som han föreställt sig, att han ingalunda kommit underfund med Ami, och att hon hade ett personligt liv, som kunde bereda ännu många överraskningar. Det är inte omöjligt att hans besynnerliga beteende varit präglad av just denna känsla, som redan då otydligt börjat röra på sig i honom, och att han helt enkelt inte vågat spela spelet till slut, emedan hans föreställning om Ami i så fall skulle blivit en alltför hel och oriktig, och framför allt utan vidare perspektiv. Förrän vi lärt känna en människa bygger vår hjärna opp henne och river ned henne i oändlighet, och när vår föreställning om henne slutligen stabiliserat sig, betyder det ingalunda att vi kommit underfund med hennes egentliga väsen, utan bara att hon inte intresserar oss längre. Och skulle Ami varit i tillfälle att ge honom det han synbarligen åsyftade (ty hennes psykologi var alltför sund för att kunna förstå sig på hårklyverier som dessa) skulle hans uppfattning om henne sannolikt hunnit bli ett avslutat helt, som i sin tur ofelbart skulle ha framkallat en dödan-de likgiltighet från hans sida.

Denna fara var för tillfället överstånden. Han såg en mängd oväntade möjligheter öppna sig för honom, och bland dem fanns en hel del mindre angenäma. Han skred därför resolut till verket, strök obarmhärtigt intrycket som han hittills burit på sig om henne och började konstruera en ny Ami, under det han planlöst vankade av och an i rummet och kände sig missnöjd med sig själv och hela den övriga världen. Dessutom hade han affärsbekymmer. Att utförligt redogöra för dem skulle tarva minst 100 sidor, varför de måste förbigås med anmärkningen att de inte voro allvarsammare än i allmänhet, vilket emellertid

ingalunda betyder att de voro små. Han skötte dem med en riskfylld våghalsighet, men också energi, och brukade regelbundet i slutet av månaden gripas av en djup och äkta förtvivlan, som dock var alltför impulsiv för att bli långvarig. Sedan lugnade han sig med känslan av att hava överstått en kris och rentav klarat den, tog ut lönen i förskott och ansåg sig vara en karl som förstår sig på sina affärer. Denna dag upplevde han ånyo ett dylikt anfall av moralisk förtvivlan, vilket hastigt omtöcknade hans hjärna, som sålunda endast halvvägs hunnit komma underfund med sin nya version av Ami. Det är också annars svårt att konstruera upp en människa efter ett avsnäsande telefonsamtal, och han satte sig ner för att bringa klarhet i sitt finansiella läge, låt vara att det endast skulle bli på papperet. Han skrev ut sina utgifter och skulder på ett stort ark, som han noga linjerat ut i kolumner, och fick till stånd en imponerande lista, medan inkomstkolumnen, allt mer och mer blev efter i utvecklingen, som ett ärftligt belastat barn, som tillpåköpet redan tidigt får kännas vid livets svårigheter. Sedan försjönk han i dystra betraktelser, men gav ingalunda tappt, och började ställa upp inkomster och utgifter mot varandra som två fientliga härar. Och till sin glädje såg han att utgiftssidans styrkor till sitt antal voro många men oorganiserade, medan hans fasta månadslön som en avdelning tanks gick till angrepp mot dem i skydd av hans litterära förtjänstmöjligheters långträffar. Han kände sig i detta ögonblick som en fältherre, beredd att slå på flykten en vild hord barbarer och såg dem redan obeslutsamt draga sig tillbaka, då en växel, som skulle förfalla om några dagar, med ens samlade de vankelmodiga skarorna till ett motangrepp och författaren fick draga fram två månaders förskottslön som reserver för att kunna slå tillbaka skuldernas rasande anlopp. Sedan syntes en ömsesidig avmattning göra sig kännbar,

inkomster och utgifter stodo obeslutsamt mot varandra och började förskansa sig i sina positioner. Ställningskriget, som skulle följa härpå var han alltför trött för att följa med, och låste in papperet i bordslådan, under det han intalade sig att hava vunnit en knapp seger. Han kom åter ihåg Ami med en sugande förkänsla att hon skulle kosta mycket pengar, ty att hon hade pretentioner kunde ett barn inse. Ett ögonblick tvekade han och grep redan efter papperet som han lagt undan, men orkade inte fullfölja beslutet och föll viljelöst tillbaka i stolen. Detta var måhända det mest ödesdigra momentet för denna berättelses utveckling, ty i det han handlöst kastat sig tillbaka i stolen, hade han därmed uppgivit kontrollen över händelsernas vidare gång, och historien om hans kärlek till Ami blev efter dethär en rad omotiverat hopknutna tillfälligheter och situationer, i vilka han drogs in som i ett strömdrag. Och till och med den medvetna, rentav storhetsvansinniga gesten, medels vilken han velat tvinga henne på knä blev härigenom bara en ren tillfällighet (som vi sett torde den delvist hava berott på en så pass prosaisk orsak som att han blivit sömnig efter att hava tagit solbad), och de två dagarna som han tillbragte i väntan på att träffa Ami, upplevde han hela den förnedring som en olyckligt förälskad ung man har att genomgå.

Medels en så pass obetydlig manöver, nästan reflexrörelse, som att dölja sin förvirring bakom ett kyligt tonfall hade Ami således lyckats träffa hans ömmaste punkt, hans tveksamhet och osäkerhet, betingade av att han aldrig visste vilketdera han skulle göra: handla eller vara åskådare. (Därvid föll honom alltid det bäst i smaken, som för tillfället var uteslutet.) Och här stod han inför ett liknande problem. Han visste att den passiva roll som för två dagar framåt tilldelats honom skulle förvandla honom till en synnerligen kalltänkt iakttagare av sammanträffandet,

som Ami utlovat till lördag eftermiddag, en iakttagare som skulle vara oförmögen till varje spår av handling, och att handling minsann var av nöden, insåg han alltför väl. Detta perspektiv frätte på honom och förvandlade de reser av aktivitet, som möjligen ännu funnos kvar, till löjligen meningslösa tilltag; han kunde under en längre stund sitta framför spegeln och begrunda vilket drag i hans magra förstämnda ansikte mest kunde imponera på Ami, vilket emellertid vanligtvis slutade därmed att han sträckte ut tungan åt sin spegelbild, som ögonblickligen gjorde lika, och sedan förskräckt vände sig bort för att taga en bok, bläddra i den och med en känsla av äckel lägga den undan. Eller kunde han på gatan känna sig observerad av någon flicka, han tog då en napoleon-attityd på sig och stirrade fientligt förbi henne, medan hans inre bokstavliken stönade av ensamhet.

(Här träder måhända författarens poetiska natur bäst fram, hans oförmåga att fatta människor och situationer sådana de voro i och för sig själv, utan att genast försöka inordna dem i ett inbördes sammanhang. Å andra sidan var han inte tillräckligt poet för att kunna nöja sig med de schemata, han sålunda byggde opp, utan sökte sig efterhand alltid tillbaka till verkligheten, som obarmhärtigt bröt ner hans konstruktioner. Därför heter även denna bok »Sönder».)

XIX

Han tog henne en eller två veckor senare, och kände sin seger som en ren tillfällighet, vilket han onekligen inte hade så litet rätt i. Det var ingenting annat än en ömsesidig låt-gå-gest, emedan båda insett, att de voro oförmögna till en verklig kärlek och att det därför var meningslöst att längre vänta på den. Om deras sammanträffanden i början haft en frisk anstrykning av improvisation över sig, så höllo de efterhand på att bliva dödande tråkiga kafésittanden och promenader och genom den slattrighet, som härav växte fram, lät Ami en kväll leda sig opp till hans rum och klädde lydigt och ointresserad av sig. Han hjälpte henne därvid med en stel artighet, som genast från början förtog situationen all romantiskhet, men tillika hindrade den från att urarta, till rena rama svineriet. Ty i själva verket var hon redan för länge sedan avklädd inför hans inre öga, och under det hon drog av klänningen, upplevde han endast samma torra sinnesrörelse, som en vetenskapsman, som arbetat ut en teori och som ser den finna motsvarighet i verkligheten. Hon gick också några timmar senare lydigt sin väg, han följde henne ut på gatan och såg hennes siluett småningom suddas ut av kvällen. Men medan han långsamt steg opp för trappstegen greps han av känslan att denna gång hava kört fast grundligare än vanligt, ty någonting i hennes hållning medan de sagt farväl åt varandra sade honom att detta

ingalunda var första och sista gången, utan att hon säkert skulle komma tillbaka. Ty de hade upptäckt att de på något sätt passade ihop; de voro båda inte i stånd till någon djupare känsla, men också tillräckligt förnuftiga och ärliga för att inse det. De försökte var på sitt sätt vara nöjda med varandra; han vid att allt mer och mer fördjupa sig i hennes inte vidare komplicerade natur och hon med att inte behöva vara ensam i sin ställning till de övriga människorna. Därur växte efterhand en sympati fram, man kunde även kalla den kärlek, emedan momentet svartsjuka som en mycket väsentlig beståndsdel ingick i den, en sympati som tvang dem att söka varandras sällskap och tillbringa några tråkiga timmar tillsammans. Såvitt författaren kunde erinra sig, hade han alltid tråkigt i Amis sällskap. En utväg som de lärde sig att flitigt begagna sig av var visserligen alkoholen, och därför spelar den även en så stor roll i denna historia. (Detta var ingalunda en profanering eller tecken på impotens i förhållandet, utan spelade för dem ungefär samma roll som biografbesök för vissa älskande par. Teorin att de endast gör det för den mörka salens skull är väl något ensidig. Varje känsla måste näras utifrån med vissa nyhetsintryck för att inte skrumpna ihop till en vana.)

En annan utväg var Amis passionerade tycke att åka bil. Hon tvang honom följa med henne på turer utåt staden, men satte sig själv bredvid chauffören, och han satt ensam bakom och såg huru taxametern obarmhärtigt presade den ena marken efter den andra ur hans plånbok. Hon brukade taga av sig hatten, och håret fladdrade och slog kring hennes ansikte, som allteftersom hastigheten ökades blev livligare och yngre. Farten tjusade henne omedelbart och oemotståndligt, hon försjönk helt i njutningen och glömde bort honom som guppade på baksitsen. De stego vanligen av vid något utevärdshus, drucko

en kopp kaffe och promenerade en stund omkring i omgivningen. De förstodo sig inte på att njuta av naturen, den var dem alltför främmande för att utlösa andra än rent estetiska intryck hos dem, och dessa kunde i sin tur resultera i fullkomligt oförutsedda stämningar. Ty de förlorade vid åsynen av en skogsdunge eller en igengrodd damm den säkerhet, med vilken de rörde sig i staden, och kände sig bortkomna och ängsliga bland de oorganisera- de trädstammarna. För att dölja det ljögo de för varandra om huru skönt det var att en gång vara borta från de dammiga gatorna och trampa på mjuk, elastisk mossa. Och de sade det så ofta, att de vid återkomsten till staden nästan trodde därpå, och en söndag beslöto sig för att föranstalta en utfärd för hela dagen. Lyckligtvis regnade det den dagen och den planerade utfärden behöll sin tilldragande form av en illusion, och blev ett gärna anlitat samtalsämne, medan han satt på schäslongen i Amis rum, och hon ihopkrupen bredvid honom, i halvliggande ställning och med sitt överdrivet långa munstycke mellan läpparna.

Men efterhand stannade samtalet av, och rummet fylldes av en skir tystnad, som båda voro rädda att röra vid. Hon kröp närmare honom, ängslig för att förorsaka minsta ljud och lade sitt huvud på hans knän. Två förfrusna människor, vilka sålunda sökte tina opp iskorpan som skiljde dem från den övriga världen. Han strök henne varsam- samt över håret, och emedan hon inte rörde sig, glömde han snart henne. Han tänkte inte heller, bara såg vissa föreställningar dyka opp och slockna i sin hjärna, utan att reagera inför dem. En gång såg han Brigittes ansikte framför sig och hans fingrar kände att hon hade likadant mjukt hår som Ami. Men när han i ett plötsligt anfall av lidelse böjde sig ned för att kyssa Brigitte, möttes han av en förvånad och tillika beredvillig blick av Ami och rusade ut i tamburen efter cigaretter som funnos i hans pale-

tåficka. Han förklarade sålunda uppträdet för Ami, i själva verket hade han av gud vet vilken anledning rusat fram till tamburspegeln och nästan ryggat tillbaka för det förvirrade halvt vansinniga uttrycket som den visat honom. Han betraktade henne sedan misstänksamt och i smyg hela kvällen, liksom för att kontrollera om det verkligen var hon, och när de lågo i sängen, och hennes huvud endast otydligt skymtade mot kudden, böjde han sig med ens spörjande över henne, att hon förskräckt satte sig opp och lade sin hand mot hans panna: du skall inte suppa så mycket att du börjar se syner. Han skrattade till, men såg i samma ögonblick Brigittes vittställda ögon stirra på honom, och gömde huvudet mot Amis bröst, som hon lugnande pressade mot honom, under det hon moderligt ömt viskade: jag är ju här. Men det räckte ännu länge förrän han definitivt lugnat sig, klockan tickade så uppenbart manande på bordet bredvid, att han hela tiden måste anstränga sig att komma ihåg någonting oerhört viktigt, och när han äntligen kommit ihåg det, såg han en solflimrande simstrand framför sig och på den Brigitte i simdräkt grävande ner sina ben i sanden.

Epilog.

När författaren skrivit slut denna roman och fått hono-
raret för den, beslöt han att supa opp det. Detta beslut var
ingalunda något plötsligt infall utan snarare en nödvän-
dighet, som han burit på sig i flere veckor, och som efter-
hand blivit allt mer och mer kategorisk. Han hade lyft
pengarna på en fredag och delade opp dem i två delar, av
vilka han tog den större delen med sig, när han gick ut
samma kväll, för att göra opp räkningen med personerna i
denna historia.

De hade förföljt honom dag och natt efter det han läm-
nat ifrån sig manuskriptet åt förlaget, och trängt sig fram
med de mest olämpliga fordringar och förslag. Han hade
även fått höra att Brigitte hade för avsikt att gifta sig med
en handelsresande, vilket fullkomligt bröt ner konstruk-
tionen, som han här utfört med henne. Den allmänna an-
märkningen var att tonen var något för dyster, att han
uppehållit sig vid alltför oväsentliga detaljer, ställvis imi-
terat Marcel Proust och varit hänsynslös mot Ami. Särskilt
i det sista avseendet kände han sig tveksam. Ami var ju
död och döda kan hämnas. Hade han inte schematiserat
henne till en typ, en romantyp, som endast levde på pap-
peret?

Dessa tvivel drevo honom hastigt fram utmed gatorna i
den lilla utländska staden, där han för tillfället uppehöll
sig. Det var höst, ett fint och stickande regn silade ned
över hustaken, som syntes bliva ännu lägre och oansen-

ligare i det matta skenet som utgick från regndropparna. Han gick in i en liten krog, som låg gömd i en gård, och höllde några glas i sig vid skänken. Trycket som han burit på sig, lättade för ett ögonblick, det blev bedövat och han andades några långa djupa tag, varefter han betalade och gick.

Han visste inte vart han skulle gå. Staden ägde inalles 6 krogar, och han visste att han tids nog skulle passera dem alla. Men först ville han söka sig sällskap, sak samma hurudant. Ty han kände sig med ens rädd för oppräkningen, som skulle följa i natt och ville uppskjuta den tillsvidare. Men gatorna voro blankskurna av regnet och i det närmaste tomma.

Till slut vek han in i en restaurang, där han visste sig åtminstone kunna få en barflicka till sällskap. Det var en lågtakad, unken lokal, känd genom sin försupna kapellmästare, en tjock, flottig jude vars kostym alltid bar fläckar av öl och sakuska. Han satte sig ned, beställde en flaska konjak och fick till sin vis-à-vis en grant målad ryska, som ägde en respektingivande aptit och drack som en underofficer.

Efter att hava druckit ut halva flaskan, upptäckte han en viss likhet mellan henne och Ami. Flickans oxygenoltvättade och omständligt tillburrade hår och den resignerade, trötta munnen, påminte faktiskt avlägset om Amis ljusa, överansträngda huvud. Hon hette Galja och fick en dollar för varje utdrucken konjaksflaska av restaurangdirektionen. Hon kunde ensam dricka opp 2½ berättade hon, med professionell stolthet i rösten och ett egendomligt burleskt koketteri. Skål! Han nickade förstrött och sökte ängsligt i salen efter bekanta, ty barflickan ingav honom en obehaglig förnimmelse av halhet och köld. Det var ingen människa, utan en behållare i människoform, i vilken man kunde hålla så och så många liter.

Men efterhand tinade hon opp och hennes drag blevo allt mer och mer levande allt eftersom konjaken suddade ut dem. Hon pratade och skrattade med sprucken röst, men bakom den skymtade redan varmare nyanser, som åter ville fram ur djupet av hennes jag, där hon ängsligt bevakade dem för främmande ögon. Hon lutade sig tätt intill honom och sade: kanske du vill komma opp till mitt rum, jag har en grammofon där, som vi kan dansa efter. Därvid hade hon samma koketta, lockande uttryck, som Ami haft, när hon tiggde om någonting och han reste sig viljelöst för att utmed en mörk trappa följa henne opp till hennes rum som låg i samma gård.

I trappan slintade hon och föll mjukt och lugnt i hans armar, med en tillförsikt att han skulle fånga opp henne, som tydligt visade att hon inte längre var fullt nykter. Han bar henne opp till ett litet sparsamt möblerat rum, där en jättelik grammofontratt hotande stirrade emot dem från en etagere i hörnet. Hon föll vigt ner på schäslongen och kröp ihop på den som en spinnande katt, medan författaren nervöst vandrade av och an i rummet och för att finna något utlopp för sin oro satte i gång grammofonen. Som genom ett trollknep hade Galja under tiden dragit fram en ny flaska och två glas. Hon hade även tagit på sig någonslags morgonrock, som endast slarvigt hölls ihop över bröstet och blottade en förvånansvärt skir hy.

Tiden tänjdes ut till ett långdraget vemod.

Har du en penna frågade han plötsligt och drog fram sitt notesblock.

Hon tog det opp som en förolämpning. En penna? Vad behöver du här en penna för?

Jag måste skriva opp en sak för att inte glömma – sade han frånvarande. Fort, kan du inte ge mig ens en penna, skrek han nästan vansinnigt. Hon grep förskräckt efter sin

väska, och slängde dess innehåll över bordet. Ett glas föll ikull. Här!

Han satte sig bredvid henne på schäslongen och hon lutade sig nyfiskt över hans skuldra. Han kände en stark puder- och konjaksdoft strömma emot honom och ritade under dess intryck några meningslösa streck på papperet. Vad var det egentligen han skulle skriva? Det hade han redan glömt, men en brinnande känsla återstod av den och han sökte hjälplöst ikring i rummet. Ja visst han skulle komplettera Amis porträtt med några drag av Galja. Men vilka. Han hade svårt att följa med pennans rörelser, den hade med ens blivit så liten och lätt, att fingrarna inte kunde gripa något ordentligt tag kring den.

Ordförklaringar

- 21 **Veloxpapper** fotopapper av märket Velox, ett ljuskänsligt (»snabbt») fotopapper för framkallning i artificiellt ljus (tidigare användes indirekt dagsljus); *velox* (latin) 'snabb'
- 26 **Zeiss-Ikon-objektiv** kameraobjektiv av det tyska märket Zeiss Ikon
- 31 **Zeiss-Ikon-kamera, 6x9** Zeiss Ikon-kamera med glasplåtar i storleken 6 gånger 9 cm
- 32 **metol-hydrokinon-framkallare** *metol* och *hydrokinon* är två fotografiska framkallningsämnen, komponenter i fotografiska framkallningsbad
- 33 **flackra** fladdra
- 35 **försmådigt** här: hånfullt, överlägset gäckande, spefullt; spydigt
- 43 **spydiska** spydiga
täcktes inte skämdes att; *täckas* inte skämmas för
- 46 **krapula** baksmälla, kopparslagare
- 47 **Konossementen inkasso** Skeppsfraktsedlarna (el. fraktbreven) går (eller har gått) till indrivning; *konossement* dokument som vanligen används vid sjötransporter, med vilket transportören erkänner sig ha mottagit en vara av en viss mängd och beskaffenhet; konossementsoriginalet sägs populärt »representera varan» och kan därigenom säljas under pågående transport eller användas som säkerhet för lån; *inkasso* att banken åtar sig uppdrag att inkassera en fordran på en växel, ett konossement el.dyl. hos den betalningsskyldige
- 51 **Fmk** finska mark
- 54 **KOP** Kansallis-Osake-Pankki (»Nationalaktiebanken»), grundad 1889, var Finlands största affärsbank

- 56 **barmfickan** innerfickan, bröstfickan
- 66 **prata telefon fastän i timal** *fastän* här troligen: rentav, till och med (jfr finskans *vaikka* 'fastän', 'rentav'; 'till och med')
- 67 **stämde armarna i midjan** här ungefär: satte händerna i sidan (jfr tyskans *die Hände in die Hüften stemmen*)
- 68 **mellanfallet** *mellanfall* intermezzo, (obehaglig) händelse (jfr tyskans *zwischenfall*)
mouches volantes (franska) 'flygande flugor'; normala fenomen i form av rörliga punkter, ringar etc. i synfältet, beroende på grumlingar i glaskroppen
- 69 **gallertklumpar** geléklumpar
- 70 **gallertmassa** gelémassa
- 75 **värmet** (variantform) värmen; i naturvetenskapligt fackspråk används formen *värmet*
- 79 **en konjaksflaska stående under bordet** för att undgå upptäckt; Finland hade mellan 1919 och 1932 ett totalförbud mot tillverkning, försäljning och nyttjande av rusdrycker
billiardmarkis möjligen a) hängiven biljardspelare («passionerad billiardspelare» enligt en struken formulering i manuskriptet), person som ofta besöker biljardhallar; möjligen b) person som är framstående i biljardbranschen, som spelare eller ägare av salong(er)
- 81 **De sågo verkliggen tråkiga ut, erkände jag inte utan tillfredsställelse** *erkände* här: noterade, lade märke till (jfr tyskans *erkennen*)
- 82 **hjärnan [...] vägrar att efteråt förarbeta dem till en bestämd föreställning om kvällens förlopp** *förarbeta* här ungefär: bearbeta (jfr tyskans *verarbeiten*)
- 93 **Pola Negri** eg. Apolonia Chałupiec (1894–1987), tysk-amerikansk filmstjärna; medverkade bl.a. i Ernst Lubitschs filmer *Carmen* (1918) och *Forbiddna Paradiset* (1924), samt i *Mauritz Stillers Hotel Imperial* (1927); hennes karriär påverkades negativt av ljudfilmens genombrott
- 94 **kapera** fatta, förstå (jfr tyskans *kapieren*)

- 98 **guda** goddag
- 114 **blaskigt** här: slapp, kraftlöst, färglöst
- 115 **slattrighet** slapphet, slöhet, oföretagsamhet
- 117 **blacknat** blekts, bleknat
- 123 **sjötecken** sjömärke (jfr tyskans *Seezeichen*)
blödsinnighet här troligen: slöhet, fånighet, dåraktighet
(jfr tyskans *blödsinnig* och *blödsinnigkeit*)
- 126 **Brigitte Helm** eg. Brigitte Eva Gisela Schittenhelm
(1908–1996), tysk stumfilmsstjärna; medverkade bl.a. i
Fritz Langs *Metropolis* (1926), G.W. Pabsts *Die Liebe der
Jeanne Ney* (1927), Marcel L'Herbiers *L'Argent* (1927),
Henrik Galeens *Alraune* (1928), Viktor Tourjanskys
Manulescu (1929) och Carmine Gallones *Die Singende
Stadt* (1930); hennes karriär påverkades negativt av ljud-
filmens genombrott
- 137 **i en gård** här troligen: på en innergård (jfr tyskans *in
einen Hut*)
sakuska *zakuska* (ryska) förrätt eller lättare måltid; exem-
pelvis olika fiskrätter med ryska sallader
vis-à-vis *visavi* här ungefär: sällskap
oxygenoltvättade [...] hår *oxygenol* treprocentig väte-
superoxid; bleker håret blont
- 138 **etagere** *etagär* hylla (med flera plan); jfr franskans *étagère*

Källor och litteratur

Otryckt material

Originalmanuskriptet till Henry Parlands *Sönder* finns på Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors (Historiska och litteraturhistoriska arkivet, Henry Parlands samling, SLSA 945).

Litteratur*

- Diktonius, Elmer, *Janne Kubik. Ett träsnitt i ord*, Helsingfors 1932.
- Olsson, Hagar, *På Kaananexpressen*, Helsingfors 1929.
- Parland, Henry, *Idealrealisation*, Helsingfors 1929.
- *Återsken*, Helsingfors 1932.
 - »Sönder (om framkallning av Veloxpapper)», *Återsken*, s. 123–237.
 - *Hamlet sade det vackrare. Samlade dikter*, redigerad av Oscar Parland, Helsingfors/Stockholm 1964.
 - *Den stora Dagenefter. Samlad prosa 1*, redigerad av Oscar Parland, Helsingfors/Stockholm 1966.
 - »Sönder (Om framkallning av Veloxpapper)», *Den stora Dagenefter*, s. 173–291.
 - *Säginteannat. Samlad prosa 2*, redigerad av Oscar Parland, Helsingfors/Stockholm 1970.
 - *Sönder (Om framkallning av Veloxpapper)*, Pilotserien, Stockholm 1987.
 - *Rikki (Velox-paperille vedostamisesta)*, översättning av Hannu Nieminen, Helsingfors 1996.
 - *Sönder (Om framkallning av Veloxpapper)*, Stockholm 1998 (print on demand).
 - *Sönder (Om framställning av Veloxpapper)* (sic), Tyresö 2003 (e-bok: www.omnibus.se/eBoklagret).
 - *Sönder (om framkallning av Veloxpapper)*. Utgiven och kommenterad av Per Stam, Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr 677, Helsingfors/Stockholm 2005.
 - *Déconstructions [Sönder]*, översättning av Elena Balzamo, Paris 2006 (inkl. "Grimaces. Poèmes").

* Den vetenskapliga utgåvan av *Sönder* (2005) har förstärkt det internationella intresset för Henry Parland och boken har sedan dess utkommit i flera översättningar.

- *Zerbrochen (Über das Entwickeln von Veloxpapier)*, översättning av Renate Bleibtreu, Berlin 2007.
- *Vdrebežgi. Roman [Sönder]*, översättning av Olga Mäeots, Moskva 2007 (inkl. "Stichotvorenija" [dikter]).
- *Ideals Clearance*, översättning av Johannes Göransson, Brooklyn 2007.
- *Sudužo (apie "Velox" fotopopierianus ryškinimą). Romanas*, översättning av Agnė Kudirkaitė Ydrauv, Vilnius 2011.
- *Roto (sobre el revelado en papel Velox)*, översättning av Roberto Mascará, Malmö 2011.
- *To Pieces (on the developing of Velox paper)*, översättning av Dinah Cannell, London 2011 (revised edition 2013).
- Parland, Oscar, *Kunskap och inlevelse. Essayer och minnen*, Helsingfors 1991.
- Proust, Marcel, *À la recherche du temps perdu I–IV*, Édition publiée sous la direction de Jean-Yves Tadié, Bibliothèque de la Pléiade, Paris 1987–1989.
- *På spaning efter den tid som flytt I–VIII*, översättning av Gunnel Vallquist, Stockholm 1993.
- Quosego. Tidskrift för ny generation 1–4*, Helsingfors 1928–1929 (i faksimil, Helsingfors 1971).
- Rahikainen, Agneta (red.), *Jag är ju utlännning vart jag än kommer. En bok om Henry Parland*, Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr 724, Helsingfors/Stockholm 2009.
- Stam, Per, *Krapula. Henry Parland och romanprojektet Sönder*, Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet nr 35/Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr 612, Uppsala/Helsingfors 1998.
- , "Det är redan poesi. Anteckningar om Henry Parlands litterära metod", *Historiska och litteraturhistoriska studier* 83, red. Malin Bredbacka-Grahn och John Strömberg, Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr 708, Helsingfors 2008, s. 215–246.
- Ultra. Kirjallistaiteellinen aikakauslehti – Tidskrift för ny konst och litteratur* nr 1–7/8, Helsingfors 1922.
- Zilliacus, Clas (red.), *erhållit Europa / vilket härmed erkännes. Henry Parland-studier*, Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr 750, Helsingfors/Stockholm 2011.

